

LITERÁRNE BESEDY V POĽSKU A CHORVÁTSKU

SPISOVATELIA
A ILUSTRÁTORI NA CESTÁCH

PAMÄTNICA

**LITERÁRNE BESEDY
V POĽSKU A CHORVÁTSKU**

**SPISOVATELIA
A ILUSTRÁTORI NA CESTÁCH**

PAMÄTNICA

Matica slovenská 2026

**LITERÁRNE BESEDY V POĽSKU A CHORVÁTSKU
SPISOVATEĽIA A ILUSTRÁTORI NA CESTÁCH
PAMÄTNICA**

Zostavovatelia: Ingrid Majeriková a Igor Válek

*Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí
a európskych záležitostí Slovenskej republiky.*

Vydala: Matica slovenská,
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Zalomenie, grafická úprava a návrh obálky: Ewa Koziol
Spolok Slovákov v Poľsku, św. Filipa 7, 31-150 Krakov

Zodpovedný redaktor: Mgr. Igor Válek

Jazyková redaktorka: Ing. Janka Farkašová

© Matica slovenská, Martin 2026

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie
rozširovať (elektronicky, fotografickou reprodukciov a pod.)
bez predchádzajúceho písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-8128-377-2

OBSAH

SLOVO EDITORA

Igor Válek 5

PREDSLOV

Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Matice
slovenskej 7
Milina Sklabinská, riaditeľka Krajanského múzea Matice
slovenskej 10

NÁVRATY 2025

Projekt Literárne besedy na Dolnej zemi
Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Matice
slovenskej 13
Projekt 3 000 kníh pre krajanov
Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Matice
slovenskej 17
Projekt z pohľadu spisovateľa a publicistu
Igor Válek 20

SLOVO SPISOVATEĽOV A ILUSTRÁTOROV

Martina Janková, spisovateľka 24
Nina Válka, ilustrátorka 25
Martin Kellenberger, ilustrátor 27
Igor Válek, spisovateľ 29
Lenka Vranová, spisovateľka 31

SLOVÁCI V POĽSKU

Úvodom

Ľudomír Molitoris, generálny tajomník Spolku Slovákov
v Poľsku. 33

Ako sa Slováci neodšťahovali a ocitli sa v Poľsku

(historický exkurz). 35

Milica Majeriková-Molitoris, historička

Putovanie za krajanmi v Poľsku 39

Krakov 39

Kacvín 44

Nedeca 47

Nová Belá 50

Podvlnk 52

SLOVÁCI V CHORVÁTSKU

Úvodom

Sandra Kralj Vukšić, honorárna konzulka Slovenskej
republiky v Chorvátsku 55

Od Slavónie až po vody Jadranu

(historický exkurz). 57

Igor Válek, kultúrny publicista

Putovanie za krajanmi v Chorvátsku 57

Ilok 60

Josipovac 62

Jelisavac 66

Markovec Našicki 68

Našice 69

Lipovljani 73

SPOMIENKY V OBRAZOCH

Naši malí spisovatelia a ilustrátori 79

MEDIÁLNE VÝSTUPY 2026 88

SLOVO EDITORA

Igor Válek

Niekedy treba začať od konca, nuž tak robím aj teraz... Je príjemné štvrtkové predpoludnie, list v kalendári má meno a priezvisko Štvrtý Júl (2026). V priestoroch Kultúrneho domu v Nových Zámkoch je plno a živo. Slávnostná atmosféra priam cinká vo vzduchu, jej vône a sila doslova pohlcujú desiatky dospelých, no hlavne deti a mladých ľudí. Nečudo, sme priamo na slávnostnom vyhlásení výsledkov 34. ročníka celoštátnej literárnej súťaže s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko. S riaditeľkou Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majerikovou a ilustrátorom Martinom Kellenbergerom pripravujeme improvizovaný stánok, pri ktorom sa chystáme (podporení aj spisovateľkou Martou Hlušíkovou) besedovať o písaní, ilustrovaní a vydávaní detských kníh. Všetkým nám to pripomína nie tak dávno strávené hodiny na podobných besedách medzi deťmi krajanov v Poľsku a Chorvátsku (a či pred rokom v Maďarsku a Rumunsku)... je to také malé deja vú. Vtom sa za nami ozve príjemný ženský hlas podporený tenšími dievčenskými hláskami: – Dobrý deň, už sme tu!

Obzrieme sa všetci ako jeden človek – a ako jeden človek trochu prekvapene zažmurkáme, hoci sme sa na tom vopred nedohodli. Pred nami totiž stojí usmievajúca sa pani učiteľka Boženka Dasovićová a jej žiačky Karolina Činčuráková a Antonia Lamošová z chorvátskeho Iloku. Ešte presnejšie učiteľka slovenského jazyka a jej žiačky zo ZŠ Julija Benešića, kde sme doslova len pred pár dňami „zakotvili“ ako v jednom z prajných prístavov počas nášho literárneho putovania.... Už vtedy nám spomínali, že „zabodovali“ v danej literárnej súťaži a že prídu na Slovensko. A že nám donesú aj knihu, ktorú sme pred krátkym časom spolu v Iloku začali robiť a oni ju medzitým dokončili. Kruh sa

logicky uzavrel. Ved' kto má rád slovenčinu a Slovensko, rád bol aj súčasťou ďalšieho literárneho putovania, o ktorom je aj táto kniha, pamätnica. Ako doslova hromada príjemných spomienok a zároveň predsavzatie, že organizátori budú radi v úspešnom projekte pokračovať...

Som vďačný organizátorkám z Vydavateľstva a Krajanského múzea MS, ako aj ďalším matičiarom, Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. No a, pravdaže, našincom v Poľsku aj v Chorvátsku, že všetci stáli pri ďalšej takejto misii (nielen literárneho) slova. Ved' slovo a jazyk predkov, slovenčina, sú mostom medzi Slovenskom a novými domovmi krajanov, ktorý spája a popod ktorý tečie voda možností. Ako toto spojenie nájsť, zmysluplne ho využiť a posilniť vzájomný pocit a vzťah spolunáležitosti/spriaznenosti.

Určite na stránkach tejto knihy bude „zurčať“ v mnohorakých podobách. A myslím si, že predovšetkým o to nám všetkým, ktorí sme boli súčasťou tohto projektu, išlo a myslím si, že sa nám to aj podarilo... Rád som bol aktívnym účastníkom stretnutí a besied, obohatili ma ako človeka aj ako spisovateľa, zasiali vo mne semienka tvorivých nápadov... A som hlboko presvedčený, že to isté sa „udialo“ aj v dušiach, srdciach a umoch detí, s ktorými sme sa stretli a rozprávali. Po slovensky, o Slovensku, jeho krajine a ľuďoch...

Úprimne si želám, aby rok 2026 – a jeho odraz v podobe tejto pamätnice – bol v živote dlhodobého projektu „iba“ ďalším slovom na začiatku veľmi dlhej vety. Pramienkom, ktorý bude postupne – ďalšími ročníkmi a ďalšími stretnutiami hoci aj v iných krajinách Európy a sveta (lebo takmer všade žijú krajanovia so svojimi deťmi, ktoré treba učiť jazyku predkov prostredníctvom dobrej literatúry) – mohutnieť až do rieky, veľtoku. Azda až do mýtického a metaforicky podobného veľkému Dunaju...

A ešte niečo dôležité na záver úvodu. Táto pamätnica je skoncipovaná tak, aby nielen pripomínala dni plné literatúry, ilustrácie a dobrých stretnutí prostredníctvom nášho jazyka... Ale aby slúžila aj ako pozvánka pre ľudí žijúcich pod Tatrami a Fatrami na miesta v Poľsku a Chorvátsku, kde sa dohovoria po slovensky. Lebo tam žijú naši ľudia...

PREDSLOV

Ingrid Majeriková,
riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej

Tohtoročný projekt literárnych stretnutí slovenských spisovateľov a ilustrátorov s krajanmi v zahraničí nadviazal na aktivity Vydavateľstva Matice slovenskej a Krajanského múzea Matice slovenskej z roku 2025. Patrili k nim *Literárne besedy na Dolnej zemi* či iniciatíva *3 000 kníh pre krajanov*.

V roku 2026 sme sa rozhodli navštíviť dve historicky odlišné krajanské prostredia – Slovákov v Poľsku a Slovákov v Chorvátsku. Hoci v oboch krajinách žijú početné slovenské komunity, ich historické osudy i podmienky zachovávanie národnej identity sa v mnohom líšia.

V apríli sme sa vybrali do Poľska, do obcí na Spiši a hornej Orave, kde dodnes žije autochtónne slovenské obyvateľstvo, a navštívili sme aj Krakov. Výber týchto miest nebol náhodný. Predkovia Slovákov na Spiši a hornej Orave nemuseli opúšťať svoje domovy ani si hľadať nový priestor na život, aby sa ocitli za hranicami Slovenska. Zostali tam, kde po stáročia žili ich rodiny, kde sami vyrastali a kde sa formovali ich tradície. Zmenili sa však politické a štátne pomery, a tak sa ľudia, ktorí neopustili rodnú obec, ocitli v inom štáte. Ich domovy zostali na svojom mieste, no štátne hranice sa v priebehu desaťročí niekoľkokrát posunuli. Najväčšou výzvou pre súčasných pedagógov v týchto obciach zostáva jazyková realita v rodinách; miestne deti totiž doma prirodzene hovoria oravským a spišským nárečím. Slovenčina vyučovaná v školách ako nepovinný predmet či kurzy organizované Spolkom Slovákov v Poľsku deti neučia slovenčinu ako úplne cudzí jazyk, ale systematicky im pomáhajú transformovať ich živé nárečie do spisovnej slovenskej gramatiky a slovnej zásoby.

V máji sme vycestovali do Chorvátska, kde sa slovenské krajské komunity formovali za odlišných historických okolností. Podobne ako v prípade Slovákov na Dolnej zemi, aj tu zohrávali významnú úlohu migrácia, usádzanie sa v novom prostredí a postupné budovanie stabilných komunít. Napriek vzdialenosti od pôvodnej vlasti si tieto komunity zachovali jazykové a kultúrne väzby na Slovensko. Slováci, ktorí v minulosti odchádzali na nové územia, si so sebou prinášali nielen majetok a nádej na lepšie životné podmienky, ale aj jazyk, zvyky, piesne, tradície, vieru a spomienky na rodný kraj. Tieto hodnoty sa postupne stávali súčasťou ich nového domova. V priebehu generácií sa tak utvárali osobité podoby krajského života, v ktorých sa slovenské kultúrne dedičstvo prirodzene prepájalo s prostredím krajiny, v ktorej komunity žili a rozvíjali sa.

V oboch krajinách sme sa s deťmi stretávali nielen pri rozhovoroch o literatúre, ale aj pri približovaní procesu vzniku knihy. Práve ten sa predovšetkým pre detských čitateľov stal fascinujúcou cestou do zákulisia literárnej a výtvarnej tvorby. Projekt *Ako vzniká kniha* im ponúkol príležitosť spoznať, čo všetko sa skrýva za knihou, ktorú držia v rukách – od prvotného nápadu autora cez tvorbu literárneho textu a ilustrácií až po grafické spracovanie, tlač a cestu knihy k čitateľovi. Prostredníctvom rozhovorov so spisovateľmi a ilustrátormi, tvorivých úloh a vlastných výtvarných či literárnych pokusov deti objavovali, že aj ony dokážu vymýšľať príbehy a premieňať svoje predstavy na slová a obrazy. Prioritným cieľom bolo podporiť ich fantáziu, tvorivosť a čitateľskú gramotnosť, ale aj odvahu vyjadrovať vlastné myšlienky v slovenskom jazyku.

Súčasťou nášho osvedčeného tímu boli aj tentoraz spisovateľ Igor Válek, spisovateľky Martina Janková a Lenka Vranová a ilustrátor Martin Kellenberger, pričom sa k nám pridala mladá ilustrátorka Nina Válka. Spoločne sme precestovali stovky kilometrov. V apríli sme navštívili starobylý Krakov, kde sme sa v Galérii slovenského umenia Spolku Slovákov v Poľsku stretli s krajanmi i študentmi slovakistiky na Jagelovskej univerzite. Následne sme zavítali do spišských obcí Nedeca, Kacvín a Nová Belá a do oravského Podvlku. V máji sme sa stretli so slovenskými komunitami

v chorvátskych obciach Ilok, Josipovac, Markovec, Našicki, Našice, Jelisavac a Lipovljani.

Na príprave a samotnej realizácii jednotlivých aktivít sa podieľalo veľa osôb. Poďakovanie patrí všetkým, ktorí nám akýmkoľvek spôsobom pomohli uskutočniť náš projekt a svojou ochotou i podporou prispeli k jeho úspešnému priebehu. Osobitne ďakujem spisovateľom a ilustrátorom, ktorí sa do projektu zapojili, svojím talentom a tvorivosťou obohatili stretnutia s krajanmi a s nadšením približovali deťom svet literatúry a ilustrácie.

Poďakovanie patrí aj predstaviteľom Spolku Slovákov v Poľsku, osobitne jeho generálnemu tajomníkovi Ľudomírovi Molitorisovi, historičke a redaktorky časopisu *Život* Milici Majerikovej-Molitoris a šéfredaktorky časopisu *Život* Agáte Jedrzejczyk. Za spoluprácu a podporu ďakujeme tiež honorárnej konzulke Slovenskej republiky v Chorvátsku Sandre Kralj Vukšić a predstaviteľom Kultúrneho centra v Našiciach.

Osobitne si vážime pomoc riaditeľov a učiteľov slovenského jazyka na jednotlivých základných školách, vedúcich spolkových klubovní a všetkých, ktorí sa pričínili o to, aby sa naše stretnutia mohli uskutočniť v príjemnej a tvorivej atmosfére.

Vďaka patrí aj regionálnym médiám, ktoré našim aktivitám venovali pozornosť a pomohli šíriť ich posolstvo.

Za pomoc pri organizovaní literárnych stretnutí v Chorvátsku ďakujeme aj Miline Sklabinskej, novej riaditeľke Krajského múzea Matice slovenskej.

V neposlednej rade naše poďakovanie patrí aj Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

Záverom sa mi žiada podotknúť, že ak sa nám podarilo aspoň u niektorých detí prebudiť záujem o slovenskú knihu, povzbudiť ich k čítaniu v materinskom jazyku, posilniť ich hrdosť na vlastné korene alebo im ukázať, že slovenčina je jazykom krásnych príbehov a neobmedzených možností, potom naše putovanie za Slovákami v zahraničí naplnilo svoje poslanie. Ak sme zároveň dokázali krajanom pripomenúť, že sú dôležitou a neoddeliteľnou súčasťou slovenského kultúrneho spoločenstva, naplnili sme aj širší zmysel celého projektu.

**Milina Sklabinská,
riaditeľka Krajského múzea Matice slovenskej**

Pamätnica, ktorú si práve prezeráte, natrvalo dokumentuje tvorivé chvíle slovenských spisovateľov a ilustrátorov v prostredí Slovákov žijúcich v Poľsku a Chorvátsku. Sama som si ju s radosťou prečítala, hoci jej kontext pre mňa nie je neznámy. Práve naopak, pochádzam z prostredia zahraničných Slovákov a veľmi dobre poznám pocity detí, ktoré majú istú pridanú hodnotu, no ani samy ešte presne nevedia, čo tá hodnota znamená. V prostredí, v ktorom žijú, vynikajú tým, že dôverne poznajú aj druhý jazyk – iný, než je ten, ktorým sa oficiálne hovorí na ulici, v úradoch, televízii či rozhlase. Účinkujú v programoch, v ktorých sa spievajú iné piesne, tancujú iné tance a s hrdosťou nosia iné kroje, než aké spievajú, tancujú a nosia príslušníci väčšinového národa ich domovskej krajiny.

Dieťa si v takej situácii snaží urobiť jasno: „To, čo mám, je výhoda, alebo dodatočný záväzok?“ Prostredie je neraz nekompromisné a nie všetci sú presvedčení, že kultúrna rozmanitosť robí našu spoločnosť bohatšou. Práve preto sú učiteľky a učelia, osobnosti z komunity či členovia kultúrnych spolkov jasným vzorom a pevnou oporou bilingválnych detí, ktoré si vďaka nim povedia: „Keď ma k tomu vedú, určite je to správne.“ A potom, hľa, zavíta do ich triedy – na pôdu, ktorú poznajú ako svoju dľaň – niekto, kto sa s nimi rozpráva jazykom, ktorý preberajú na hodinách slovenských reálií. Lovia z pamäti aj to, na čo pozabudli, vynárajú sa im obrazy starých či prastarých rodičov a vôbec nevadí, ak vyslovia aj slovíčka, ktoré nie sú spisovné alebo sú ich domácim menšinovým výmyslom. Áno, práve vtedy zisťujú: „Predsa len som niečím výnimočný! Veď ja, obklopený iným kultúrnym prostredím, nie som ľahostajný k semiačkam slovenskosti, ktoré tu pred rokmi zasiali moji predkovia.“ A keď vidia, že si to váži niekto, kto prišiel zo Slovenska, majú ešte väčšiu vôľu objavovať krásy kultúry, ktorá je aj ich vlastná.

Myslím si, že práve také boli stretnutia našich malých aj veľkých krajanov s výpravou, ktorá v rámci projektu *Literárne besedy* zavítala zo Slovenska do Poľska a Chorvátska. Vzhľadom na

to, že moja úloha mala organizačný charakter a venovala som sa koordinácii literárnych stretnutí so Slovákami v Chorvátsku, dovoľujem si vyjadriť nekonečnú vďaku ľuďom, ktorí preukázali mimoriadnu ochotu spolupracovať a na ktorých srdečné privítanie sa nezabúda.

Na implementáciu projektu *Literárne besedy* v Chorvátsku boli zvolené základné školy v Iloku, Josipovci Punitovskom, Jelisavci, Markovci Našickom a Našiciach, ako aj miestna knižnica a čítareň v Lipovľanoch. O celý proces prípravy sa zaslúžila predovšetkým riaditeľka Slovenského kultúrneho centra v Našiciach Sandra Kralj Vukšić a riaditeľky a riaditelia škôl, v ktorých sa vyučuje aj po slovensky – riaditeľka ZŠ Josipa Kozarca Sanja Kanisek Kuric, riaditeľka ZŠ Kralja Tomislava Vlatka Zahirović, riaditeľka ZŠ Ivana Brníka Slováka z Jelisavca Ljerka Čorković a riaditeľ ZŠ Julija Benešića z Iloku Miroslav Bošnjak. Vďaka učiteľkám, ktoré žiakov na besedy vzorne pripravili – ako Boženka Dasovićová a Jarmila Mudrochová v Iloku, Ana Gašić v Josipovci Punitovskom, Maja Kandjera v Jelisavci či Anna Maroševićová v Markovci Našickom a v Našiciach –, boli deti skvele naladené na interaktívne besedy s ilustrátorom Martinom Kellenbergerom, spisovateľom Igorom Válkom, ilustrátorkou Ninou Válka, spisovateľkou Martinou Jankovou a riaditeľkou Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majerikovou. Osobitná vďaka patrí predsedovi Matice slovenskej v Lipovľanoch Josipovi Krajčimu, ktorý pre delegáciu pripravil prezentáciu Slovenského etnodomu v Lipovľanoch, a riaditeľke Národnej knižnice a čítárne v Lipovľanoch Marite Štelma, ktorá sa postarala o prezentáciu slovenských kníh pre tých najmladších.

Verím, že aj táto pamätnica povzbudí mnohé ďalšie tvorivé osobnosti zo Slovenska, aby sa vydali za deťmi do slovenského zahraničia a svojou tvorbou v nich prehĺbili vzťah k materinskému jazyku, kultúre a vlastným koreňom. Práve vedomie, že pomáhajú uchovávať slovenskú identitu aj za hranicami vlasti, môže byť pre nich tou najväčšou odmenou.

NÁVRATY 2025

Literárne besedy na Dolnej zemi

Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej

Vydavateľstvo Matice slovenskej v spolupráci Krajanským múzeom Matice slovenskej zrealizovalo vďaka podpore Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR od marca do júna 2025 sériu stretnutí slovenských spisovateľov Marty Hlušíkovej, Igora Váleka, Jaroslava O. Zemjara, Martiny Janíkovej, Lenky Vranovej a ilustrátora Martina Kellenbergera so žiakmi základných a stredných škôl na Dolnej zemi. Za svojimi detskými čitateľmi precestovali doslova stovky kilometrov. Navštívili krajanov v Slovenskom Komlóši v Maďarsku, v Nadlaku, Novej Hute, Bodonoši, Gemelčičke a Alešde v Rumunsku, ako aj v Pivnici a Kovačici vo Vojvodine v Srbsku. Cieľom projektu bolo podporiť, aby sa slovenčina, ktorú si predkovia dnešných detí priniesli zo svojej vlasti ako jeden z najväčších klenotov a ktorú si zachovali z generácie na generáciu, ukrytú v rozprávkach, piesňach či vďaka bohoslužbám, aj naďalej znena nielen v školách v rámci vyučovania, ale aj v bežnej každodennej komunikácii.

Nevyhnutnosť vzdelávania detí v rodnom jazyku pre zachovanie národnej identity si uvedomovali Slováci hneď po príchode do novej domoviny. V **Pivnici** si prakticky okamžite po osídlení roku 1790 vybudovali budovu, v ktorej sa nachádzala modlitebňa a školská trieda pre jedného učiteľa, samostatnú školskú budovu postavili už v roku 1797. Inak to nebolo ani v **Kovačici**, kde tamojšia Základná škola mladých pokolení vychováva žiakov už vyše dvestodvadsaťdva rokov v jazyku ich predkov. Vyučovanie v slovenskom jazyku v **Nadlaku** má dvestodvadsaťročnú

tradíciu, ktorá sa začala písať v roku 1803, keď sa do Nadlaku prisťahovali prví Slováci. Škola, ktorú sme navštívili, nesie meno slovenského spisovateľa Jozefa Gregora Tajovského, ktorý žil a pôsobil v Nadlaku medzi rokmi 1904 – 1910, kde pracoval ako bankový úradník v Ľudovej banke, ktorá sídlila v budove dnešného lýcea. Niektoré z jeho diel, napríklad *Na chlieb*, *Mamka Pôstková*, *Statky-zmätky*, boli inšpirované práve nadlaským prostredím. Teoretické lýceum Jozefa Kozáčeka v **Bodonoši** je jedinou slovenskou strednou školou v župách Bihor a Salaj, kde žije približne 8 000 Slovákov. Jeho zriadenie reagovalo na dlhodobú potrebu umožniť slovenským deťom z okolia pokračovať v štúdiu v materinskom jazyku – od materskej školy až po maturitu. Obec Bodonoš (v rum. Budoj) patrí medzi najstaršie slovenské sídla v Rumunsku – založili ju slovenskí osadníci v rokoch 1785 – 1790, prevažne z Oravy, Kysúc a Gemera. V obciach **Nová Huta** a **Gemelčička** sa nachádzajú osemročné základné školy s vyučovacím jazykom slovenským, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu pri zachovávaní národnej identity miestnej komunity. Naša posledná zastávka v rámci literárnych besied v Rumunsku nás zaviedla do sídla Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku v **Alešde**. Vo všetkých spomenutých školách bola komunikácia s deťmi v slovenčine na vysokej úrovni. Bohužiaľ, v **Slovenskom Komlóši**, kde sa už málo používa slovenčina v každodennom živote, a teda je pre väčšinu detí cudzím jazykom, bola komunikácia o niečo zložitejšia. O to viac sme obdivovali prístup tamojšieho vedenia školy, ako aj samotných učiteľov, ktorí sa aj v náročných podmienkach snažia o to, aby povedomie o slovenskom pôvode nezaniklo a bolo odovzdávané z generácie na generáciu ďalej ako žijúca pochodeň.

Projekt literárnych besied na Dolnej zemi bol pre naše vydavateľstvo veľkou výzvou. Každá z krajín, s ktorou sme sa rozhodli spolupracovať, mala totiž svoje špecifiká. Pri výbere jednotlivých autorov a textov bolo preto nevyhnutné zohľadniť niekoľko kritérií: jazykovú úroveň detských percipientov, týkajúcu sa slovenského jazyka, vekovú kategóriu a prepojenie jednotlivých textov na slovenské reálie. Zároveň jeden z cieľov,

ktorý sme si stanovili ešte v prípravnej fáze, spočíval v tom, aby si mladí krajanovia vo svojich domovských krajinách odniesli zo stretnutia s predstaviteľom súčasnej slovenskej literatúry či ilustrátorom nielen dobrý pocit, ale aj knihu toho-ktorého autora. Od začiatku sme uvažovali aj o tom, že deti, ktoré prejavia záujem, budú mať možnosť prostredníctvom vydavateľstva aktívne komunikovať s jednotlivými autormi, čím sa tvorivý proces neobmedzí len na čas vyučovania, ale ho istou mierou presiahne. K naplneniu tohto cieľa výraznou mierou prispela samotná Matica slovenská, ako aj Inštitút vzdelávania Matice slovenskej, n. o., vďaka ktorým bolo možné venovať všetkým účastníkom literárnych stretnutí knihu. A veruže nešlo o hocikaké knižné tituly! Vybrané publikácie boli vždy od autorov priamo v teréne participujúcich na projekte, pričom boli prezentované na jednotlivých literárnych besedách, čiže boli autormi predstavené, čo považujeme za výrazný bonusový prvok. Bolo neuveriteľne dojímavé, keď sme napríklad videli deti, ktoré ovoniavali nové knihy, presne tak, ako sme to robievali pred niekoľkými desaťročiami my, keď sme boli školáci. Dnes v čase čítačiek, mobilov a notebookov vskutku nevídaný obraz. Alebo keď sa nás v jednej škole dievčatko opýtalo, či si skutočne môže knihu zobrať domov.

Každé zo stretnutí bolo niečím neopakovateľné. U najmladších žiakov sme podporili hravosť a tvorivosť, čím sme sa ich snažili nenútenou formou priviesť k zážitku z čítania v jazyku ich predkov. Žiaci prvého stupňa v Základnej škole v Slovenskom Komlóši v Maďarsku sa stretli s **Martou Hlušíkovou**, etablovanou autorkou, ktorej texty nájdeme nielen v knihách a časopisoch, ale aj v čítankách či učebniciach na Slovensku i v zahraničí. O projekte, ktorého bola súčasťou, sa vyslovila nasledovne: „*Myslím si, že takéto príjemné stretnutia literátov so svojimi čitateľmi majú svoj význam. Svet sa globalizuje čím ďalej tým viac. A práve tieto živé kontakty dávajú mladým možnosť oprášiť jazyk svojich prastarých, ktorí prišli do týchto končín za lepším životom.*“

Generačne mladšia autorka **Martina Janková** navštívila prvostupniarov v ZŠ mladých pokolení v Kovačici a prekvapilo ju,

že „tieto deti nielen rozprávali po slovensky, ale nám aj krásne zaspievali a zarecitovali. Svoju kreativitu predviedli aj pri tvorbe krátkych príbehov, ktoré sami vymysleli, a zároveň aj ilustrovali.“ **Lenka Vranová**, ktorá sa stretla s tými najmenšími v Nadlaku, Gemelčičke, Bodonoši, Novej Hute a Alešde, skonštatovala: „Besedy priniesli deťom nielen knihy, ale aj stretnutia s ľuďmi zo Slovenska a motiváciu snažiť sa o udržanie slovenčiny aj v zahraničí. V neposlednom rade aj nám spisovateľom tento projekt rozšíril obzory, dal spätnú väzbu od detí a nespočetné množstvo zážitkov. Spoznali sme veľa inšpiratívnych, nadšených a šikovných detí i dospelých, získali sme aspoň malý, no intenzívny pohľad do života krajanov na Dolnej zemi. Som za to nesmierne vďačná.“

Ilustrátor **Martin Kellenberger** spolu s riaditeľkou Vydavateľstva Maticy slovenskej **Ingrid Majerikovou** s deťmi na prvom stupni v ZŠ v Pivnici a ZŠ v Kovačici realizovali tvorivé dielne nazvané *Ako vzniká kniha*. Tento unikátny projekt, ktorý obaja spoločne so spisovateľom Petrom Glockom odštartovali pred vyše desiatimi rokmi v slovenských podmienkach, preniesli tentokrát úspešne aj za hranice, do krajanských škôl. Deti sa kompletne oboznámili s procesom vzniku knihy (od námetu, prípravy textov a ilustrácií, jazykových korektúr, grafického spracovania, zalomenia cez tlač a dodanie na miesto určenia), ako aj s cestou knihy k čitateľovi, t. j. od distribúcie po predaj. Tí najmenší si spoločne s ilustrátorom vytvorili leporelo a tretiaci so štvrtákmi zase knihu o Slovensku. Martin Kellenberger si na svoju cestu na Dolnú zem spomína nasledovne: „Naša úžasná cesta na Dolnú zem, najprv do obce Pivnica a potom do slávnej Kovačice, bola nádherná. Dolnozemska rovina nás prijala ako svoje deti. Slniečko svietilo a ukazovalo nám bohatú úrodu na poliach. Deti a ich učitelia boli veľmi inšpiratívni, najmä pekným jazykom, pracovitou a svojou jedinečnosťou. Na besedách a výtvarných workshopoch bolo vesele. Pracovali sa veľmi vitálne a vynachádzavo. Deti kreslili zvieratká aj ľudí, svoju krajinu, stavby, prírodu. Pri práci si aj zaspievali.“

Starší žiaci zo ZŠ v Kovačici a ZŠ v Slovenskom Komlóši sa mali možnosť stretnúť so spisovateľom **Igorom Válekom**, ktorý si na

projekt Literárnych besied na Dolnej zemi spomína nasledovne: „Rád som bol aktívnym účastníkom stretnutí a besied, obohatili ma ako človeka veriaceho v tradičné hodnoty a prirodzené vlastenectvo. Obohatili ma aj ako spisovateľa, zasiali vo mne semienka tvorivých nápadov... A som hlboko presvedčený, že to isté sa ‚udialo‘ aj v dušiach, srdciach a umoch detí, s ktorými sme sa stretli a rozprávali po slovensky, o Slovensku, jeho krajine a ľuďoch...“

Druhostupniari v Pivnici, Nadlaku, Bodonoši, Gemelčičke, Novej Hute a Alešde sa zoznámili so spisovateľom **Jaroslavom O. Zemjarom**, ktorý na margo literárnych besied na Dolnej zemi povedal: „Netušil som, na akej úrovni bude slovenský jazyk miestnych žiakov. O to príjemnejšie ma prekvapilo, že slovenčina besedujúcich žiakov v ničom nezaostáva za ich rovesníkmi na Slovensku. Žiaci boli veľmi bystrí a vnímaví; niektorí dokonca prejavili záujem zapojiť sa do tvorivého procesu a sľúbili, že mi pošlú svoje návrhy, ako by sa dej príbehu, ktorý som im predstavil vo svojej knihe, v ďalších pokračovaniach mohol odvíjať.“ Práve na literárnych stretnutiach so staršími žiakmi sa objavilo aj niekoľko mladých talentov, ktorí využili príležitosť porozprávať sa o svojich tvorivých aktivitách.

V spolupráci so školami, ktoré sme v rámci projektu navštívili, jednotlivými spisovateľmi i ilustrátorom, ako aj „malými“ ilustrátormi a spisovateľmi z radov žiakov sme vydali 256-stranovú Pamätnicu, obsahujúcu nielen spomienky na milé stretnutia, ale aj literárnu a výtvarnú tvorbu žiakov, ktorá je dostupná aj on-line: www.matica.sk/wp-content/uploads/2025/10/LITERARNE-BESEDY.pdf

Z literárnych stretnutí na Dolnej zemi je dostupný na našom youtubovom kanáli aj polhodinový film: www.youtube.com/watch?v=t8aTJUW0kZo

3 000 kníh pre krajanov

Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Maticy slovenskej

Slovenské menšinové prostredie mimo územia Slovenskej republiky čelí mnohým výzvam, medzi ktoré patrí aj nedostatok kvalitnej literatúry v slovenskom jazyku. Pravidelné a ciele dopĺňanie knižného fondu, t. j. vybudovanie vlastných knižníc

je jedným z najúčinnějších nástrojov na zachovanie slovenského jazyka, identity a kultúrneho dedičstva v zahraničí.

Projekt Vydavateľstva Matice slovenskej, pracovne nazvaný 3 000 kníh pre krajanov, sa zrodil spontánne. Počas našich návštev na Dolnej zemi, ktoré sme absolvovali v rámci literárnych besied od marca do júna 2025, ako aj na základe diskusií s krajanmi z Poľska či Ukrajiny, sme sa dozvedeli, že páľčivým problémom, ktorý sa im nedarí dlhodobo vyriešiť, je akútny nedostatok súčasnej slovenskej literatúry pre deti a mládež vrátane časopisov. Keďže aktuálne už Matica slovenská nevydáva žiadne periodikum určené deťom a mládeži, obrátili sme sa na Slovenské literárne centrum s prosbou o pomoc. V prvotnej fáze sme dostali možnosť vytipovať 17 krajaných knižníc na Dolnej zemi, ktorým sa Slovenské literárne centrum zaviazalo poskytnúť remitendu časopisu Slniečko, doplnenú o 70 ks kníh z tzv. živého fondu pre každú knižnicu.

Postupne sa k našej iniciatíve začali pripájať aj ďalší slovenskí vydavatelia a projekt nadobudol väčší rozsah v zmysle počtu kníh, vybraných knižníc, ako aj krajín, v ktorých žijú krajanovia. V Dome Matice slovenskej v Bratislave sa nám začali hromadiť stovky kníh, určených prevažne detskému čitateľovi, pričom väčšina z nich pochádzala od slovenských autorov. Reprezentatívny výber súčasnej slovenskej literatúry pre deti a mládež doplnili rôzne encyklopédie a obrazové publikácie. Pre učiteľov zase monografie pojednávajúce o významných osobnostiach či historických udalostiach. Sprostredkovateľom medzi jednotlivými vydavateľmi a Vydavateľstvom Matice slovenskej sa stalo Slovenské literárne centrum. Z našej strany sme zabezpečili roztriedenie jednotlivých knižných titulov a ich distribúciu na miesto určenia.

Okrem školských knižníc (v Srbsku: Pivnica, Kovačica, Padina, Selenča, Laliť, Kulpin, Jánošík, Begeč; v Rumunsku: Nadlak, Bodonoš, Gemelčička, Nová Huta a v Maďarsku: Slovenský Komlós, Békešská Čaba) sme pomohli položiť základy knižnice v mestečku Alešd, ktorú spravuje Demokratický zväz Slovákov v Rumunsku, kde sme dodali približne 500 knižných titulov

rôzneho charakteru. Knihy si prevzali aj zástupcovia Spolku Slovákov v Poľsku či lektorka slovenského jazyka z univerzity v Užhorode.

Krajané komunity si veľmi cenia každú formu podpory zo Slovenska. Knihy, ktoré obohatili ich knižnice, sa stali dôležitým nástrojom pri udržiavaní slovenského povedomia, jazyka a kultúrnych hodnôt.

Z listov krajanov

Dovoľte nám, aby sme vám z úprimného srdca poďakovali za krásny a vzácny dar – nové slovenské knihy a časopisy pre žiakov našej školy. Vaša podpora a starostlivosť o zachovanie slovenského jazyka a kultúry v našich školách, na Dolnej zemi, má pre nás nesmierny význam. Knihy a časopisy, ktoré ste darovali, budú pre deti nielen zdrojom vedomostí, ale aj inšpiráciou k láske k rodnému jazyku, literatúre a tradíciám. Vaša štedrosť je dôkazom, že hranice nedelia ľudí, ktorí spoločne uchovávajú a pestujú slovenské slovo.

(Anička Bireš, riaditeľka ZŠ v Kovačici, Srbsko)

V rámci projektu Vydavateľstva Matice slovenskej 3 000 kníh pre krajanov získal Spolok Slovákov v Poľsku krásne tituly pre deti a mládež z vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov, ktoré potešia, poučia a prinesú kúsok domova našim malým slovenským čitateľom v Poľsku.

*Ďakujeme
(Spolok Slovákov v Poľsku)*

Ďakujeme vám za krásny príspevok v podobe kníh, ktoré k nám šťastlivo doputovali. Do našej knižnice tak pribudli nové detské knihy plné dobrodružných príbehov, ako aj rozprávky či iné žánre pre mládež a dospelých. Veľmi si vážime túto pomoc a podporu a z kníh máme veľkú radosť. Chystáme sa organizovať aj čitateľské krúžky, na ktorých si z nich budeme spoločne čítať.

(Iarka Vatlavic, Alešd, Rumunsko)

Projekt z pohľadu spisovateľa a publicistu

Igor Válek

Slnkom zaliata trieda Slovenskej základnej školy v Slovenskom Komlóši, mestečku iba pár kilometrov od hraníc Maďarska s Rumunskom, je plná detských hlasov a očakávaní. Začíname besedovať s deťmi, ktorých predkovia sa v týchto končinách Európy usadili už pred viac ako troma stovkami rokov. Hoci z Martina, sídla Matice slovenskej v strede Slovenska, je to sem bezmála 500 kilometrov, zaznie aj umelecká slovenčina. To ôsmačka Bianka, medzi ktorou a jej slovenskými predkami leží niekoľko generácií, recituje básnickú podobu povesti o Margite a Besnej. Vynikajúci úvod do besedy o mojej knihe Povesti o slovenskej vode, keď predtým sa s deťmi rozprávala spisovateľka Marta Hlušíková o svojej knihe Nemám rada, keď ma hladkajú po hlave (obe vydalo Vydavateľstvo MS). Zatlieskame a začínam hovoriť o Váhu, lebo pri ňom sa mal, podľa povesti, odohrať príbeh lásky a krutosti... Prečo literárna beseda s deťmi krajanov a prečo tak relatívne ďaleko? Odpovede nám dáva, kontext a súvislosti vysvetľuje riaditeľka Krajanského múzea MS Katarína Koňariková: „Každá návšteva medzi krajanmi je výnimočná. Je to stretnutie s minulosťou aj budúcnosťou naraz – s tradíciou, ktorú si uchovali po stáročia v cudzom jazykovom a kultúrnom prostredí, a zároveň s deťmi, nositeľmi nádeje, že slovenské slovo bude ďalej žiť. Projekt Literárne besedy na Dolnej zemi, ktorý organizujeme od marca do júna 2025 pod záštitou Matice slovenskej a s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, vznikol z potreby posilňovať národnú identitu detí a mládeže v slovenských komunitách. Nejde len o čítanie kníh, ide o živý kontakt s jazykom, kultúrou, hodnotami a osobnosťami, ktoré slovenské slovo stelesňujú. Cieľom je priblížiť deťom krásu literatúry, rozvíjať ich čitateľské zručnosti a podnietiť tvorivé vyjadrovanie a schopnosť kritického myslenia. Aby si vytvárali pevnejší vzťah ku knihám, slovenskému jazyku a kultúrnej identite. Projekt prebieha v Rumunsku, Maďarsku aj v Srbsku. Po marci v Nadlaku a Bihore, sa v apríli presunul do

Pivnice, v máji do Slovenského Komlóša a pred prázdninami v júni bude finišovať v Kovačici. Tam sa okrem besied uskutoční aj pokračovanie tvorivého projektu Ako vzniká kniha.“

Je vhodné povedať pár slov o povestiach a ich vhodnosti na takéto stretnutie. Na začiatku – ešte pred akýmkoľvek písaným prejavom – boli slovo, zážitky, očarenia. Ústna slovesnosť sa vytvárala pred vznikom literatúry písanej. Práve povesti – patriace bezpochyby k najkrajším výtvorom i našej ľudovej slovesnosti – sú jedným z dôležitých pilierov poznania a uvedomovania si ľudskej náležitosti k národu. Hoci nie presne odrážajú historické fakty a súvislosti, sú podaním príbehov, ktoré zanechali silnú stopu v mysli človeka, a ten sa ich rozhodol podávať ďalej. Aj preto sa preniesli i cez vody stáročí po lavičke ľudskej pamäti až k nám a majú stále tendenciu plávať v čase – aj keby do vôd spadli! – ďalej. Veľakrát prerozprávane i prefabulované riekami individuálnej invencie, potôčikmi regionálnych špecifik – predsa však vyvierajúce a tečúce z pôvodného prameňa. Aj k Slovákom za hranicami domoviny. Povest' je stále v priestore európskej kultúry – popri rozprávke – najrozšírenejší žáner. U nás nikdy nestála v kúte nezáujmu, no treba ju pripomínať novými vydania (prvými i doplnenými). Čo matičný „vydavateľský dom“ robí dôsledne.

Hoci sa dej povestí pomerne často končí tragicky, súčasný príbeh slovenskej povesti sa dlhodobo ukazuje v omnoho veselších farbách. Podobných tým, v akých farbách je maľovaný a pokračuje príbeh (skoro som napísal povest') zmysluplnej iniciatívy, ktorá svojou prirodzenou silou vyživuje pramienky živej vody slovenčiny aj medzi – hlavne mladými – krajanmi aj za hranicami Slovenska. Organizátori z Vydavateľstva a Krajanského múzea MS, ako aj „účinkujúci“, teda tvorcovia hodnotného literárneho slova a kvalitnej knižnej ilustrácie, veľmi dobre vedia, že opakovanie je matkou múdrosti. No a tiež, že národný jazyk, oživovaný umelecky a pútavo, je jedným z pilierov národnej hrdosti a zároveň silným putom. Aj na krajinu svojich predkov, hoci je stovky kilometrov ďaleko. Ako to povedala riaditeľka školy Marianna Melegová bezprostredne po besede: „Obe besedy nás veľmi zaujali, určite povzbudili k rozmyšľaniu aj čítaniu.

Deti majú inšpiráciu...“ Pridala sa aj ôsmačka Bianka: „Beseda sa mi veľmi páčila, témou aj jazykom... Ďakujem za darček, knihu, budem ju rada čítať.“

Stretnutia v rámci projektu sú dôkazom, že slovenčina má šancu prežiť aj tam, kde je v menšine – ak jej vytvoríme priestor, ak do nej investujeme čas, srdce a záujem. Vďaka týmto besedám, vďaka deťom, ktoré s nadšením čítajú, tvoria a diskutujú, vieme, že slovenské slovo nezanikne. Pretože každé prečítané slovo, napísaný verš, ilustrácia sú krokom k udržaniu toho najcennejšieho, čo máme – našej kultúrnej identity. Presne o to ide v naznačených súvislostiach a kontextoch.

SLOVO SPISOVATEĽOV A ILUSTRÁTOROV

Literárne stretnutia v Poľsku (zľava: Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Maticy slovenskej, Igor Válek, spisovateľ, Lenka Vranová, spisovateľka, Ľudomír Molitoris, generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku, Nina Válka, ilustrátorka, Martin Kellenbeger, ilustrátor)

Literárne stretnutia v Chorvátsku (zľava: Marko Kurtek, Slovenské kultúrne centrum Našice, Milina Sklabinská, riaditeľka Krajanské múzea Matice slovenskej, Martin Kellenberger, ilustrátor, Sandra Kralj Vukšić, honorárna konzulka Slovenskej republiky v Chorvátsku, Igor Válek, spisovateľ, Ingrid Majeriková, riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej, Martina Janková, spisovateľka, Nina Válka, ilustrátorka)

MARTINA JANKOVÁ

vyštudovala právo a dve desaťročia pracovala v štátnej správe. Potom sa však rozhodla svoj život zmeniť a venovať sa tomu, čo je najdôležitejšie pre každého človeka, každý národ a ľudstvo vôbec – deťom. Práve pre deti napísala tri knihy, z toho dve vyšli v tlačenej podobe, onedlho túto časť našej literatúry obohatí trefou (symptomaticky v matičnom vydavateľskom „dome“). Prostredníctvom príbehov učí najmladších čitateľov mnohému potrebnému, hoci napríklad aj väčšej láskavosti, empatii a či tomu, že je dôležité dávať si pozor, čím doslova krmia svoju myseľ. No aj tomu, že môžu byť priam čímkoľvek chcú, len si za tým musia odhodlane a s chuťou ísť.

My ľudia sme už takí, že svoj život radi zdieľame. Tešíme sa, keď druhých nadchnú rovnaké veci ako nás, keď nájdeme záľubu v rovnakej hudbe, umení, tvorení, keď spolu môžeme zdieľať podobné príbehy, zvyky a poznáme rovnaké miesta. Keď odídete žiť do inej krajiny, radostne vítate každého, kto prehovorí vašim jazykom. V takej chvíli cítite prepojenie, viete, že ste našli človeka seba podobného, dušou spriazneného.

Ak sa má náklonnosť k slovenčine a slovenským zvykom zachovať v srdciach ľudí žijúcich za hranicami, často aj po niekoľko generácií, je dôležité ukázať im, že aj keď sú vzdialení, stále sú nám blízki, sú naši. Patria k nám, viažu ich s nami putá rovnakej histórie. Kým budú cítiť náš záujem a podporu, nezabudnú, kde sú ich korene. S láskou budú udržiavať zvyky, ktoré ich spájajú so Slovenskom.

Nie, nestačí poslať im sumu na účet, aby nejako formálne fungovali. To, čo im dodá chuť pokračovať a nezabudnúť, odiaľ pochádzajú, je skutočný záujem. Čas, ktorý strávite spoločne, zdieľate vzájomne svoju energiu, jeden priestor, inšpirujete sa navzájom a tvoríte spoločné projekty. Umenie a tvorivosť, hra so slovom a textom sú tou najlepšou cestou, ako deti našich rodákov motivovať, aby v krajine, ktorá ich prijala a je ich domovom, naďalej rozvíjali a posilňovali svoju lásku k rodnému kraju a k slovenčine.

Aj preto som rada, že som tento rok znovu mohla byť súčasťou projektu, v ktorom sa spisovatelia a ilustrátori stretávajú s deťmi v zahraničí, aby ich cez kreatívne tvorenie vtiahli do sveta slovenčiny. Verím, že naše spoločné zážitky posilnia ich túžbu spoznať Slovensko ešte viac.

NINA VÁLKA

je absolventkou Strednej školy umeleckého priemyslu Josefa Vydru v Bratislave, odbor úžitkové spracovanie textílií, a VŠVU v Bratislave, odbor úžitkové umenie, kov a šperk, s polročnou stážou na Akadémií umení v bulharskej Sofii. Počas celého štúdia sa venovala aj kresbe a grafike, hlavne tvorbe komiksu. Pravidelne kreslí komiks do časopisu Šikovníček pre najmenšie deti. Ilustrovala už pár knížiek, plagátov,

etikiet aj učebníc. Hlavne však tri celé komiksové knižky o slovenských národovcoch: (prvú ešte pod dievčenským priezviskom Abramovičová) Milan Rastislav Štefánik – príbeh rodáka z Košarísk; Jozef Miloslav Hurban – kreslený príbeh odvážneho štúrovca; Dobrodružstvo s Ľudovítom Štúrom – cesta za národným jazykom. Venuje sa tvorbe autorského umeleckého šperku. Práve s umeleckým autorským šperkom sa zúčastnila na mnohých kolektívnych aj vlastných výstavách na Slovensku aj v zahraničí.

Na literárnych besedách organizovaných Maticou slovenskou pre Slovákov žijúcich v zahraničí som sa tento rok zúčastnila po prvý raz, konkrétne v Chorvátsku a Poľsku. Ako mladá a ešte nevelmi skúsená autorka som túto možnosť vnímala ako veľkú česť. Odniesla som si množstvo skúseností – nielen z práce s deťmi, ale aj s možnosti vidieť, ako žijú v slovenskom zahraničí a ako si už po mnoho generácií uchovávajú slovenské tradície a zvyky. Vráťme sa k jazyku.

S deťmi sme sa venovali tvorivému kresleniu a ilustrácii. Mnohé z nich svoje obrázky dopĺňali po slovensky písaným textom a s niektorými sme dokonca ilustrovali ich vlastnú – nimi vymyslenú! – dvojjazyčnú knižku, čo bol pre mňa skutočne silný zážitok. V Poľsku sa nám na niektorých školách dokonca podarilo vytvoriť aj vlastný komiks.

Komiks je pre mňa hlavný výrazový prostriedok. Mám rada možnosť vizuálne stvárniť príbeh. Dokážem veciam dať výraz a život, niečo dopovedať obrazom a vytvoriť svet, do ktorého môže čitateľ vstúpiť. K historickému komiksu som sa dostala cez obec Košariská, kde som vyrastala a ktorá ma výrazne formovala. V našom Myjavskom kraji sa odohrávalo množstvo zásadných a historicky dôležitých momentov pre Slovensko. Štefánik ma vždy fascinoval, a preto bol môj prvý komiks práve o ňom. Neskôr sa k nemu pridali Hurban a Štúr, na ktorých som pracovala s mojou kamarátkou Kamilou Sládkovou. Zdieľame fascináciu históriou a zároveň máme potrebu podať ju deťom stráviteľnejšie, hravejšie a spôsobom, ktorý ich dokáže zaujať. Nechceme, aby pre nich historické osobnosti zostali len menami z učebnice. Chceme im ukázať, že to boli skutoční ľudia s vlastnými príbehmi, vášňami, vzťahmi a dobrodružstvami.

Deti boli veľmi šikovné a najmä v Chorvátsku vedeli po slovensky veľmi pekne rozprávať alebo aspoň dobre rozumeli. Hoci som sa na týchto literárnych stretnutiach zúčastnila po prvýkrát, musím s uznaním povedať, že ide o krásny a zmysluplný projekt. Na deťoch bolo vidieť, že sa z našej návštevy úprimne tešili – pekne pracovali, boli kreatívne, niekde nám zaspievali, inde nás objímali a niekde si dokonca trpezlivo vystáli rad na podpis. Späť mám z celej tejto skúsenosti veľmi dobrý pocit a som veľmi vďačná, že som mohla byť jej súčasťou.

MARTIN KELLENBERGER

je významný všestranný výtvarný umelec, ilustrátor a pedagóg, po skončení vysokej školy (VŠVU v Bratislave) pôsobil ako výtvarný redaktor vo vydavateľstvách Tatran a Mladé letá, potom ako výtvarník v slobodnom povolaní a vysokoškolský pedagóg na Výtvarnej katedre Fakulty architektúry STU v Bratislave. Absolvoval študijné cesty, maliarske sympóziá, prednášky a samostatné výstavy na Southwest Missouri State University USA; v Austrálii, v Cité Internationale des Arts v Paríži; workshopy s výtvarníkmi a otvorenie výstavy v Mexiko City. Má za sebou mnoho samostatných a kolektívnych výstav, napríklad Praha, Budapešť, Štrasburg, Moskva, Graz, Viedeň, Krakov, Bologna, Barcelona, Paríž... Získal ceny v súťažiach Najkrajšie knihy Československa a Slovenska; v roku 2001 mu bola udelená Cena Ľudovíta Fullu za ilustrátorskú tvorbu; v roku 2006 bol nominovaný na Cenu Hansa Christiana Andersena; v roku 2007 získal ocenenie Identifikačný kód Slovenska. V roku 2022 Cenu Ladislava Chudíka od Slovenského olympijského a športového výboru za výtvarné diela propagujúce šport a olympizmus; v roku 2023 Cenu Fra Angelico; v roku 2025 Cenu Spolku výtvarníkov Slovenska. Aktuálne je v slobodnom povolaní a tvorí v oblasti maľby, grafiky, ilustrácie (viac ako 150 knižných titulov – z toho veľkú časť určenú práve najmenším čitateľom), animovaného filmu a poštovej známky.

Ďalšie cestovanie za krajanmi v Poľsku a v Chorvátsku (Martin Kellenberger sa aktívne zúčastnil na tomto projekte aj v roku 2025 a vtedy navštívil školy a komunity Slovákov na Dolnej zemi – pozn. zostavovateľov) malo spoločný menovateľ. Kultúrna

misia – literárna aj výtvarná. Stretnutia so žiakmi, pre ktorých slovenský jazyk nie je cudzí, hoci už nežijú v krajine svojich predkov. Bolo to úžasné putovanie, spisovatelia a ilustrátori snažiaci sa odovzdať vrúcny kultúrny pozdrav zo Slovenska. Pozdrav formou besied, výtvarných dielní, rozprávání o knihe a jej posolstve pre deti a mládež. Knihy sme aj vyrábali, deti písali krátke texty a ilustrovali ich s veľkou vášňou. Podobné aj odlišné slová nás spájali, vytvárali sme krásne mosty medzi našimi krajinami, medzi študentmi a učiteľmi. Zažili sme nezabudnuteľné chvíle s talentovanými deťmi, ktoré rozvíjali svoje jazykové i výtvarné schopnosti a svojimi krásnymi „dielkami“ nám prispievali do spoločnej knihy – ba viacerých kníh! – o našom putovaní za krajinami so spoločnými koreňmi.

Osobitnú časť mojej tvorivej škály predstavujú knihy pre detského čitateľa. No a komiks, navyše s veľmi špecifickým predmetom a či skôr historickými osobnosťami a dejmi v hľadáčku. Prečo takáto voľba, môžete sa pýtať... Oslovil ma svojho času diplomat, spisovateľ, multitalent a „železný muž“ Miro Musil. Predstavil mi svoj projekt popularizácie osobnosti grófa Mórica Beňovského. Spočiatku som váhal, no potom som sa do projektu vložil a neľutujem. Kniha je komiksovým príbehom neuvěřiteľných udalostí neuvěřiteľného, a predsa pravdivého života Mórica Beňovského. Nie je to komiks typu Super Man či Spider Man. Je to príbeh založený na reálnych osobnostiach a reálnej histórii. Tvorivosť a vytrvalosť mi pomáhali zvládnuť to obrovské množstvo práce. Veľa lodí, korábov, diel, koní, architektúra, Paríž, historické osobnosti a plno detailov, ilustračných prekvapení v podobe obrazov, sošiek. Príroda, moria a oceány. Snažil som sa o úroveň kvalitnej knihy v komiksovom dizajne. Kniha vyšla v slovenskom aj francúzskom jazyku a oslovila množstvo mladých čitateľov svojou hravou komiksovou formou. Som veľmi rád, že sa nám to podarilo... No a podobne bohaté – zaľudnené a „zazvieratené“ a... – príbehy sme vymýšľali aj s deťmi krajanov v Poľsku a Chorvátsku. Ani neviem spočítať, koľkokrát som sa pri pohľade na ich výtvary – úprimné a čisté výpovede – povedal, ba až vykrikol (k nim aj k nám, dospelým) – Aké milé, krásne, nápadité...!

Milí krajanovia, zvlášť kamaráti sediaci ešte v školských laviciach – Veľa šťastia do peknej spoločnej budúcnosti želim a teším sa na ňu!!!

IGOR VÁLEK

je známy novinár, kultúrny publicista a obľúbený spisovateľ, ktorý sa v dlhodobom horizonte kultúrnej práce a spisovateľskej tvorby venuje literárnemu „nasvēcovaníu“ národného dedičstva. Kultúrneho, reprezentovaného hmotnými pamiatkami i duchovnými klenotmi (napr. literatúra) a ich tvorcami, aj prírodného. Napr. ako editor knižných výberov J. G. Tajovského, J. Jesenského, J. Záborského a J. Kráľa; autor syntetizujúcich kníh Malý lexikón literárnych diel – slovenskí autori (2006); Literárny lexikón Žilinského kraja (2010). V ostatnom období sa sústredil na tvorivé sprístupňovanie ľudovej slovesnosti detským čitateľom knihami prerozprávanych rozprávok: Najkrajšie rozprávky Pavla Dobšinského o zlate (2004), Najkrajšie slovenské národné rozprávky (2012 a 2014), Nebojsa! a iné HORORozprávky (TRIO Publishing – Najkrajšia detská kniha jari 2013 – BIBIANA), Najveselšie rozprávky Pavla Dobšinského (2013). Cyklicky spolupracuje s časopismi pre deti (Zvonček, Slniečko, Flak, Maxík – Cena Vydavateľstva DAXE za seriál roka). So zreteľmi formulovanými vyššími, obohatenými o knižné „sprístupnenie“ aj dejinných pozoruhodností a geografických pokladov Slovenska napísal Povesti o slovenských riekach (2013), Povesti o slovenských kúpeľoch a liečivých prameňoch (2015) a Povesti o jazerách, plesách, studniach a studničkách (2017), Rok koňa (2018), Povesti o slovenskej vode (2020), Kolotoč s Dobšinským alebo Dobrodružstvá Červeného čipa (2022 – Kniha roka v čitateľskej anke časopisu Literárny týždenník), Povesti a spomienky z Rajeckej doliny (2022), Martin cvála na bielom koni (2025). Igor Válek spomínanú činnosť umocňuje a pretavuje do ďalšieho pôsobenia ako organizátor kultúrneho života a podujatí (napr. tajomník Rady národnej kultúry v Martine, najstarší literárny festival Slovesná jar) aj ako porotca literárnych súťaží (napr. Chalupkovo Brezno, Detská rozprávková Žilina, O dúhovú lampu v krajine Zázračno).

Keď sa dobre zrealizovaná myšlienka ukáže ako prínosná, treba pokračovať – založiť tradíciu. Presne to sa udialo v prípade

úspešného matičného projektu, ktorý „zaknihoval“ druhý diel. Hovoríme o Literárnych besedách v Poľsku a Chorvátsku v apríli a máji, ktoré nadviazali na minuloročné na Dolnej zemi. Vydavateľstvo MS v spolupráci s Krajanským múzeom MS zrealizovalo vďaka podpore Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR sériu stretnutí slovenských spisovateľov a ilustrátorov s deťmi krajanov v spomínaných krajinách. Cieľom bolo opäť podporiť, aby slovenčina aj naďalej znela nielen v školách v rámci vyučovania, ale aj v bežnej každodennej komunikácii. Aby slovenský jazyk bol naďalej silným identifikačným znakom aj pre generáciu najmladších krajanov. Jedna z základných „poučiek“ spisovateľa hovorí, že knihy nemajú ležať v skladoch vydavateľstiev a či v regáloch kníhkupectiev. Ale majú si voľkať v rukách čitateľov, ktorí si voľkajú pri ich čítaní. V rôznych obmenách si tento postulát už roky pripomínam počas každej besedy s čitateľmi mojich kníh. Zvlášť intenzívne ma premkyna pri stretnutiach s detskými čitateľmi, pre ktorých ostatné roky píšem prioritne. Veď práve pre deti a mladšie čitateľské ročníky som sa pred rokmi rozhodol cielene ponúkať spod striech kníh, nesúcich v sebe silu trojjednosti, zážitok (dobrodružstvo), radosť a poznanie. Aj uvedomenie si, kam/ku komu patria... Všetko spomenuté je ešte intenzívnejšie pri literárnych stretnutiach, besedách medzi deťmi krajanov. Všetko uvedené má viac ako zrejmy presah napríklad aj v mojej knihe *Povesti o slovenskej vode*, s ktorou som – popri putovaní po Slovensku (Martin cvála na bielom koni) a či pomedzi slovenské autorky a autorov píšucich pre deti a mládež (Kolotoč s Dobšinským a či Dobrodružstvá Červeného čipa) – prišiel medzi ne do Poľska a do Chorvátska. Potešil ma záujem a prirodzené pochopenie – napriek istým jazykovým „obmedzeniam“, ktoré sme po vzájomnom „oľufaní sa“ ľahko zbúrali. Veď všetky deti na Slovensku a hoci aj v Podvľku v Poľsku a či v Našiciach v Chorvátsku vedia, že voda je život a že má veľa podôb – hoci od tečúcej v potokoch a riekach až po padajúcu zo skál kdesi vo Vysokých Tatrách – a že v sebe skrýva množstvo príbehov a tie zas množstvo dobrodružstiev, zábavy a poučenia. Nečudo, že slovenskými deťmi v Poľsku nás

doslova spojil Dunajec a v Chorvátsku Dunaj... Bola to vskutku príjemná plavba plná osvieženia a radosti.

Skrátka, som veľmi vďačný organizátorkám z Krajanského múzea MS (Katarína Koňárikovej) a Vydavateľstva MS (Ingrid Majerikovej), ako aj ďalším matičiarom, spolupracujúcemu ministerstvu i literárnemu centru, že zorganizovali a stáli pri takejto misii (nielen literárneho) slova. Slovo a jazyk predkov, slovenčina, sú mostom medzi Slovenskom a novými domovmi krajanov, ktorý spája a popod ktorý tečie voda možností. Ako toto spojenie nájsť, zmysluplne ho využiť a posilniť vzájomný pocit a vzťah spolunáležitosti/spriaznenosti. Určite na stránkach tejto knihy bude „zurčať“ v mnohorakých podobách. A myslím si, že predovšetkým o to nám všetkým, ktorí sme boli súčasťou tohto projektu, išlo a neskromne si myslím, že sa nám to aj podarilo... Rád som bol aktívnym účastníkom stretnutí a besied, obohatili ma ako človeka veriaceho v tradičné hodnoty a prirodzené vlastenectvo. Obohatili ma aj ako spisovateľa, zasiali vo mne semienka tvorivých nápadov... A som hlboko presvedčený, že to isté sa „udialo“ aj v dušiach, srdciach a umoch detí, s ktorými sme sa stretli a rozprávali. Po slovensky, o Slovensku, ich predkoch aj o štáte a krajine...

LENKA VRANOVÁ

je rodáčka zo Žiliny, kde žila prvých 19 rokov života, kým vyštudovala základnú školu a gymnázium. Vysokoškolské štúdium na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici ukončila v roku 1997. A odvtedy pracuje v školstve ako učiteľka pre prvý stupeň základnej školy. Pôsobila na Spiši a Gemeri a v súčasnej dobe pracuje v Základnej škole Alexandra Dubčeka v Bratislave-Karlovej Vsi. Popri práci si vždy našla chvíľu na umeleckú a úžitkovú tvorbu. Najčastejšie však pre deti a s deťmi, svoje štyri vlastné i tie v škole na hodinách i záujmových krúžkoch. Dnes sa okrem iného venuje najmä maľovaniu a písaniu rozprávok, básní a blogu (lenkalienka.sk.) Tiež sa s výsledkami svojich záľub zúčastňuje na mnohých besedách a výstavách, z ktorých mnohé i sama organizovala. Neustále sa snaží zdokonaľovať aj na rôznych školeniach a kurzoch. Angažuje sa aj v Matici slovenskej, je zakladajúcou

členkou Miestneho odboru MS v Štítniku a od roku 2010 členkou MS. Posledných pár rokov je aj predsedníčkou MO MS v Štítniku. Svojimi článkami prispievala aj do matičných novín a iných periodík na webe alebo v tlačenej forme. Od príchodu do Bratislavy v roku 2023 naďalej úzko spolupracuje s Maticou slovenskou a s Krajanským múzeom MS a aktívne sa zúčastnila aj na ich projekte Literárne besedy na Dolnej zemi.

Ďalšie besedy a stretnutia, ktoré som absolvovala v spolupráci s Vydavateľstvom MS a Krajanským múzeom MS, ako aj s tvorivými priateľmi od pera aj štetca – no a predovšetkým s milými krajanmi a ich detskými ratolesťami, pravdaže! – v susednom Poľsku, boli pre mňa opäť veľmi silným zážitkom. Podobne ako pred rokom v rumunskom Nadlaku a Bihore... Vo všetkých navštívených lokalitách som mala silný pocit, že sa vraciam domov. No a ako svojich nás vítali naozaj všade, kde sme prišli. Besedy o prečítanej knihe Miškine biele Vianoce aj s kvízom, ktorý na moje potešenie v deťoch vyvolal prirodzený a nefalšovaný záujem – to bola sladká pomyselná čerešnička na torte. Potešilo ma, že sa deti zaujímali o detaily, mali pripravené otázky, ale reagovali aj spontánne. Veď azda každé dieťa chce uspokojiť svoju zvedavosť, záujem o informácie, aby sa potom mohlo podeliť o svoje pocity. No a takpovediac pridaná hodnota? Tou bola skutočnosť, že besedy priniesli deťom nielen knihy, ale aj príjemné stretnutia s ľuďmi zo Slovenska, čo v nich vyvolalo motiváciu a snahu o udržanie slovenčiny aj tam, kde žijú. S mojimi spolupútnikmi sme sa po každej neformálnej besede a či ešte nerformálnejších stretnutiach po nich vždy dlho rozprávali, vymieňali si zážitky aj dojmy, pocity. Dobré teda viem, že aj nám, spisovateľom a výtvarníkom, tento projekt doslova rozšíril obzory, poskytol spätnú väzbu od detí a nespočetné množstvo zážitkov. Nečudo, veď sme spoznali veľa inšpiratívnych, nadšených a šikovných detí i dospelých okolo nich. Získali aspoň malý, no veľmi intenzívny pohľad do života krajanov v Poľsku. Som presvedčená, že dobrú „stopu“ sme zanechali aj my a že sme prispeli k uchovaniu slovenského jazyka medzi malými krajanmi v tejto časti Európy. Za všetko spomenuté som veľmi vďačná.

SLOVÁCI V POĽSKU

Úvodom

Niektoré stretnutia v nás zanechávajú viac než príjemné spomienky. Pripomínajú nám, čo nás spája, odkiaľ pochádzame a aké dôležité je uchovávať hodnoty, ktoré formujú našu národnú identitu. Aprílové stretnutia slovenských spisovateľov a ilustrátorov s krajanmi v Krakove, Nedeci, Novej Belej, Kacvine a Podvľku boli práve takouto príležitosťou – stretnutím s literatúrou, umením, slovenským slovom a predovšetkým s ľuďmi, ktorým záleží na uchovávaní nášho jazyka, kultúry a identity. Osobitne si vážime, že pozornosť patrila najmladšej generácii. Práve deti sú nositeľmi budúcnosti našej komunity a ich vzťah k slovenskému jazyku sa formuje nielen v rodine a škole, ale aj prostredníctvom osobných zážitkov. Keď sa môžu stretnúť so slovenskými autormi, nahliadnuť do zákulisia vzniku knihy a sami vytvárať príbehy, básne či ilustrácie, slovenčina sa pre ne stáva jazykom tvorivosti, radosti a prirodzeného sebavyjadrenia. Takéto skúsenosti pomáhajú budovať vzťah ku kultúrnemu dedičstvu, ktorý nie je založený iba na povinnosti, ale predovšetkým na osobnom záujme a pozitívnom prežívaní. Pre Slovákov žijúcich v Poľsku má každá podobná iniciatíva osobitný význam. Naša komunita si po generácie uchováva jazyk, tradície a vedomie príslušnosti k slovenskému národu. V prostredí, kde sa prirodzene stretáva viacero jazykov, kultúr i identít, však zachovávanie vlastnej identity potrebuje aktívnu podporu a nové impulzy. Nestačí hovoriť o slovenských koreňoch – dôležité je vytvárať príležitosti, vďaka ktorým ich môžu mladí ľudia skutočne spoznávať a prežívať. Literatúra a umenie sú v tomto smere výnimočnými prostriedkami, pretože dokážu osloviť cit, predstavivosť i rozum a vytvárajú prirodzený priestor na odovzdávanie hodnôt

medzi generáciami. Vzájomný kontakt s tvorcami zo Slovenska zároveň posilnil pocit spolupatričnosti a pripomenul, že napriek geografickej vzdialenosti patríme k spoločnému kultúrnemu priestoru. Ďakujeme Vydavateľstvu Matice slovenskej, zúčastneným autorom a ilustrátorom, ako aj všetkým, ktorí sa pričini-
li o uskutočnenie týchto stretnutí, za ich tvorivosť, otvorenosť a záujem o život Slovákov v Poľsku. Veríme, že podobné iniciatívy budú pokračovať, pretože každé stretnutie, ktoré približuje slovenské slovo mladým generáciám, je zároveň investíciou do budúcnosti našej komunity i celého slovenského národa.

S úctou a poďakovaním
Ludomír Molitoris,
generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku

AKO SA SLOVÁCI NEODSŤAHOVALI A OCITLI SA V POĽSKU (historický exkurz)

Milica Majeriková-Molitoris, historička

Keď sa pred viac ako sto rokmi skončila prvá svetová vojna, obyvatelia severného Spiša a hornej Oravy ešte netušili, že sa ich boj práve len začína. Nadšenie z konca dovtedy najmasovejšieho konfliktu, v ktorom zahynuli stovky Spišiakov i Oravcov a ďalšie tisíce trpeli obrovskou núdzou, vystriedali živelné nepokoje vyplývajúce z uvoľnenia dlhodobo kumulovaného hospodárskeho, sociálneho, politického i národnostného napätia v Uhorsku.

V takýchto podmienkach sa rodila prvá česko-slovenská republika, pričom práve Orava bola jednou z prvých žúp, ktorá sa už na prelome októbra a novembra 1918 hlásila prostredníctvom slovenských národných rád či výborov k tomuto novému štátu. Uchopenie moci však nebolo vôbec jednoduché, keďže okrem dobrovoľníkov nemali slovenskí národovci k dispozícii takmer žiadne silové zložky, ktorými by sa im podarilo situáciu stabilizovať.

To si uvedomovali aj poľskí aktivisti z Podhalia, ktorí už začiatkom 20. storočia začali vyvíjať snahy o „prebudenie poľskosti“ u obyvateľstva severných oblastí Slovenska hovoriaceho goralským dialektom. Táto ich „buditeľská akcia“ však nemala veľký úspech a pre polonizačnú myšlienku sa im podarilo získať len niekoľko jednotlivcov na hornej Orave. Práve tí založili 5. novembra 1918 v Jablonke národnú radu, ktorá vyhlásila pripojenie Oravy, Spiša i Kysúc k novorodiacemu sa Poľsku a požiadala o vyslanie vojenských jednotiek na obsadenie spomínaných území. Poľskí vojaci sa objavili na Orave ešte v ten istý deň a o niekoľko dní neskôr aj na Spiši. Proti obsadzovaniu (česko)

slovenského územia poľskými vojskami protestovala Slovenská národná rada v Dolnom Kubíne, avšak prakticky nemala nástroje, aby tomu zabránila. Situácia sa ešte vyhrotila, keď v oravskej obci Polhora začali poľskí vojaci strieľať do dedinčanov, čoho výsledkom boli traja mŕtvi a 28 zranených Polhorčanov.

Po viacerých incidentoch sa nakoniec československá strana obrátila s protestom k náčelníkovi dohodovej vojenskej misie v Budapešti Fernandovi Vixovi. Nótu na rešpektovanie poľských požiadaviek však podal aj poľský generálny štáb. Plukovník Vix nakoniec uznal československé stanovisko a poľské vojská sa do 13. januára 1919 museli stiahnuť za starú uhorsko-haličskú hranicu.

Stiahnutie poľských vojsk bolo veľkým úspechom československej diplomacie, ale poľský záujem o Spiš a Oravu týmto neskončil a preniesol sa do diplomatickej roviny. V tom čase zároveň prebiehal už aj ďalší spor o Těšínsko, kde v januári 1919 došlo dokonca k vojenským stretom a reálne hrozil otvorený vojenský konflikt. Preto sa československo-poľskými hraničnými spormi začala zaoberať aj Najvyššia rada mierovej konferencie v Paríži. Tá najskôr odporučila, aby sa sporné strany dohodli o spoločných hraniciach v bilaterálnych rokovaníach, ktoré však neboli úspešné. Preto sa napokon čoraz reálnejšie začala dostávať do popredia myšlienka ľudového hlasovania, v ktorom by samotné obyvateľstvo prejavilo svoju vôľu, ku ktorému štátu chce patriť. Definitívne sa presadila koncom septembra 1919, keď Najvyššia rada mierovej konferencie vyhlásila plebiscit na Orave v okresoch Námestovo a Trstená, na Spiši v okrese Spišská Stará Ves a v Javorine a na Tešínsku.

Poľskí aktivisti, ktorí na Spiši a Orave dúfali v omnoho väčšie územné zisky, skonštatovali, že „hlasovať môže zopár hladných ľudí“. Na slovenskej strane však i tieto požiadavky vyvolali veľké pobúrenie. Dňa 28. septembra 1919 sa konalo v Trstenej veľké ľudové zhromaždenie za integritu Oravy, Spiša a Tešínska a začiatkom novembra prezentovalo 180 predstaviteľov z plebiscitných oravských obcí svoju „nezlomnú vernosť republike“ a protest proti nariadenému plebiscitu prezidentovi T. G. Masarykovi v Prahe. Niekoľkotisícové demonštrácie za ČSR a proti plebiscitu sa uskutočnili tiež na Spiši – v Spišskej Starej Vsi, Kacvine,

Krempachoch a Vyšných Lapšoch, pričom rovnako aj zástupcovia zo všetkých spišských obcí, kde sa malo ľudové hlasovanie uskutočniť, prezentovali svoje pročeskoslovenské stanovisko u prezidenta v Prahe. Proti „trhaniu“ Spiša a Oravy sa postavili tiež rodáci v Amerike, ktorí spísali *Rezolúciu* proti plebiscitu, proti možnému pripojeniu svojich rodných obcí k Poľsku a za česko-slovenskú republiku. Podpísalo ju viac ako 1 500 amerických Slovákov pochádzajúcich z obcí, v ktorých sa malo ľudové hlasovanie uskutočniť.

Keďže poľská strana nemohla počítať s takouto masovou podporou obyvateľstva, zagitovala dvoch spišských a oravských gazdov, s ktorými presviedčala o túžbe Spišiakov a Oravcov pripojiť sa k Poľsku nielen domácich poľských politikov, ale hlavne predstaviteľov dohody, pričom sa im túto myšlienku podarilo predostrieť aj americkému prezidentovi Wilsonovi. Svojich ľudí mala aj na plebiscitnom území, pričom azda za najkontroverzejšie možno považovať pôsobenie tzv. spišsko-oravskej légie, ktorá sa dopúšťala rôznych násilných činov s cieľom zastrešiť miestne obyvateľstvo. Jej činnosť vrcholila pred prezentovaným dátumom plebiscitu, keď v júni 1920 zavraždili československých úradníkov zo Spišskej Starej Vsi i slovenského richtára obce Nedeca Valentína Strončeka. Reakciou pobúreného slovenského obyvateľstva bolo napadnutie poľskej plebiscitnej komisie v Spišskej Starej Vsi, počas ktorého sa pri úteku utopil jeden jej člen.

Nakoniec však obyvatelia severného Spiša a hornej Oravy nedostali možnosť rozhodnúť o svojom osude. So súhlasom poľského premiéra Władysława Grabského a československého ministra zahraničných vecí Edvarda Beneša bol totiž plebiscit odvolaný a o budúcnosti Spišiakov a Oravcov, bez ohľadu na ich mienku, rozhodla Veľvyslanecká rada mierovej konferencie. Stalo sa tak 28. júla 1920 v belgickom kúpeľnom mestečku Spa. Plebiscitné územie Spiša, Oravy i Tešínska bolo rozdelené medzi oba štáty. Zatiaľ čo na Tešínsku boli viac-menej naplnené ašpirácie československej strany, slovenská časť republiky stratila 14 spišských a 14 oravských obcí, ktoré sa prvýkrát v dejinách stali súčasťou Poľska.

Spomínaný verdikt vyvolal odmietavú reakciu u veľkej časti Spišiakov a Oravcov, ktorí mali pripadnúť Poľsku. Na Spiši bol hneď na druhý deň, 29. júla, zorganizovaný plebiscit verejným podpisovaním rezolúcií za Česko-Slovensko, v ktorom 86 % voličov vyjadrilo svoju vôľu žiť v tomto štáte. Podpísané hárky chceli predložiť 30-členná deputácia zo Spiša prezidentovi T. G. Masarykovi, ktorý ich však neprijal. V samotných spišských obciach sa Poliaci stretávali s pasívnou rezistenciou, keď im napríklad obyvatelia Jurgova odmietli akúkoľvek i najmenšiu pomoc, či s otvoreným odporom ako napríklad v Tribši, kde vypukla vzbura proti poľskej posádke, ktorá ušla a následne obec obsadilo poľské vojsko. Tiež Nedečania, Krempašania a Fridmančania sa vyhrážali, že „poľskej okupácii sa vzopru silou a že skôr zahynú všetci v boji, akoby k Poľsku pripadli“. V Nedeci bola poľská strana dokonca nútená vyhlásiť stanné právo. Na Orave, v Hladovke, došlo aj k ozbrojenému povstaniu, pričom Hladovčania v novembri 1920 spísali rezolúciu, v ktorej deklarovali svoju pročeškoslovenskú orientáciu: „Pod poľskim jarmom biť niekeme ani nebudeme.“

Veľkú nádej pritom vkladali do delimitačnej komisie, ktorá však mohla navrhnúť len určité drobné zmeny, najmä ak nová hraničná čiara spôsobovala miestnym obyvateľom problémy hospodárskeho rázu. Na základe jej návrhov boli Československu nakoniec vrátené obce Suchá Hora a Hladovka, pričom k Poľsku boli pripojené miestne časti Dolnej Lipnice – Prívarovka a Skočiky, ktoré rozhodnutím z 28. júla 1920 ostali v ČSR. Ďalší jej návrh na výmenu Nedece a Kacvína za časť Javoriny sa neuskutočnil. Po ukončení delimitácie v roku 1924 tak definitívne Poľsku pripadlo 26 spišských a oravských obcí s približne 25 000 obyvateľmi. Zo Spiša to boli obce: Čierna Hora, Durštín, Fridman, Falštín, Jurgov, Kacvín, Krempachy, Lapšanka, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, Repiská, Tribš a Vyšné Lapše, z Oravy zas obce: Bukovina-Podsklie, Harkabúz, Chyžné, Jablonka, Nižná Lipnica, Nižná Zubrica, Orávka, Pekelník, Podvlk, Srnie, Vyšná Lipnica a Vyšná Zubrica. Tak sa do Poľska dostali tisíce Slovákov, ktorých potomkovia si sčasti ešte aj dnes zachovávajú slovenskú kultúru a slovenské národné povedomie.

PUTOVANIE ZA KRAJANMI V POĽSKU

Krakov

Prvou zastávkou na našom putovaní za krajanmi v Poľsku bol starobylý Krakov, kde na Ulici św. Filipa 7 sídli v Slovenskom dome Spolok Slovákov v Poľsku. V podvečerných hodinách sme tu absolvovali stretnutie s krajanmi a študentmi slovakistiky Jagellonskej univerzity v Krakove. Predstavili sme produkciu Vydavateľstva Maticy slovenskej, nové trendy v umeleckej tvorbe na Slovensku i produkciu samotných autorov. Diskutovali sme o knihách, umení, prekladoch, umelej inteligencii i ďalších zaujímavých témach. Večer vyvrcholil vernisážou spisovateľky a maliarky Lenky Vranovej.

Spolok Slovákov v Poľsku združuje slovenskú národnostnú menšinu v Poľsku, žijúcu väčšinou na území Malopoľského vojvodstva, v okrese Nový Targ a Zakopané, na starých územiach Spiša a Oravy, ktoré boli po prvýkrát pripojené k poľskému štátu 28. júla 1920 na základe rozhodnutia rady veľvyslancov v Spa (belgickom kúpeľnom mestečku).

Do roku 1920 dejiny severných území Spiša a Oravy, niekdajších uhorských komitátov, boli spojené s korunou sv. Štefana – Uhorskom. Po pripojení týchto území k Poľsku na základe rozhodnutia Rady veľvyslancov, k II. Poľskej republike, vytvorili z pripojených 12 oravských a 13 spišských obcí spišsko-oravský okres, zohľadňujúc tým národnú, kultúrnu, právnu a historickú samostatnosť obyvateľstva Spiša a Oravy. Spišsko-oravský okres existoval do roku 1925 a bol zlikvidovaný z politických dôvodov, keďže vtedajšie poľské vládne orgány priznali, že existencia tohto okresu znemožňuje úplnú „integráciu“ obyvateľstva Spiša a Oravy s materinskou krajinou. V rokoch 1939–1945 územie Spiša a Oravy (spolu s územím pripojením k Poľsku v r. 1938) bolo pripojené k Slovenskej republike. Avšak na základe protokolu podpísaného 20. mája 1945 v Trstenej bolo opätovne pripojené k Poľsku.

Prvé spolky Slovákov na Spiši a Orave vznikli v r. 1947, po podpísaní Zmluvy o priateľstve medzi Poľskou republikou a Československou republikou. V roku 1957 sa slovenské spolky pôsobiace na Spiši a Orave aktívne zapojili do novozaloženej celoštátnej Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku so sídlom vo Varšave. Veľkým plusom tohto združenia bola skutočnosť, že viedlo samostatnú hospodársku činnosť, pričom založilo päť podnikov. Vďaka tomu sa našli prvé väčšie peniaze na kultúrnu činnosť na Spiši a Orave, na tvorbu a vybavenie klubov, na štipendiá pre žiakov a študentov, na rôznorodé školenia, hry na hudobných nástrojoch a zvlášť na podporu výstavby novej budovy Slovenského všeobecnovzdelávacieho lýcea v Jablonke na Orave. Trvalým úspechom tohto združenia bol začatie vydateľskej činnosti a vznik – redakcie mesačníka *Život*, časopisu pre slovenskú národnostnú menšinu vychádzajúceho nepretržite od roku 1958 dodnes. *Život*, ktorý je aj dnes

tlačovým orgánom Spolku Slovákov v Poľsku, je dôležitým spájajúcim prvkom spoločenského života slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku. V období od r. 1957, kedy vyšlo prvé, príležitostné číslo tohto časopisu (pri príležitosti I. zjazdu Spolku), nazvané *Krajanský život*, časopis prešiel viacerými zmenami. Časopis sa v súčasnosti pripravuje a tlačí v tlačiarni Spolku Slovákov Krakove ofsetovou technikou, vo formáte A4 a s obsahom 44 plnofarebných strán. Kolportáž sa uskutočňuje prostredníctvom miestnych skupín a obvodov Spolku.

Hlavným cieľom činnosti Spolku Slovákov v Poľsku je organizovanie amatérskej umeleckej činnosti, podpora čitateľských aktivít, ako aj vyučovania slovenského jazyka a tiež udržiavanie kontaktov s materskou krajinou. Spolok organizuje viaceré kultúrne podujatia. K najdôležitejším patria: prehliadka amatérskych divadelných skupín, prehliadka dychoviek, súťaž v prednese slovenskej poézie a prózy, súťaž Spoznaj Slovensko – vlast' tvojich predkov, Dni slovenskej kultúry na Spiši a Orave, ako aj letné jazykové tábory pre slovenskú mládež na Slovensku. Spolok vedie tiež kurzy slovenského jazyka. V rámci kultúrno-spoločenskej činnosti organizuje školenie kapiel a dychoviek, vedie terénne klubovne a niekoľko folklórnych súborov, dychoviek a kapiel. V Krakove, v sídle Spolku na Ul. św. Filipa 7, sa nachádza aj Galéria slovenského umenia, v ktorej sa organizujú výstavy slovenských umelcov.

Spolok sa tiež venuje vydavateľskej činnosti. V súčasnosti je najväčším vydavateľom slovenskej literatúry v Poľsku, v Krakove má vlastnú tlačiareň, ktorá poskytuje služby a zároveň finančne podporuje činnosť Spolku obsiahnutú v stanovách.

Kacvín

V miestnej základnej škole nás privítala pani riaditeľka Magdaléna Wenitová, ako aj pani učiteľka slovenského jazyka Alžbeta Górová. Slovenčina sa tu vyučuje ako nepovinný predmet. Deti si pre nás pripravili peknú slovenskú básničku o knihe a zaspievali nám slovenskú ľudovú pieseň, ktorej poslednú slohu dokonca sami napísali.

Kacvín je obec ležiaca v tichom podhorskom prírodnom prostredí, v údolí Kacvinského potoka. Prvýkrát sa spomína v listine z roku 1320 pod názvom Katzwinkel, čo v preklade z nemeckého jazyka označuje „mačací kút“. S takýmto pomenovaním sa môžeme stretnúť aj v iných obciach na Slovensku, pričom tento pojem označoval určitú odľahlú miestnu časť. Obec bola založená na starej obchodnej ceste, na zamagurských majetkoch pánov z Lomnice. Obyvateľstvo sa živilo zväčša poľnohospodárstvom, pričom dodnes sa v obci zachovali unikátne domyselné sklady obilia, tzv. sypance. Boli postavené z dreva a zvonku zamazané hrubou vrstvou hlíny, vďaka čomu sa v nich udržiavala relatívne stála teplota. Drevené sedlové striešky boli nasadené tak, aby ich v prípade požiaru bolo možné ľahko zhodiť a ochrániť obilie pred vzplanutím. Z hospodárskych budov sa pri jednom z vodopádov na miestnom potoku v blízkosti kostola zachovalo ešte torzo mlyna a pily z 18. storočia. Spomínaný vodopád padá z výšky približne 7 metrov, čím sa zaraďuje medzi najväčšie vodopády vo vonkajších Karpatoch. Spoločne s druhým vodopádom nachádzajúcim sa v miestnej lokalite Pod uplazom tvorí jednu z miestnych turistických atrakcií.

Dominantou obce je murovaný rímskokatolícky Kostol Všetkých svätých, ktorý bol vybudovaný najneskôr začiatkom 15. storočia, pričom niekoľkokrát vyhorel a menil svoju podobu. Zaujímavosťou je, že jeden z kacvinských zvonov, ktorý mal pravdepodobne poslúžiť počas prvej svetovej vojny zbrojarskemu priemyslu, nebol roztavený a v súčasnosti ho možno vidieť v múzeu v Ostrihome. Zo sakrálnych stavieb sa v obci nachádza ešte šesť kaplniek, z ktorých tri pochádzajú z 18. storočia. Budova starej slovenskej školy postavená koncom 19. storočia neďaleko kostola bola vyhlásená za kultúrnu pamiatku. V tomto období sa Kacvínčania aktívne zapájali do slovenského národného hnutia v Uhorsku, keď podpísali petíciu určenú panovníkovi Františkovi Jozefovi za používanie slovenčiny na školách a úradoch i za zrovnoprávnenie Slovákov s Maďarmi. Početná slovenská národnostná menšina žije v Kacvine aj v súčasnosti. Je združená v miestnej skupine Spolku Slovákov v Poľsku, ktorá tu spravuje svoj kultúrny stánok – Slovenský dom so slovenskou knižnicou. Nacvičuje v ňom tiež krajská dychovka a uskutočňujú sa rôzne krajské podujatia ako napr. oblátkové stretnutie, súťaž Poznaj Slovensko – vlast svojich predkov a iné. Slovenský jazyk sa vyučuje aj na miestnej nižšej základnej škole a každú nedeľu sa v miestnom kostole koná slovenská sv. omša. Z obce pochádzalo niekoľko osobností umeleckého a spoločenského života, ako významný muzikológ a prvý rektor Vysokej školy múzických umení v Bratislave Ján Strelec (1893 – 1975), rektor košického seminára Jakub Šefčík (1902 – 1975) či dlhoročný redaktor jedného z prvých povojnových časopisov na Zamagurí Život Ján Špenoga (1938 – 2008). Regionálne tradície a zvyky udržiava tiež miestny folklórny súbor, pričom obyvatel'ov oblečených v tradičných ľudových krojoch možno vidieť ešte aj dnes, najmä počas tunajších cirkevných slávností.

Nedeca

V tunajšej základnej škole vyučuje slovenčinu ako nepovinný predmet pani učiteľka Halina Milaniaková. Na slovenčinu je aktuálne prihlásených vyše 50 detí. Na záver literárneho stretnutia si deti spoločne so spisovateľmi zaspievali niekoľko slovenských ľudových piesní.

Slovenskí spisovatelia a ilustrátori s generálnym tajomníkom Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomírom Molitorisom a historičkou a redaktorkou časopisu Život Milicou Majerikovou-Molitoris

Nedeca je jednou z najväčších zamagurských obcí, v ktorej sa snúbi história s modernou turistickou infraštruktúrou, poskytujúcou možnosť aktívneho využitia voľného času počas celého roku. Obec bola založená na starej obchodnej ceste, na majetkoch pánov z Lomnice, pričom prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1320, kedy už existovala. Začiatkom 14. storočia tu stál aj dnešný rímskokatolícky Kostol sv. Bartolomeja s dodnes zachovanými gotickými oknami, portálmi a krížovou klenbou.

Obyvatelia sa v minulosti venovali najmä poľnohospodárstvu a chovu dobytka i oviec. V okolitých hornatejších terénoch sa dodnes nachádzajú salaše, kde si môžete kúpiť čerstvé mliečne výrobky ako syry, bryndzu, žinčicu a iné. V 19. storočí Nedečania podporili vzťahujúce sa slovenské národné hnutie v Uhorsku a pripojili sa k pozdravnému listu prvému predsedovi Matice slovenskej, banskobystrickému biskupovi Štefanovi Moysesovi. Na prelome 19. a 20. storočia sa časť miestnych obyvateľov vysťahovala do USA a Kanady, čo okrem iného pripomína pomník pri kostole, ktorý vybudovali vo vojne padlým rodákom práve miestni Slováci vysťahovaní do Pittsburghu. Obce Nedeca sa veľmi bolestne dotkli udalosti týkajúcej sa česko-slovensko-poľských hraničných sporov po skončení prvej svetovej vojny, počas ktorých boli členmi tzv. spišsko-oravskej légie zavraždení slovenský richtár Valentín Stronček i miestny sluha. Napriek tomu i skutočnosti, že Nedečania podpísali v roku 1919 petíciu za zotrvanie v Československu, bola obec v roku 1920 rozhodnutím Najvyššej rady mierovej konferencie v Paríži pričlenená k Poľsku, čo sa pre odpor obyvateľstva fakticky podarilo dosiahnuť až vyhlásením stanného práva. Po vypuknutí druhej svetovej vojny spojenej s ťažením slovenských vojsk proti Poľsku bola Nedeca inkorporovaná späť ku Slovensku a v roku 1945 opäť k Poľsku, kam patrí dodnes. V povojnovom období sa obec stala niekoľkokrát obeťou lúpežných prepádov ozbrojenej skupiny pod vedením Jozefa Kuraša „Ogňa“, ktorá v roku 1946 zavraždila miestneho obyvateľa Michala Kužela (1889 – 1946) a prinútila k úteku viacero slovenských rodín, ktoré sa vysťahovali do Československa.

V Nedeci ešte aj v súčasnosti žije pomerne početné slovenské obyvateľstvo združené do miestnej skupiny Spolku Slovákov v Poľsku. Raz týždenne sa v miestnom kostole konajú slovenské omše a na nižšom i vyššom stupni základnej školy sa vyučuje slovenský jazyk. Z Nedece pochádzal známy slovenský herec Michal Dočolomanský (1942 – 2008), ktorý sa narodil v budove niekdajšej školy, čo pripomína tu umiestnená pamätná tabuľa. Keďže táto významná legenda slovenského filmu nemá hrob, pretože po smrti bol jeho popol rozsypaný, je táto tabuľa jedným z mála pietnych miest, kde si možno uctiť jeho pamiatku. Okrem slovenskej menšiny žije v súčasnosti v obci aj rómska menšina, pričom práve v Nedeci uzrel svetlo sveta známy rómsky husľový virtuóz, ktorého dnes nazývajú „čardášovým kráľom“, Miklosz Deki Czureja (* 1958). V obci možno nájsť tiež stopy po židovskom obyvateľstve, ktorého prítomnosť pripomína židovský cintorín.

V Nedeci má svoje sídlo aj Gminné kultúrne stredisko, pri ktorom fungujú folklórne súbory Čardáš a Dunajec. Každoročne v zime táto inštitúcia organizuje súťažné podujatie spišských umeleckých zoskupení Spišské zvyky a v lete Spišskú vatru. Pod gesciou strediska sa koná vždy v inej spišskej obci z gminy Nižné Lapše rozlúčka s letom spojená s poďakovaním za úrodu, súťažou o najkrajší dožinkový veniec a najkrajšie upravenú záhradku tzv. Gminné dožinky. Pri hranici so Slovenskom sa nachádza prírodný amfiteáter, kde sa okrem iného uskutočňuje gminná Paráda dychoviek.

Donedávna bola súčasťou obce aj dnes samostatná Nedeca – Zámok. Jej dominantou a hlavnou turistickou atrakciou je stredoveký hrad, známy pôvodne pod názvom Dunajec, vypínajúci sa na vápencovom brale vo výške zhruba 566 metrov nad morom a 75 metrov nad hladinou rieky s rovnakým názvom. Bol postavený začiatkom 14. storočia ako obranný hrad proti Poľsku, pravdepodobne na mieste staršej drevenej stavby. K hradu sa viaže zaujímavá legenda o stratenom indiánskom poklade Inkov, ktorý by mal byť na hrade ukrytý alebo by sa tu mal nachádzať aspoň kľúč k jeho nájdeniu. V roku 1920 pripadol hrad ako súčasť Nedece Poľsku, v roku 1939 zas Slovensku a v roku 1945

opäť Poľsku, pričom v tomto roku zároveň prešiel do vlastníctva štátu.

Nová Belá

Na tvorivých dielňach v Centre slovenskej kultúry sa zúčastnilo 40 detí spoločne s vedúcou klubovne Paulinou Zarebczanovou.

Nová Belá leží v najseverozápadnejšom cípe Zamaguria na ľavom brehu rieky Biela voda (Biaľka), pričom sa ako jediná zamagurská obec nachádza na tejto strane rieky, čo je spôsobené skutočnosťou, že v minulosti Biela voda (Biaľka) niekoľkokrát zmenila svoje koryto. Obec bola založená na majetkoch pánov Lomnice a jej existencia je písomne doložená v roku 1397, i keď podľa legend existovala západne od dnešnej obce staršia osada, ktorá bola zničená počas veľkej povodne. Iná legenda sa týka jej názvu a hovorí, že bol odvodený od mena uhorského panovníka Bela. Oveľa pravdepodobnejšie však je, že svoje pomenovanie, ktoré je slovanského pôvodu a označuje bielu farbu, získala od Bielej vody (Biaľky). Prívlastok „nová“ dostala preto, aby sa odlišovala od už existujúcej osady s rovnakým názvom, pravdepodobne Spišskej Belej. Od svojho založenia až do zrušenia poddanstva bola Nová Belá súčasťou tzv. nedeckého panstva, pričom zároveň bola aj pohraničnou obcou s Poľskom.

Od svojho založenia až do roku 1918 bola súčasťou spišského regiónu v rámci mnohonárodnostného uhorského štátu, či už ako samostatného štátu, alebo v rámci habsburskej monarchie a Rakúsko-Uhorska. Po skončení prvej svetovej vojny v roku 1918 bola poňatá do slovenskej časti novovzniknutej Československej republiky, avšak v roku 1919 sa stala súčasťou tzv. plebiscitného územia, o osude ktorého malo rozhodnúť miestne obyvateľstvo. Plebiscit sa nakoniec neuskutočnil a v roku 1920 bola obec na základe rozhodnutia Najvyššej rady mierovej konferencie v belgickom mestečku Spa pripojená k Poľsku. Po vypuknutí druhej svetovej vojny v roku 1939 bola inkorporovaná späť ku Slovensku a v roku 1945 opäť k Poľsku, kam patrí dodnes. V povojnovom

období sa Nová Belá stala niekoľkokrát obeťou lúpežných prepádov ozbrojenej skupiny pod vedením Józefa Kuraša „Ogňa“, ktorá v roku 1946 umučila a zavraždila štyroch miestnych obyvateľov, čo pripomína pamätná tabuľa umiestnená neďaleko kostola. V tom čase sa viacero slovenských rodín vysťahovalo do Československa.

Nová Belá je dnes národnostne zmiešanou obcou, kde okrem Poliakov a niekoľkých rómskych rodín, žije tiež početné obyvateľstvo slovenskej národnosti, ktoré je zväčša združené v miestnej skupine Spolku Slovákov v Poľsku. Na nižšom stupni základnej školy sa vyučuje slovenský jazyk, ktorý je kultivovaný aj prostredníctvom mesačníka vydávaného slovenskou menšinou v Poľsku pod názvom Život. Pri Spolku pôsobí folklórny súbor Spiš udržiavajúci miestne spišské i slovenské tradície a tiež miestna dychovka dekana Františka Móša. FS Spiš spoločne s miestnym dobrovoľným hasičským zborom každoročne v obci organizujú oslavu príchodu jari tzv. Ohrávanie májov. Okrem toho sa každoročne v lete koná tzv. farský piknik.

Pre milovníkov prírody je nepochybne najväčším zážitkom návšteva Prielomu Belej (Bialky) medzi dvoma vápencovými skalami Oblazowa (670 m n. m.) a Kramnica (688 m n. m.) s rozlohou 8,51 ha, ktorý bol vyhlásený za prírodnú rezerváciu. Nachádza sa tu unikátna flóra s viac ako stovkou druhov rastlín, medzi inými aj alpské druhy. Je tu tiež jedinečné archeologické nálezisko – jaskyňa v skale Oblazowa, kde boli odkryté vzácne nálezy prepisujúce dejiny najstaršieho osídlenia tejto oblasti, okrem iných aj 30 000 rokov starý bumerang z mamutieho kla, ktorý je vôbec najstarším bumerangom na svete!

V centre Novej Belej sa nachádza Centrum slovenskej kultúry, kde sa uskutočňujú rôzne kultúrne podujatia ako napríklad obľátkové stretnutia, Dni slovenskej kultúry či Prehliadka kraľanských dychoviek.

Podvlk

Zo Spiša sme sa presunuli na Oravu. V Slovenskom dome v Podvľku už na nás čakali deti spoločne s vedúcou Boženou Bryjovou.

Podvlk predstavuje jedno z kľúčových centier slovenského kultúrneho a národného života Oravy na poľskej strane hraníc. Hoci táto pôvodne čistokrvná oravská obec pripadla po dramatických hraničných sporoch v roku 1920 Poľsku, stopa pôvodného slovenského obyvateľstva v nej zostala hlboko zakorenená. Miestni si po generácie uchovávali špecifické oravské nárečie, zvyky a silné povedomie o svojej spätosti so Slovenskom, vďaka čomu Podvlk dodnes patrí medzi dôležité bašty slovenskej menšiny v Poľsku.

Výučba slovenského jazyka v obci Podvlk predstavuje fascinujúci, no zároveň náročný príbeh boja o zachovanie národnej

Slovenský dom v Podvľku

identity na Orave na poľskej strane hraníc. Jej novodobá história sa začala písať bezprostredne po druhej svetovej vojne, keď v regióne nastala takzvaná zlatá éra štátneho menšinového školstva. V tomto období vznikla priamo v Podvľku štátna základná škola s čisto slovenským vyučovacím jazykom. Všetky predmety sa vyučovali v slovenčine, pričom vzdelávací systém sa opieral o učiteľov zo Slovenska aj o miestnych vzdelaných rodákov. Absolventi tejto školy následne prirodzene pokračovali v štúdiu na prestížnom Slovenskom lýceu v blízkej Jablónke, ktoré sa stalo liahňou slovenskej inteligencie v Poľsku a vychovalo celú generáciu tamajších učiteľov, redaktorov a kultúrnych pracovníkov.

Od polovice 70. rokov 20. storočia však školstvo v Podvľku zasiahlo postupný proces transformácie a asimilácie. Plnohodnotná slovenská škola bola pretransformovaná na poľské vzdelávacie inštitúcie (dnešná *Szkoła Podstawowa nr 1 a nr 2 w Podwilk*), kde sa slovenčina stala už len voliteľným, nepovinným predmetom. Napriek tomuto tlaku sa kontinuitu jazyka podarilo udržať najmä vďaka neutíchajúcej aktivite Spolku Slovákov v Poľsku. Ten aj v zložitej dobe nepretržite zabezpečoval distribúciu slovenských šlabikárov, učebníc a detských časopisov priamo z materskej krajiny, čím deťom v Podvľku umožnil ostať v kontakte so spisovnou slovenčinou.

V súčasnosti sa forma výučby prispôbila modernej dobe a presunula sa z tradičných školských lavíc skôr do roviny neformálneho a komunitného vzdelávania. Hlavným centrom slovenského slova v dedine je zrekonštruovaný Dom slovenskej kultúry (klubovňa TSP), ktorý sídli práve v budove historickej starej školy. Výučba dnes prebieha prostredníctvom jazykových kurzov a inovátnych projektov, ako sú literárno-vzdelávacie podujatia a tvorivé dielne.

SLOVÁCI V CHORVÁTSKU

Úvodom

Sandra Kralj Vukšić,
honorárna konzulka Slovenskej republiky v Chorvátsku

Spoluprácu na tomto projekte vnímam ako mimoriadne hodnotnú a inšpiratívnu skúsenosť. Tvorivé besedy a stretnutia so slovenskými spisovateľmi a ilustrátormi priniesli našim deťom, žiakom i širšej komunite niečo veľmi vzácne – živý kontakt so slovenským jazykom, knihou a súčasnou slovenskou kultúrou. Práve osobné stretnutia majú silu prebúdzať záujem, emóciu a pocit spolupatričnosti, ktorý sa nedá nahradiť žiadnou učebnicou ani virtuálnym obsahom.

Literárne besedy a tvorivé dielne sa uskutočnili počas troch dní vo viacerých slovenských školách a komunitách v Chorvátsku. V pondelok 11. mája 2026 program prebiehal v Iloku a Josipovci Punitovačkom, konkrétne v Základnej škole Julija Benešića Ilok a Základnej škole Josip Kozarac Josipovac Punitovački. V utorok 12. mája 2026 pokračovali stretnutia v Jelisavci, Markovci Našickom a Našiciach – v Základnej škole Ivana Brnjika Slovaka Jelisavac, v obvodnej škole v Markovci Našickom a v Základnej škole kráľa Tomislava Našice. V stredu program pokračoval aj v Lipovľanoch. Program prebiehal v prostredí škôl a komunít, kde slovenský jazyk stále predstavuje dôležitú súčasť identity miestnych Slovákov. Práve možnosť zažiť slovenčinu prostredníctvom rozhovorov, príbehov, ilustrácií a vlastnej tvorby bola pre deti mimoriadne motivujúca.

Osobitne silným momentom iste bolo sledovať deti, ako sa zapájajú do tvorivých dielní a s nadšením objavujú proces vzniku knihy. Dnes totiž deti v slovenskom prostredí v Chorvátsku

už len zriedka komunikujú medzi sebou po slovensky, prípadne používajú slovenčinu ešte doma v rozhovoroch s rodičmi či starými rodičmi. Aj preto vnímam tento projekt ako mimoriadne vzácny a dôležitý prínos v snahe povzbudiť komunikáciu v slovenskom jazyku a prebúdzať záujem o slovenčinu medzi mladou generáciou. Pre mnohé deti nebola účasť na besedách len kultúrnou aktivitou, ale aj potvrdením, že jazyk ich predkov je prirodzenou súčasťou ich identity a môže byť moderný, tvorivý, hravý a blízky ich každodennému svetu.

Veľmi si vážime, že súčasťou projektu boli osobnosti slovenskej literárnej a výtvarnej scény – slovenská umelkyňa, ilustrátorka Nina Válka, ktorá sa vo svojej tvorbe venuje najmä príbehom pre deti a mládež s dôrazom na empatiu a fantáziu, významný slovenský grafik, ilustrátor a maliar Martin Kellenberger, ktorého nezameniteľný výtvarný rukopis obohatil desiatky knižných titulov, skúsený publicista a spisovateľ Igor Válek, aktívna autorka a blogerka Martina Janková, ako aj riaditeľka Vydavateľstva Maticy slovenskej Ingrid Majeriková. Mimoriadne nás potešila aj návšteva riaditeľky Krajanského múzea Maticy slovenskej Miliny Sklabinskej. Všetci menovaní navštívili aj Slovenské kultúrne centrum Našice, čím podporili našu činnosť a svojou prítomnosťou potvrdili význam spolupráce medzi Slovákmi na Slovensku a krajanmi v zahraničí. Zároveň by som chcela zdôrazniť, že u nás medzi Slovákmi v Chorvátsku sú vždy srdečne vítaní.

Za mimoriadne cenné považujem aj to, že projekt prirodzene spája inštitúcie, školy, kultúrne centrá, autorov i krajanov naprieč krajinami. Takéto podujatia posilňujú kultúrne mosty a dávajú slovenským komunitám v zahraničí pocit, že sú prirodzenou súčasťou širšieho slovenského kultúrneho priestoru. Zároveň ide o dôležitú investíciu do mladých generácií, pretože práve deti rozhodnú o tom, či sa slovenský jazyk a kultúrne dedičstvo budú v našich komunitách ďalej rozvíjať.

Som presvedčená, že tento projekt má veľký potenciál pokračovať aj v budúcnosti. Ukázalo sa, že o podobné aktivity existuje úprimný záujem a že prinášajú konkrétny pozitívny dosah – nielen vzdelávací a kultúrny, ale aj ľudský. Verím, že podobné

stretnutia budú pokračovať a rozširovať sa, pretože práve cez literatúru, umenie a osobný kontakt dokážeme prirodzene budovať vzťah k jazyku, identite a spoločným koreňom.

Od SLAVÓNIE AŽ PO VODY JADRANU (Historický exkurz)

Igor Válek

Slovenská menšina v Chorvátsku je v súčasnosti – a v historickom kontexte a vývoji – koncentrovaná predovšetkým do oblasti mesta Osijek v Osijecko-baranjskej, Sisacko-moslavinskej a Vukovarsko-sriemskej župe. Napriek pomerne nevelkému počtu (oproti majoritnému obyvateľstvu) disponuje menšina v Chorvátsku pomerne uspokojivými kultúrnymi právami.

Slovenská národnostná menšina sa na území dnešného Chorvátska formovala v rámci sťahovania obyvateľstva z preľudnených severných krajov Uhorska, z územia dnešného Slovenska, do južných oblastí monarchie, predovšetkým do niektorých častí Slavónie. Prví slovenskí kolonisti tam prichádzali už koncom 17. storočia ako obchodníci, sezónni robotníci alebo vojaci. Hromadnejšia kolonizácia nastala v druhej polovici 19. storočia a pokračovala až do začiatku 20. storočia. Slováci sa koncentrovanejšie usadili v siedmich oblastiach v piatich župách: Vukovarsko-sriemskej, Osijecko-baranjskej, Požeško-slavonskej, Sisacko-moslavinskej a Viroviticko-podravskej. Osobitný migračný novodobý trend predstavujú príslušníci slovenskej národnosti, ktorí sa najmä z rodinných dôvodov (ženy vydaté za Chorvátov), v posledných tridsiatich a päťdesiatich rokoch prisťahovali na územie Chorvátska (predovšetkým Rijeka a okolie).

Kultúrny život Slovákov v Chorvátsku v jednotlivých regiónoch, najmä v strednej Slavónii, sa formoval pomaly. V roku vzniku Československej republiky (1918) boli Slováci v Chorvátsku organizovaní v česko-slovenských kultúrno-umeleckých spolkoch a besedách. V Osijeku vznikla Československá obec (1914) a v roku 1921 bol založený Československý zväz, ktorý si vzal

pod patronát školy a inicioval zakladanie knižníc, čítární a besied. V mnohých obciach vznikali česko-slovenské besedy (1921 – 1939): Ilok, Jelisavec, Markovec, Josipovec, Jurjevec, Lipovľany, Međurić, Záhreb... Počas druhej svetovej vojny bola práca Československého zväzu zakázaná. Slovákom v Chorvátsku vtedy pomáhala Slovenská jednota. Po vojne Jednota zanikla a znovu sa aktivoval Československý zväz (1945) so sídlom v Daruware, v rámci ktorého boli združené české a slovenské spolky. V 80. rokoch 20. storočia sa zmenilo meno Československého zväzu na Zväz Čechov a Slovákov v Chorvátsku, v rámci ktorého slovenská a česká menšina mali spoločné vedenie, majetok (Československý dom v Daruware) a časopis Jednota. Väčšiu samostatnosť Slováci dosiahli v roku 1981, keď pri Zväze Čechov a Slovákov vznikla odbočka pre Slovákov. V tom roku odbočka organizuje aj Folklórnu prehliadku Slovákov v Chorvátsku, na ktorej sa zúčastňujú slovenské kultúrno-umelecké spolky formované začiatkom 70. rokov 20. storočia. Snahy o založenie celochorvátskej kultúrnej ustanovizne Slovákov sa zjavujú začiatkom 90. rokov 20. storočia.

Vznikom Chorvátskej republiky sa predstavitelia slovenských spolkov rozhodli vystúpiť zo Zväzu Čechov a Slovákov a 14. júna 1992 založili vlastnú spoločenskú organizáciu pod názvom Matica slovenská v Chorvátskej republike, dnes Zväz Slovákov. Založením Zväzu sa začalo nové obdobie organizovaného pôsobenia slovenskej národnostnej menšiny. Zväz si stanovil za cieľ zachovanie rodiny, jej sebauvedomenia a identity, zapájanie príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny do práce svojich orgánov a výborov, rozvoj výchovno-vzdelávacích aktivít, pestovanie materinského jazyka a literatúry v školách, rozvoj vydateľskej činnosti, rozhlasového a mediálneho informovania, folklórnych festivalov, starostlivosť o politické zastúpenie Slovákov na miestnej a štátnej úrovni. V roku 1998 Matica slovenská v Chorvátskej republike zmenila názov na Zväz Slovákov. Zväz dnes pôsobí ako strešná organizácia 16 slovenských matíc, menovite sú to: Matica slovenská v Beketinci, Ilok, Jakšić, Jelisavac, Josipovac, Jurjevac, Lipovľany, Markovac, Miljevci, Međurić, Osijek, Radoš, Rijeka, Soljani, Záhreb a Zokov Gaj.

Zväz Slovákov koordinuje a zabezpečuje činnosť v oblasti kultúry a organizovania a realizácie kultúrnych podujatí – sem patria podujatia organizované samotným Zväzom: Detská prehliadka slovenského folklóru v Chorvátskej republike, Prehliadka slovenského folklóru dospelých v Chorvátskej republike a Festival slovenskej piesne a hudby v Chorvátskej republike Keď sa ruža rozvíjala. Ďalej jej pôsobenie podporuje vydateľskú činnosť, informovanie (mesačník Prameň), školstvo a mnohé ďalšie aktivity významné pre zachovanie identity slovenskej národnostnej menšiny. O aktivitách Zväzu pravidelne informujú – prostredníctvom rozhlasových relácií v slovenskom jazyku – rádiá Našice, Osijek, Ilok, Slatina a Đakovo a deje sa tak aj prostredníctvom relácií v Chorvátskej televízii.

Sídlo Zväzu Slovákov je v Našiciach. Tam pôsobí aj Ústredná knižnica Slovákov pri Chorvátskej národnej knižnici a čítárni Našice a Slovenské centrum kultúry. Zväz 2. októbra 2010 na zasadnutí výkonného výboru prijal uznesenie o založení kultúrnej ustanovizne s názvom Slovački centar za kulturu Našice – Slovenské kultúrne centrum Našice (SKC). Na zasadnutí bola za dočasnú riaditeľku vymenovaná Branka Baksa, ktorá funkciu vykonávala ako dobrovoľníčka. Podpísaním zmluvy (20. októbra 2011) o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí z jeho rozpočtu a Zväzu Slovákov boli podmienky na kúpu budovy, na čo prispeli v rovnakej miere aj vláda Chorvátskej republiky a mesto Našice. Podpísaním Dohody o spolufinancovaní SKC Našice medzi vládou Chorvátskej republiky – Ministerstvom kultúry Chorvátskej republiky a SKC Našice (8. júla 2011) bolo zabezpečené financovanie zamestnancov centra, a teda jeho aktívne pôsobenie. SKC Našice začalo svoje reálne pôsobenie 1. novembra 2011, na miesto riaditeľky nastúpila Dr. sc. Sandra Kralj. Slávnostné otvorenie a začatie aktívnej činnosti sa uskutočnilo 20. decembra 2011. Jeho cieľom je zoskupovať slovenskú komunitu žijúcu v Chorvátsku, monitorovať a podporovať činnosti; uchovanie a zveľaďovanie kultúry slovenskej menšiny a jej prezentácia na území Chorvátska a v EÚ. (*Viac o Slovenskom kultúrnom centre sa dočítate v časti pamätnice venovanej Našiciam.*)

Kultúrno edukačné centrum Slovákov v Orebiči (KEC) pôsobí ako súčasť Zväzu Slovákov a predstavuje významné programové a organizačné centrum Zväzu na juhu. Jeho založenie umožnilo rozšírenie pôsobenia Zväzu z tradičných oblastí osídlenia Slovákov v Slavónii a Srijeme do Dalmácie, čím sa ďalej posilňuje viditeľnosť a prepojenosť slovenskej národnostnej menšiny na celoštátnej úrovni. Počas roku 2022 Zväz s finančnou podporou Úradu pre ľudské práva a práva národnostných menšín vlády Chorvátskej republiky zakúpil v Orebiči objekt s cieľom zriadiť kultúrno edukačné centrum. Obnova objektu sa začala v roku 2023, tiež z prostriedkov úradu. V obnovenom objekte sa od 11. júla 2025 pravidelne uskutočňujú aktivity, ktoré organizuje Zväz, resp. jeho členské organizácie.

PUTOVANIE ZA KRAJANMI V CHORVÁTSKU

Ilok

V pondelok 11. mája sa program tejto časti literárnych besied v Chorvátsku začal v Iloku na pôde Základnej školy Julija Benešića. Priam symbolicky neďaleko pokojne plynúcich vôd Dunaja, európskeho veľtoku, ktorý spája okrem iných štátov aj Slovensko a Chorvátsko. Nečudo, že sme využili práve túto skutočnosť a hneď po privítaní vedením školy sme naše stretnutie s deťmi začali napríklad aj rozprávaním o povestiach o slovenskej vode a takpovediac na jej hravých vlnkách sme sa dostali nielen k rozprávaniu o slovenčine, ale aj o tom, ako vznikajú knihy a napokon aj k tvorbe vlastnej knihy – ilustrovanej a napísanej deťmi pod vedením spisovateľov a výtvarníkov zo Slovenska...

Ilok je najvýchodnejšie mesto v Chorvátsku, nachádzajúce sa vo Vukovarsko-srijemskej župe a známe ako „malý Dubrovník“ alebo „Dubrovník na východe“. Leží blízko Dunaja s výhľadom na rieku z kopca Ilockého hradu a na úpätí Fruške gore. Oblasť je osídlená od praveku, s pozostatkami rímskej pevnosti Cucium, v stredoveku bola postavená pevnosť, kostoly a kláštory. Turci tu vládli od roku 1526 do roku 1688, zanechávajúc stopy

Slovenskí spisovatelia a ilustrátori v základnej škole v Iloku s pánom riaditeľom a učiteľkou Boženkou Dasovićovou

islamskej kultúry podnes. V roku 1697 bol Ilok darovaný rodine Odescalchi, podnes je dominantou mesta kaštieľ. Po vojne a po mierovej reintegrácii v roku 1998 sa Ilok stal centrom vinárstva a turizmu. Väčšinu obyvateľov tvoria Chorváti, z menšín sú najviac zastúpení Srbi a Slováci.

Matica slovenská Ilok bola založená 18. 12. 1997. V rámci MS pôsobí Slovenský kultúrno-osvetový spolok Ľudovít Štúr. Prvý kultúrno-osvetový spolok založili žiaci Gymnázia v Iloku 25. júna 1925 a niesol názov Združenie stredoškolákov. Neskôr sa pripojil k Spolku československých akademikov v Juhoslávii a stal sa jeho odbočkou. V roku 1928 sa odbočka osamostatnila a stala samostatným spolkom pod názvom Štúr, spolok slovenských akademikov. Hlavnou úlohou spolku bolo dopĺňať seba-vzdelávaním vedomosti zo slovenského jazyka, literatúry a dejín. Kultúrnym stánkom Matice slovenskej Ilok a SKOS-u Ľudovít Štúr je Slovenský dom. O výstavbe sa rozhodlo na zasadnutí výboru roku 1951. Projekt urobil ilocký architekt Julije de Luca

a hlavným majstrom bol Pavel Kováč. Stavebný materiál venovalo mestské spoločenstvo, slovenská evanjelická cirkev darovala pozemok a finančnú pomoc poskytl podniky a spoločensko-politické organizácie Iloku a okolia. Na jar 1952 sa začali stavebné práce a v tom istom roku, 27. decembra, budova bola slávnostne otvorená. Pri tejto príležitosti ilockí divadelníci zahrli detskú divadelnú hru. (Odvtedy sa 27. decembra vždy hrá divadlo.) Neskôr priestory Domu nestačili na všetky aktivity. Začali sa úvahy o dostavbe, ktorá bola realizovaná v roku 1979. Počas vojny v 90. rokoch 20. storočia bol Slovenský dom značne poškodený. Jeho oprava sa uskutočnila v rámci humanitárnej pomoci. Veliteľ slovenského práporu NATO plukovník Jozef Jangl vydal rozkaz vojakom v Borove pomôcť ilockým Slovákom pri rekonštrukcii. Dôležitú úlohu zohralo aj Veľvyslanectvo SR v Záhrebe a podpora *veľvyslanca* prof. Matúša Kučeru. Rekonštrukcia sa začala v lete 1996. O rok neskôr, 24. augusta 1997, bol slávnostne otvorený vynovený dom, ktorý dnes svedčí o veľkom mravnom, ale aj pracovnom úsilí ilockých Slovákov.

Ako nám povedal riaditeľ Základnej školy Julija Benešića Miroslav Bošnjak, škola je inštitúcia zameraná na výchovu a vzdelávanie detí a mládeže. Pri plnení tejto úlohy – ktorá má pre celú spoločnosť zásadný význam – sa škola opiera o spoluprácu s rodičmi a miestnou komunitou. Dodal tiež: „Viac informácií o nás a našej práci nájdete prostredníctvom našej webovej stránky. No a pozývam vás, aby ste sa k nám často vracali.“

Ďakujeme za príjemné chvíle strávené počas besied, radi sa vrátíme! No a veríme, že aj žiaci a žiačky, s ktorými sme strávili poučné aj veselé desiatky minút, sa k nim radi budú vracieť. Obrazne povedané – plávajúc na vlnách spájajúcej nás slovenčinou aj národných génov. Veď krv nie je voda, však?

Josipovec Punitovský

Pondelkový program 11. mája sme ďalej naplňali v Základnej škole Josipa Kozarca v Josipovaci Punitovačkom (po slovensky Josipovec Punitovský), kde slovenskí predkovia dnešných malých a mladých krajanov tiež úspešne z domoviny presťahovali svoje životy aj živobytia.

Slovenský živel tu zapustil pevné korene a tie stále siahajú až na Slovensko. Presvedčilo nás o tom vrele privítanie a potom aj rozhovory tak s pedagógmi, ako aj so samotnými žiakmi, keď sme už v triedach spolu s nimi začali čítať, písať a kresliť. Aj ich vlastné, ba či vlastne kolektívne umelecké diela so slovenským domicilom. Ba vlastne tiež živými koreňmi, podporovanými školským systémom (viac o ňom neskôr v tejto pamätnici)... Mimochodom, škola je mimoriadne aktívna v prepájaní svojich žiakov so svetom. Spolupracuje s medzinárodným inštitútom ISEIA (Asociácia slovenských vzdelávacích centier). Vďaka tomu sa žiaci zapájajú do celosvetových súťaží (napr. výtvarná súťaž Vesmír očami detí, kde škola spoluhostila stovky prác zo sveta) a spoznávajú slovenských rovesníkov z iných krajín.

Josipovec Punitovský leží v Osijecko-baranjskej župe ako súčasť „opštiny“ Punitovci. Nachádza sa približne 27 kilometrov západne od mesta Osijek a severne od Đakova. História príchodu Slovákov do dediny je fascinujúcim príbehom vnútornej migrácie dolnozemskejších Slovákov, ktorá úzko súvisí s jednou z najvýznamnejších postáv chorvátskych dejín 19. storočia – biskupom Strossmayerom (1815 – 1905). Tu je aspoň základný opis spomínaných „pohybov“ príchodu Slovákov a založenie tejto slovenskej enklávy. Na rozdiel od iných slovenských osád, ktoré v Slavónii vznikali živelne, vznik Josipovca bol plánovaný. Obec založil v roku 1881 známy đakovský biskup Josip Juraj Strossmayer, veľký podporovateľ slovanskej vzájomnosti. Biskup vlastnil rozsiahle majetky v okolí Đakova, ktoré však boli zanedbané, zarastené hustými lesmi a potrebovali pracovných hospodárov. Strossmayer sa preto rozhodol pozvať Slovákov, aby sa na týchto cirkevných majetkoch usadili, čo sa aj stalo. Prví osadníci neprišli priamo zo severného Uhorska (dnešného Slovenska), ale išlo o tzv. druhotnú kolonizáciu. Boli to Slováci, ktorí už predtým žili v iných oblastiach Dolnej zeme. Najmä v chudobnejších a preľudnených častiach Slavónie (napr. v oblasti Našić) a tiež aj z Báčky a Banátu (dnešné Srbsko/Vojvodina). Podmienky pre život si museli prisťahovalci vybojovať vlastnými rukami. Biskupstvo pridelo každej slovenskej rodine 10 jutár zeme (približne 5,7 hektára). Táto pôda však bola pokrytá

hlbokým lesom. Skôr ako mohli čokoľvek zasiať, museli ho rodiny, muži a ženy, vlastnoručne vyklčovať. Drevo z vyklčovaných lesov použili na stavbu prvých obydľí. Napriek nesmiernej drine boli podmienky na život a poľnohospodárstvo v tejto rovine oveľa lepšie než v ich pôvodných domovoch, čo motivovalo k príchodu ďalšie vlny príbuzných a známych.

Keďže išlo o hlboko veriacich ľudí, netrvalo dlho a komunita sa začala organizovať aj duchovne. Už zakrátko po príchode im biskup posvätil prvé zvony. Významným míľnikom pre upevnenie identity obce bola neskôr stavba Kostola sv. Cyrila a Metoda, ktorý dodnes tvorí dominantu dediny. Vďaka tejto organizovanej kolonizácii z konca 19. storočia je dnes Josipovac Punitovský jednou z mála obcí v Chorvátsku, kde si Slováci dokázali udržať majoritné zastúpenie a dodnes tam hrdo rozprávajú zachovanou podobou slovenčiny.

Dedina je teda známa aj súčasnou silnou komunitou Slovákov. Pôsobí tu už spomínaná Základná škola Josipa Kozarca, v ktorej je väčšina žiakov slovenského pôvodu. Agilne tu pôsobí aj miestny odbor Matice slovenskej (zapísaný v registri v roku 1998), ktorý organizuje rôzne podujatia určené na ochranu slovenskej kultúrnej identity a jazyka.

Sľúbili sme bližšie predstaviť, ako reálne funguje výučba slovenčiny v miestnej škole v súčasnosti. Robíme tak na väčšom priestore – lebo je to dôležité tak pre ideový pilier nielen tejto pamätnice, ako aj pre zachovanie vzťahu a vedomostí k slovenskému jazyku a k Slovensku medzi mladými krajanmi v tejto časti Európy.

Výučba slovenčiny na ZŠ Josipa Kozarca v Josipovci Punitovskom funguje ako úspešný model zachovania národnostnej identity, pričom tradícia tejto výučby tu trvá už viac ako štyridsať rokov. Keďže približne 70 % až 80 % žiakov školy je slovenského pôvodu, škola má jedinečný charakter. Slovenčina sa nevyučuje ako hlavný jazyk všetkých predmetov, ale vyučuje sa podľa chorvátskeho školského zákona pre menšiny ako voliteľný predmet pod názvom Slovenský jazyk a kultúra. Žiaci sa ho učia počas celých 8 ročníkov základnej školy. Predmet nezahŕňa len samotnú gramatiku a literatúru, ale veľký dôraz sa kladie na

slovenskú históriu, geografiu, zvyky, hudbu a folklór, čím sa rozvíja celkové kultúrne povedomie detí. Základná škola zastrešuje aj okolité obce Punitovci a Jurjevac Punitovački... Veľmi obľúbenou a dôležitou súčasťou súčasného vzdelávania je Škola v prírode v Slovenskej republike. Žiaci pod vedením svojej učiteľky slovenčiny pravidelne cestujú na Slovensko (napríklad na pobyty organizované v spolupráci s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici). Tento projekt je financovaný chorvátskym ministerstvom vedy, vzdelávania a mládeže, Ministerstvom školstva SR a Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Deťom pomáha zažiť živú slovenčinu v prirodzenom prostredí.

* * *

V utorok 12. mája 2026 pokračovali radostné aj vrúcne stretnutia a tvorivé desiatky minút v Jelisavci, Markovci Našickom a Našiciach – v Základnej škole Ivana Brnjika Slovaka Jelisavac, v obvodnej škole v Markovci Našickom a v Základnej škole kráľa Tomislava v Našiciach. Všade nás vítali príjemní dospelí (vedenia škôl aj pedagogičky) a hlavne dobre naladené deti, hoci aj na popoludňajšom vyučovaní, ktoré sme „narušili“. Mali sme podozrenie, a či skôr príjemný pocit – ako sme sa potom v rozhovoroch dozvedeli, bol správny –, že miestne tamtamy zvestovali o našom predchádzajúcom dni a ohlasovali všetko to príjemné a potrebné, čo sme prinášali: radosť, inteligentnú zápravu a hlavne poučenie. Po slovensky a zo Slovenska. Neostávalo nám iné, a urobili sme to na každom ďalšom pôsobisku veľmi radi!, ako besedovať o slovenskej knihe, o jej tvorbe a našich skúsenostiach, no a ďalšiu urobiť vždy so zvedavými a usilovnými malými spisovateľmi a ilustrátormi – výsledky čoho sú súčasťou tejto pamätnice v ďalšej jej časti.

Najskôr však ešte aspoň pár slov o histórii a súčasnosti ďalších slovenských lokalít v Chorvátsku, kde sa všetko spomínané odohrávalo. Vo veselých farbách a jasných „zvukoch“ dobre (na) písaného slova...

Jelisavac

Obec sa nachádza v Osijecko-baranjskej župe a patrí pod správu mesta Našice. História obce je pomerne mladá, no veľmi úzko spojená s vlnou slovenskej kolonizácie do oblasti Slavónie na konci 19. storočia. Slováci sa do Jelisavaca začali masívne sťahovať od roku 1889. Región Slavónie bol v tom čase riedko osídlený a ponúkal úrodnú pôdu a prácu v miestnych lesoch. Drvivá väčšina prisťahovalcov pochádzala z chudobnejších severných oblastí Slovenska, predovšetkým z Kysúc. Prvé slovenské rodiny, ktoré do dediny dorazili, boli často drotári. Živili sa opravou hrncov a kuchynského náčinia, pričom toto remeslo si priniesli z domoviny. Postupne sa preorientovali na poľnohospodárstvo a lesné práce. Dlhé desaťročia mali miestni veriaci k dispozícii iba menšie kaplnky. Významný míľnik nastal v druhej polovici 20. storočia. V roku 1968 obyvatelia svojpomocne začali budovať moderný osemuholníkový Kostol sv. Alžbety so samostatne stojacou zvonnicou. Celý cirkevný komplex slávnostne posvätil pomocný záhrebský biskup otec Mijo Škvorc 29. októbra 1978, presne 90 rokov po príchode prvých slovenských rodín. Správu farnosti dodnes zabezpečujú františkáni z neďalekých Našíc. Vďaka silnému národnému povedomiu a pomoci cirkevných inštitúcií (vrátane Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme) si Jelisavac po celé generácie udržal špecifický slovenský charakter, jazyk a tradície.

Súčasný život slovenskej menšiny v Jelisavci je mimoriadne aktívny. Obec patrí k najvýznamnejším a najživším centráм slovenskej kultúry v celom Chorvátsku. Slovenskú identitu tu domáci neudržiavajú len pasívne, ale pretvárajú ju do moderného spoločenského života. Miestna organizácia Matice slovenskej pravidelne organizuje podujatia, ktoré priťahujú návštevníkov z celého regiónu. Večer korbačika je najznámejšou kultúrno-gastro-nomickou „manifestáciou“ (povedané jazykom miestnych) v obci, ktorá úspešne píše svoju históriu (v auguste 2026 sa konal už 22. ročník). Jelisavčania počas tohto festivalu na letnom javisku predvádzajú tradičnú výrobu parených syrových korbačikov, ktoré sú ich špecialitou. Podujatie spája vystúpenia folklórnych súborov z Chorvátska i Slovenska s ochutnávkou tradičných jedál.

Hlavným motorom kultúrneho diania je Slovenská kultúrno-umelecká spoločnosť (SKUS) Ivan Brník Slovák. Súbor má až päť aktívnych sekcií – od najmenších detí cez mládež až po dospelých a starších členov. Vlastnia bohatú zbierku tradičných krojov a prostredníctvom piesní, hudby a tancov prezentujú nielen slovenský folklór, ale aj špecifické jelisavské obyčaje. Pravidelne reprezentujú Chorvátsko na festivaloch na Slovensku (udržiavajú napríklad veľmi blízke vzťahy a partnerstvo s obcou Stará Bystrica na Kysuciach, odkiaľ prišli ich predkovia).

O to, aby sa jazyk uchoval aj medzi príslušníkmi najmladšej generácie, sa významnou mierou stará práve Základná škola Ivana Brnjika Slováka (Osnovna škola Ivana Brnjika Slováka). Prebieha *v nej* pravidelná výučba slovenského materinského jazyka a kultúry (podľa modelu pestovania menšinového jazyka). Súčasťou školy a kultúrneho centra je aj knižnica s bohatým fondom slovenskej literatúry, ktorá pomáha deťom a mládeži nestratiť kontakt so spisovnou slovenčinou. Spomínaná *škola* je kľúčovou inštitúciou na zachovanie národnej identity Slovákov v tejto oblasti. Škola nesie meno miestneho rodáka a významného kultúrneho pracovníka, ktorý zasvätil život rozvoju slovenskej komunity.

História slovenskej výučby v obci siaha až do roku 1936, kedy bola otvorená prvá slovenská trieda. V súčasnosti prebieha výučba podľa oficiálneho chorvátskeho školského systému pre národnostné menšiny.

Slovenčina sa nevyučuje ako hlavný vyučovací jazyk všetkých predmetov, ale ako špeciálny voliteľný predmet. Žiaci majú 2 hodiny týždenne zamerané na slovenský jazyk a slovenskú kultúru. Učebné osnovy sú zamerané na rozvoj čítania a písania v spisovnej slovenčine, rozširovanie slovnej zásoby, spoznávanie slovenskej histórie, geografie a reálií. Pomáha to eliminovať vplyv nárečia a chorvátskych jazykových prvkov. V budove školy funguje knižnica s bohatým fondom slovenskej literatúry. Tá slúži žiakom na čítanie beletrie i štúdium slovenských časopisov (napr. menšinový časopis *Prameň*). Škola veľmi aktívne spolupracuje s inštitúciami na Slovensku a organizuje pre deti praktické prepojenie s jazykom.

Markovec Našicki

Markovac Našicki (v slovenčine historicky uvádzaný ako Markovec Našický) leží v regióne Slavónia a administratívne patrí pod mesto Našice v Osijecko-baranjskej župe. Obec má silné historické a kultúrne väzby na Slovensko. V roku 1877 ju na pozvanie grófa Pejačeviča založili slovenskí prisťahovalci z oblasti kysuckého a trenčianskeho regiónu, ktorí sem prišli pomáhať s kľčovaním lesov a kultiváciou poľnohospodárskej pôdy. Významnú časť obyvateľov tvoria práve príslušníci slovenskej národnostnej menšiny, ktorí si udržiavajú svoj jazyk, folklór a tradície. Zaujímavosťou je, že obec svoj názov dostala v roku 1880 podľa prvého narodeného dieťaťa v dedine, ktorým bol chlapec Marko Drozd. Mimochodom, jeho krstnou mamou bola grófka Gabrijele Pejačevič.

Matica slovenská v Markovci Našickom je kľúčovým pilierom kultúrneho a spoločenského života slovenskej menšiny v tejto oblasti. Funguje ako miestna zložka, ktorá v úzkej spolupráci so Zväzom Slovákov v Chorvátsku (ktorý sídli v susedných Našiciach) zastrešuje uchovávanie slovenského jazyka, folklóru a tradícií. Centrom všetkých aktivít miestnej Matice je jedinečný kultúrny priestor Drevenica, vybudovaný v roku 2007. Zaujímavosťou je, že drevo na jej výstavbu bolo dovezené priamo zo Slovenska. Drevenica slúži ako spolkový dom, komunitné centrum a živé múzeum, ktoré uchováva pamiatky, staré fotografie, kroje a predmety dennej potreby pôvodných slovenských rodín z tejto dediny. Pod krídlami Matice pôsobí Slovenský kultúrno-umelecký spolok (SKU) Franjo Strpač. Jeho folklórna zložka patrí k najaktívnejším v Slavónii. Pravidelne vystupuje v Chorvátsku, ale často hosťuje aj na festivaloch na Slovensku. Publikáčna a vzdelávacia činnosť je tiež bohatá, keďže

Matica kladie dôraz na mapovanie vlastnej histórie. Medzi jej významné projekty z posledných rokov patria napríklad: publikácia o histórii miestnych rodov Slovenské priezviská počas 140 rokov obce Markovec Našický – Mój rodokmeň (2019); monografia k výročiam Markovec a Vlastenecká vojna – 30. výročie školy vo vyhnanstve (2021); ako aj vydanie audionahrávky

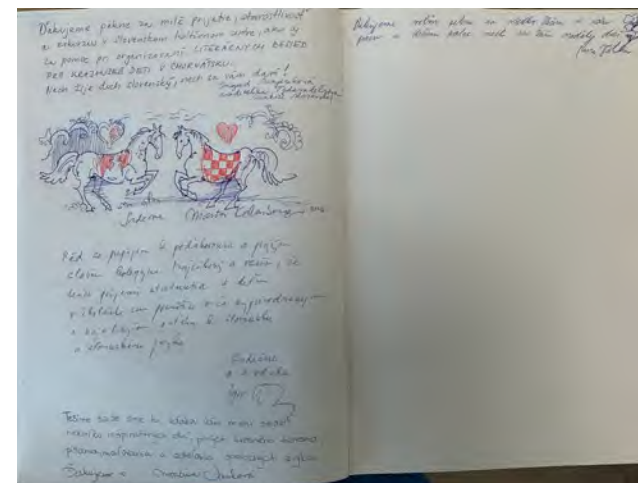
Markovčania spievajú (2023), ktorá zachytáva 40 tradičných piesní v podaní miestnych obyvateľov.

Výučba slovenského jazyka sa deje prostredníctvom osvedčeného a legislatívne ukotveného systému, ktorý pomáha deťom udržiavať si živý vzťah k jazyku predkov. Miestna škola predstavuje elokované pracovisko (regionálnu pobočku) ZŠ kráľa Tomislava v Našiciach. Deti tak nemusia za vyučovaním dochádzať do mesta, ale hodiny slovenského jazyka prebiehajú priamo v obci. Miestni pedagógovia kladú dôraz na to, aby bola výučba interaktívna a atraktívna. Hodiny reflektujú aj slovenské zvyky – počas fašiangov deti spoznávajú slovenské porekadlá, tradičné masky a ochutnávajú „šišky“, pričom sa bavia na tom, že v chorvátčine toto slovo znamená „ofina“.

Ešte spomenieme aj turistické lákadlá pre návštevníkov zo Slovenska.

Súkromná zoologická záhrada rodiny Bizikovcov (Bizik family Zoo), ktorá patrí k známym lokálnym atrakciám. V tesnej blízkosti obce (medzi Markovcom a Našicami) sa trbliece akumuláčnej jazero Lapovac, obľúbené miesto na rybolov a rekreáciu. Z historických stavieb zaujme napríklad novorománska Kaplnka svätého Marka postavená v roku 1913.

Našice

Centrum života krajskej komunity sme z pohľadu súčasnosti už podrobnejšie predstavili a spomenuli viackrát, ešte teda pripomenieme minulosť a dôležitosť tohto „srdcového svalu“ slovenského organizmu v Chorvátsku. Mesto Našice a jeho okolie je historicky najvýznamnejším centrom slovenskej menšiny v Chorvátsku. Prví Slováci sa tam podľa najnovších výskumov prisťahovali už okolo roku 1750 do osady Martin, ktorá je dnes súčasťou mesta. Hlavná vlna kolonizácie však prebehla v 19. storočí z oblasti Kysúc (zo Starej a Novej Bystrice), kedy slovenskí prisťahovalci na majetkoch grófa Pejačeviča založili dodnes výrazne slovenské obce Markovec (1879) a Jelisavec (1889). V regióne dnes funguje rozvinutá sieť inštitúcií, ktoré udržiavajú slovenský jazyk a tradície. Popri Slovenskom kultúrnom centre tu sídli aj Zväz Slovákov v Chorvátsku aj Rada slovenskej národnostnej menšiny mesta Našice, pôsobiaca ako politicko-poradný orgán na samosprávnej úrovni, ktorý pomáha presadzovať práva menšiny v meste a regióne. V samotnom meste Našice sídli teda najmä centrálné inštitúcie, kým živý folklórny a komunitný život sa sústreďuje v okolitých pričlenených obciach (Jelisavec, Markovec), kde dodnes žije najväčšia koncentrácia chorvátskych Slovákov.

Sľúbili sme ešte aj podrobnejšie informácie o pôsobení, práci a prepojení Slovenského kultúrneho centra so Slovenskom. To všetko je náplňou nasledujúcich riadkov. Slovenské kultúrne centrum Našice je profesionálna ustanovizeň kultúry pre Slovákov žijúcich v Chorvátsku. Založené bolo v roku 2010 Zväzom Slovákov v Chorvátsku. Činnosť centra podporuje vláda Chorvátskej republiky – Ministerstvo kultúry Chorvátskej republiky na základe podpísanej Dohody o spolufinancovaní z roku 2011. Poslaním Slovenského kultúrneho centra Našice je predstavovať, udržiavať a rozvíjať tradičnú a súčasnú kultúru Slovákov v Chorvátskej republike. Centrum vykonáva informačno-dokumentárnu činnosť, spracúva a dokumentuje materiály zo života slovenskej menšiny v Chorvátsku, organizuje edukačné a informačné podujatia. V najširšom zmysle slova SKC Našice svoje pôsobenie zameriava na udržanie a rozvoj kultúry slovenskej menšiny, ako aj na jej prezentáciu na území Chorvátska a v rámci európskeho spoločenstva. Víziou Slovenského kultúrneho centra Našice je v spolupráci so Zväzom Slovákov, maticami slovenskými v Chorvátsku a inými organizáciami a inštitúciami sledovať kultúrnu infraštruktúru Slovákov v Chorvátsku za účelom projekcie jej rozvoja.

Centrum má na starosti nielen kultúru, ale aj projekty v oblasti slovenského školstva v Chorvátsku. Každoročne sa pripravuje 4-6 projektov, ktoré finančne podporuje Ministerstvo vedy, vzdelávania a športu ChR, 4-6 projektov, ktoré podporuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a 2-3 projekty podporuje Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Navyše v školskom roku 2015 – 2016 bol realizovaný projekt v spolupráci SKC Našice so Základnou školou Josipa Kozarca z Josipovca Punitovského. Projekt financovaný prostriedkami Ministerstva sociálnej politiky a mladých. V spolupráci so školským dozorcom – poradcom pre výučbu v slovenskom jazyku Andrejom Kuricom centrum koordinuje vyučovanie slovenského jazyka na dvanástich základných a dvoch stredných školách, zúčastňuje sa na aktíve učiteľov a podieľa sa na organizácii literárno-recitačno-dramatickej prehliadky v slovenskom jazyku Slovenčina moja a prezentácii zbierky žiackej literárnej tvorby,

básní a prózy Kvapky, ktoré v roku 2015 vyšli v XI. ročníku. SKC Našice podpísalo v roku 2012 Dohodu o spolupráci so Základnou školou kráľa Tomislava Našice a Základnou školou Ivana Brníka Slováka Jelisavec. V duchu tejto dohody pri príležitosti Medzinárodného dňa materinského jazyka pripravuje každoročne program pre žiakov týchto dvoch škôl.

V oblasti jazyka sa okrem spolupráce so školami Slovenské kultúrne centrum Našice ako asociovaný partner zúčastnilo na projekte Slovaque.eu. Oprávneným zmluvným orgánom tohto projektu je Výkonná agentúra pre vzdelávanie, audiovizuálne a kultúrne politiky – EACEA Lifelong Learning Programm – PROGRAM EURÓPA PRE OBČANOV. Projekt, na ktorom sa zúčastnilo deväť partnerov z celkovo siedmich krajín, mal za cieľ umožniť bezplatné učenie slovenského jazyka prostredníctvom internetového portálu www.slovaque.eu.

So zámerom prezentovať a zároveň propagovať rozličné formy slovenskej kultúry a umenia SKC Našice realizovalo niekoľko umeleckých, etnologických či dokumentárnych výstav. Do aktivít centra patrí aj vydávanie časopisu Prameň – mesačníka Slovákov v Chorvátsku spolu so Zväzom Slovákov. Vo vedec-kovýskumnej oblasti zatiaľ centrum spolupracovalo s tímom odborníkov Katedry manažmentu kultúry a turizmu na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ktorí sa pod vedením prof. Jaroslava Čukana dlhodobo venujú výskumu kultúry Slovákov žijúcich v priestore Dolnej zeme. Spoločný projekt bol zameraný na mapovanie kultúrneho potenciálu Slovákov v Chorvátsku s cieľom identifikovať, popísať a zhodnotiť hmotné aj nehmotné kultúrne dedičstvo, kultúrne a iné ustanovizne, kultúrnu infraštruktúru a ľudské zdroje spojené so slovenskými minoritnými spoločenstvami.

Centrum má skúsenosť aj s programom Erasmus +. V roku 2018 realizovalo projekt Teória verzus prax v jazykovej a odbornej príprave krajanov spolu s partnerom Útvar pre jazykovú a odbornú prípravu cudzincov a krajanov Centra ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave (UJOP). Prioritným cieľom realizovaných mobility lektorov bola podpora zvýšenia kvality vzdelávania na základných a stredných školách s vyučovacím jazykom

slovenským v oblastiach so slovenskou menšinou v Chorvátsku prostredníctvom kontinuálneho vzdelávania tamajších pedagogických pracovníkov. Projekt pokračoval aj v roku 2019.

Bohatú a rôznorodú činnosť SKC Našice podporujú okrem Zväzu Slovákov mnohé ďalšie inštitúcie v Chorvátsku: Ministerstvo kultúry ChR, Ministerstvo vedy, vzdelávania a športu ChR, poslanec pre českú a slovenskú menšinu v chorvátskom parlamente, Rada pre národnostné menšiny, župa Osijecko-baranská a mesto Našice. Zo Slovenskej republiky podpora prichádza prostredníctvom spolupráce s Veľvyslanectvom Slovenskej republiky v Chorvátsku, Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Lipovljani

Táto bodka na mape – predstavujúca však mimoriadne dôležitý bod na tele slovenského organizmu v Chorvátsku – bola zároveň aj pomyselnou bodkou za chorvátskou „vetou“ literárneho projektu v roku 2026.

Lipovljani sú obec a sídlo rovnomennej „opčine“ v Sisacko-moslavinskej župe. Obec leží v historickom regióne Západná Slavónia, približne 100 km od hlavného mesta Záhreb a v tesnej blízkosti prírodného parku Lonsko Polje (o ňom viac v závere).

Slovenská komunita v obci Lipovljani (po slovensky Lipovľany) má bohatú históriu prepojenú so zachovávaním folklóru a kultúrnej identity, ktorá pretrváva po generácie. Hromadná migrácia Slovákov do oblasti dnešnej Slavónie prebiehala najmä v druhej polovici 19. storočia a na začiatku 20. storočia. Chudobní obyvatelia zo severných častí vtedajšieho Uhorska odchádzali na juh za prácou a príslubom úrodnej pôdy či obživy v lesnom hospodárstve. Predkovia dnešných lipovlianskych Slovákov sa sem presťahovali prevažne z oblasti hornej Nitry. Išlo o rodákov z okolia Prievidze (konkrétne z obcí Lazany, Poruba, Nedožery-Brezany) a zo Žiaru nad Hronom. Najvýznamnejším hmotným dôkazom ich prítomnosti a húževnatosti je jedinečný

slovenský etnodom, ktorý spravuje Matica slovenská Lipovľany. Ide o jediný dom svojho druhu v celom Chorvátsku, postavili ho pôvodní slovenskí prisťahovalci. Unikátom je jeho pôvodné vybavenie, ktoré si so sebou Slováci priniesli zo starej vlasti. Práve toto autentické zariadenie interiéru je zapísané na zozname kultúrneho dedičstva Chorvátskej republiky.

Miestni Slováci sa aktívne zapájajú do kultúrneho života a organizujú podujatia zamerané na vzdelávanie aj folklór. Folklórny spolok LIPA vznikol už v roku 1924 a už desiatky rokov pôsobí ako kolektívny člen Matice slovenskej. Súbor uchováva nielen tradičný slovenský folklór predkov, ale aj prezentuje toto dedičstvo od Slavónska až po Jadran. Ba vracia sa vystupovať aj na rodné Slovensko, napríklad do Bojníc či do Trenčína. Kultúrno-edukačné aktivity sa sústreďujú okolo miestnej Matice, v spolupráci s univerzitnými profesormi (napríklad z Nitry) pravidelne organizuje workshopy, kvízy a letné tábory zamerané na slovenské reálie, kultúrne dedičstvo a históriu, čím pomáha mladšej generácii udržiavať si jazykové a národné povedomie.

Vďaka prepojeniu s parkom Lonjsko Polje je oblasť obľúbená aj pre agroturistiku, cykloturistiku a pokojný relax v prírode. Každoročne sa tu navyše koná známy multikultúrny festival Lipovľanski susreti (Lipovlianske stretnutia), ktorý oslavuje tradície rôznych národnostných menšín žijúcich v tomto regióne. Komunita tvorí neodmysliteľnú súčasť tohto multikultúrneho festivalu, na ktorom prezentuje tradičnú slovenskú kuchyňu, kroje a remeslá. Slovenská menšina v Lipovľanoch napriek prirodzenej asimilácii tvorí rešpektovanú a nesmierne aktívnu komunitu.

SPOMIENKY V OBRAZOCH

Skôr ako budeme publikovať spomienky v obrazoch, dovoľte aj krátku textovú spomienku na zmysluplne strávené spoločné chvíle so žiakmi v jednotlivých základných školách. Ako aj spomienku na spoločnú tvorbu vlastných kníh, s ktorými sme našim malým tvorcom radi pomáhali...

Obraz, ktorý sa opakovane premietal vo filme od prvého vrznutia dverí v prvej škole v Poľsku – až po posledné Ahojte! vo dverách poslednej školy v Chorvátsku, ktoré sme počas tohtoročného literárno-výtvarného putovania medzi deti krajanov navštívili. Po privítaní dospelými (organizátori z radov krajanov, vedenie školy, pedagógovia, zväčša učiteľky) vchádzame do triedy plnej detí. Prirodzený ostych, nedôvera, no hlavne typická detská zvedavosť, to je koktail, ktorý nám naliali na občerstvenie po ceste. Predstavili sme sa, povedali, čo robíme, prečo sme prišli... No hlavne, čo budeme v najbližších minútach robiť. Dospelí tvorcovia kníh (spisovatelia, ilustrátori, vydavateľka...) zo Slovenska – a deti slovenských predkov žijúce v Poľsku a či v Chorvátsku. Prvotná „nervozita“ a tréma (aj dospelí jej v pozitívnom slova zmysle podliehajú, nie že nie!) rýchlo zatvárajú dvere zvonka. Vo vnútri sa spokojne udomáča dobrá nálada, príjemný rozhovor a doslova bujará tvorivosť. Maliarsky povedané – na pastelovom podklade slovenčiny. Pravdaže, v prípade detí opierajúcej sa aj o jazyk štátu, v ktorom sa už narodili a žijú, ergo o poľštinu a chorvátčinu. No materský jazyk v génoch sa nezaprie. No a tam, kde predsa len trochu viazne v detských hlavách a na jazykoch, nastupuje chuť a radosť z komunikácie, kresleného príbehu a či slovami opísaného dobrodružstva. Zväčša veselého. Blízkeho detskej dušičke. Z kociek slov a kresieb spolu skladáme tieto príbehy do unikátnych kníh, lepoprel, komiksov... Martin a Nina maľujú aj kreslia, Martina, Lenka a ja

píšeme. Všetci sa spolu s deťmi rozprávame, ukazujeme, pomáhame perom i ceruzkou. Prakticky od začiatku sme si uvedomili, že správna cesta vedie cez čo najúplnejšie porozumenie a pochopenie sa aj pomocou slovníčka, dvojslovného (teda buď poľsko-alebo chorvátsko-slovenského), ktorý k vznikajúcemu obrázku na veľkej elektronickej tabuli píšeme kriedou na klasickú tabuľu.

Jeden príklad, pohľad na opisované dianie, za všetky. V Základnej škole Ivana Brnjika Slovaka v Jelisavaci Martin Kellenberger zručne kreslí viacfarebný veselý príbeh s množstvom ľudských i zvieracích postavičiek, dominánt krajiny. Stojím vedľa neho, občas sa prejdem pomedzi deti a zreteľne im rozprávam príbeh rodiaci sa z nakresleného. Pridávajú svoje pohľady a nápady, keď niekedy nerozumejú po slovensky (a ja po chorvátsky), hľadáme riešenie. Vzniká slovníček, ktorý píšem na tabuľu. No a spolu všetci vytvárame príbeh – leporelo/knihu. Zhruba s takýmto obsahom a príslušným slovníčkom...

Slová po slovensky:

ilustrátor
hrad
spisovateľ
zbojník
rieka spája
ryby
loď
kresliť
písať
sme radi

Slová po chorvátsky:

ilustrator
dvorac
pisac
razbojnik
rijeka povezuje
riba
čamac
crtati
pisati
sretni smo

No a tu je príbeh obsahujúci dané slová:

Martin (Kellenberger) je dobrý maliar a ilustrátor. Teraz pre nás v Jelisavaci kreslí na tabuľu Jánošíka. To je slovenský Robin Hood. Martin nakreslil aj Bratislavský hrad. Pod ním tečie Dunaj. Táto rieka spája Slovensko a Chorvátsko. Vo vode plávajú ryba aj loď. Voda je základ života. O vode v povestiach píše spisovateľ Igor. My, žiaci, kreslíme aj píšeme. Robíme knihu. Všetci sa cítime dobre. Sme radi, že sme radi.

Spomienka, ktorou som vám aspoň trochu priblížil dianie počas nášho putovania a zároveň predznamenal ďalšiu časť knižnej pamätnice, ma teší podnes. Priam hreje a naplňa skalopevným presvedčením, že aj táto misia (podobne ako tá v roku 2025, spomenutá v úvode) medzi deti krajanov mala hlboký zmysel a priniesla očakávaní výsledok. Lebo ďalšie literárne stretnutia s deťmi zo slovenských krajanských komunít neboli len o knihách, ale najmä o spoločnej radosť z objavovania krás nášho materského jazyka. No a tiež o hľadani spoločnej identity a hrdosti na to, odkiaľ pochádzajú.

Igor Válek

Literárne stretnutia
v Poľsku a Chorvátsku

Slovenskí spisovatelia
a ilustrátori na cestách

📖 APRÍL – MÁJ 2026 📖

Čo nás čaká?

Interaktívne stretnutia so slovenskými spisovateľmi a ilustrátormi
v Krakove, Kacvine, Nedeci, Novej Belej, Podvľku, Iloku, Josipovci,
Markovci Našickom, Našiciach, Jelisavci, Lipovljanoch

Deti sa zapoja do diskusií, tvorivého písania
a spoznajú, ako sa rodí kniha.

Kde a kedy?

APRÍL:
Krakov, Kacvin, Nedeca, Nová Belá a Podvľk (Poľsko)

MÁJ:
Ilok, Josipovac, Markovac Našički, Našice, Jelisavac
a Lipovljani (Chorvátsko)

Ciele projektu

- ✓ Podpora čítania a slovenskej literatúry
- ✓ Stretnutia s autormi a ilustrátormi
- ✓ Rozvoj kritického myslenia a tvorivosti
- ✓ Zachovanie slovenského jazyka a kultúry

Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí
a európskych záležitostí Slovenskej republiky

NAŠI MALÍ SPISOVATELIA A ILUSTRÁTORI

Nedeca – Ako vzniká kniha

Vydavateľstvo - Matica slovenská
19. apríl · 🌐

!! LITERÁRNE STRETNUTIE V OBCI NEDECA (POĽSKO) !!

Ďakujeme pani učiteľke Halinke, ako aj všetkým deťom z nedeckej základnej školy za krásne chvíle strávené v ich spoločnosti, ako aj za záverečný kultúrny program, pri ktorom sme si všetci spoločne zaspievali i zatancovali 💙💜.

Realizácia projektu:

- 📍 Vydavateľstvo Matice slovenskej
- 📍 Krajanské múzeum Matice slovenskej
- 📍 Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

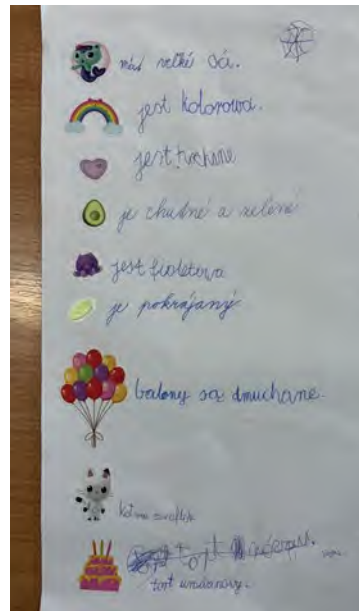
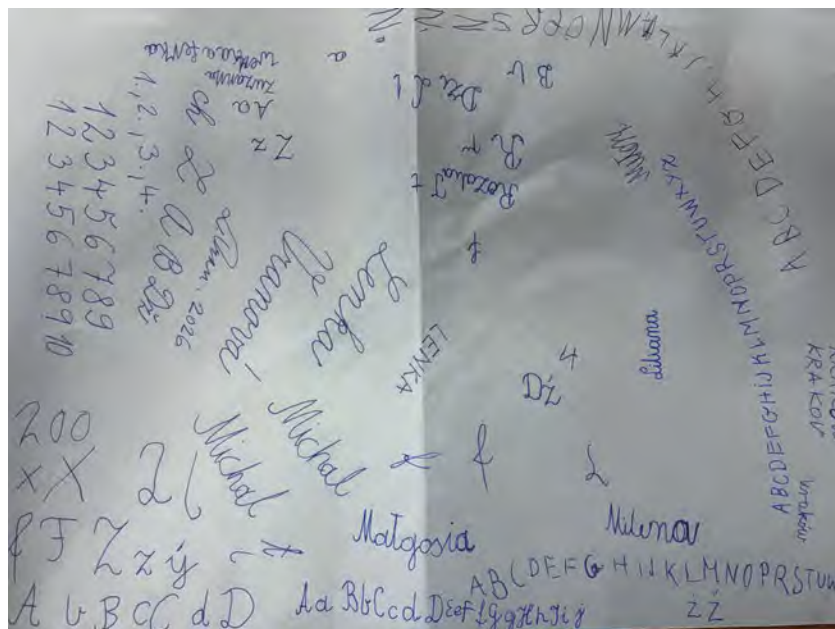
[Zobraziť menej](#)

Nedeca – Ako vzniká komiks

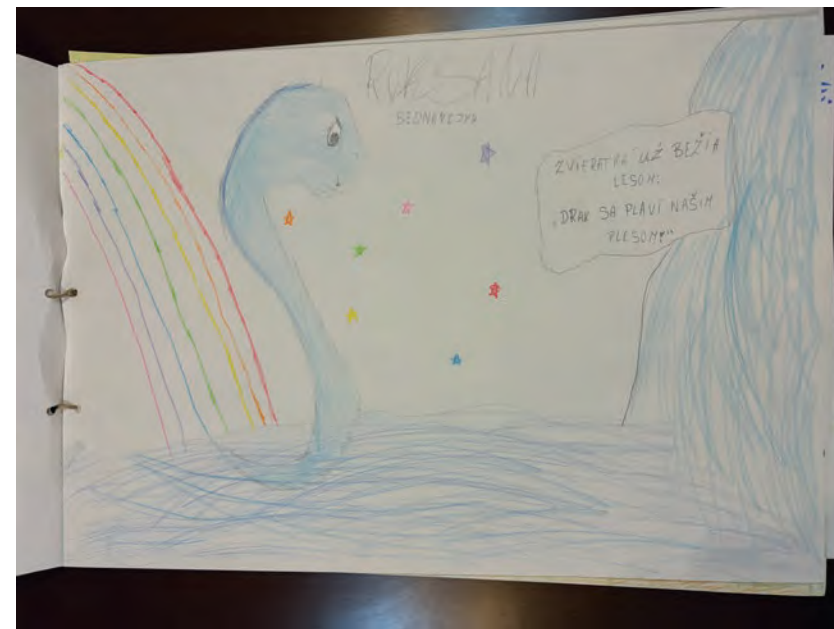
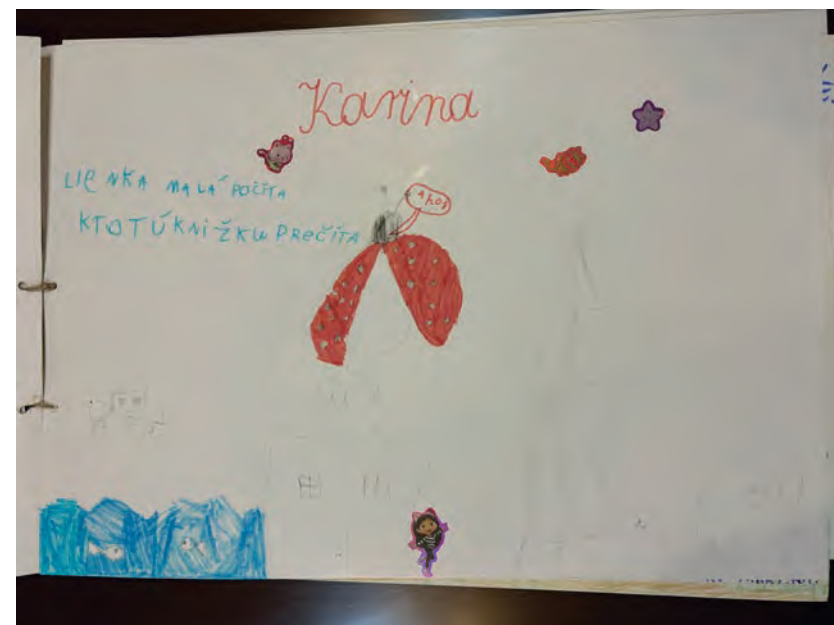

Nová Belá – Ako vzniká kniha

Kacvín – Ako vzniká kniha

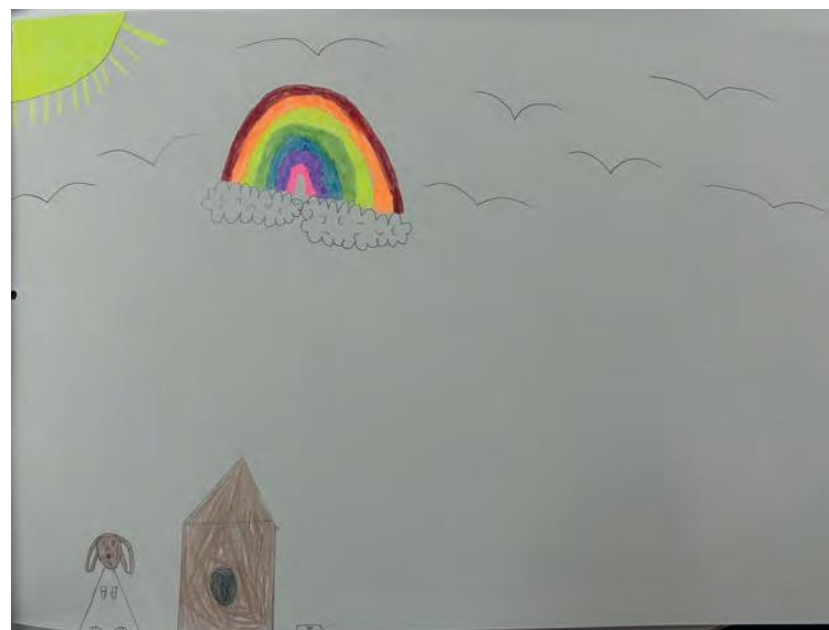

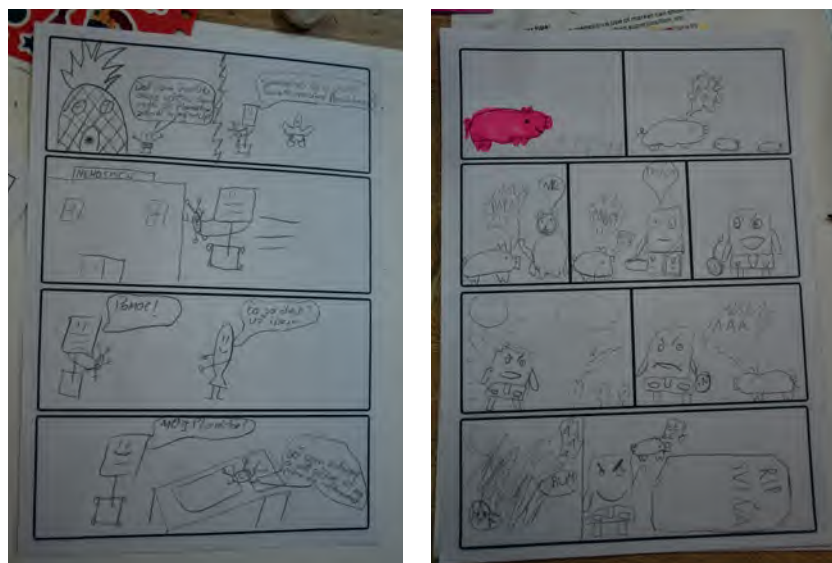

Kacvín – Ako vzniká komiks

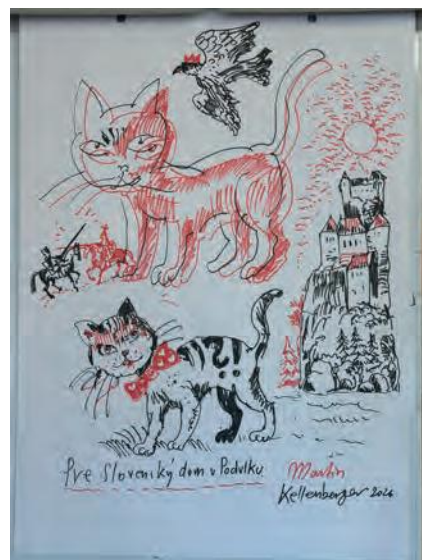

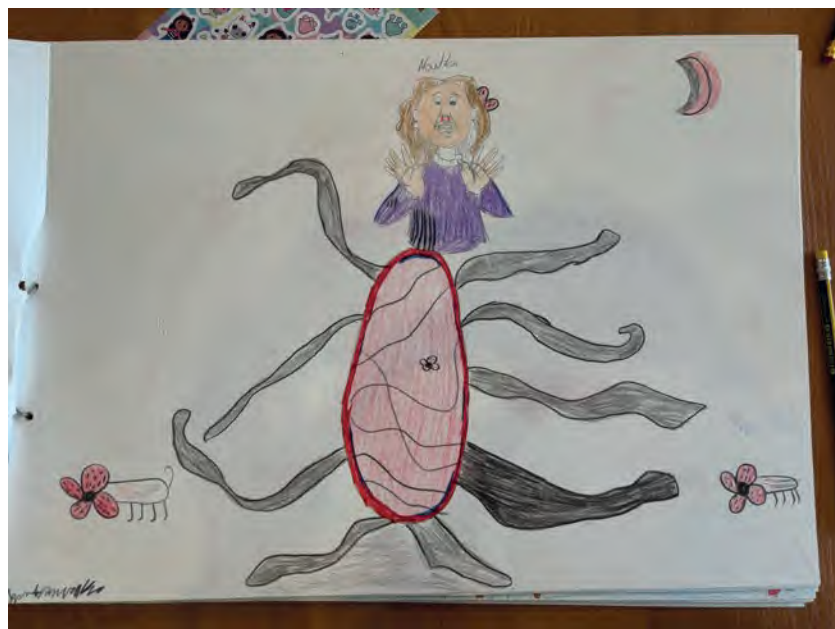

Podvlk – Ako vzniká kniha

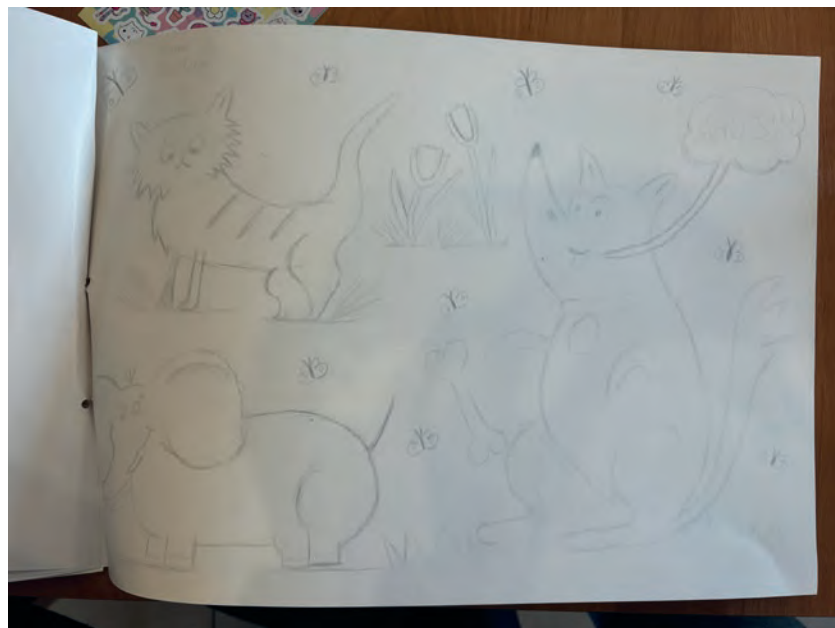

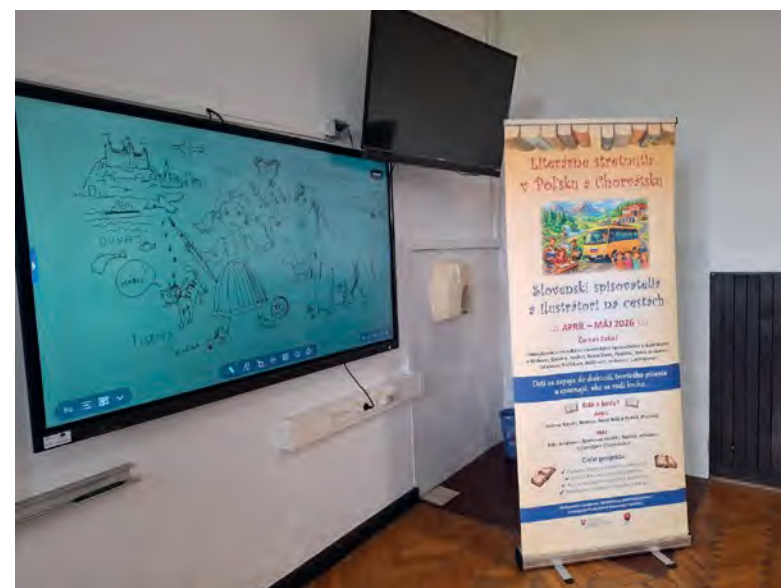

Ilok – Ako vzniká kniha

Josipovac Punitovsky

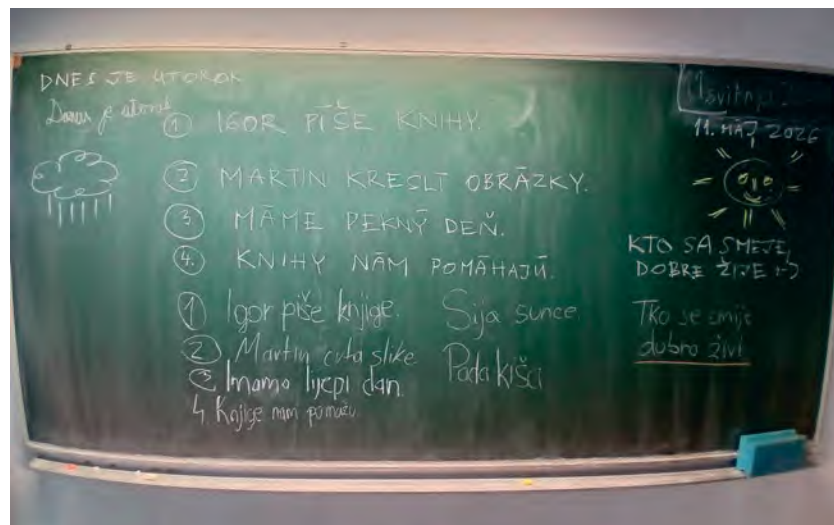
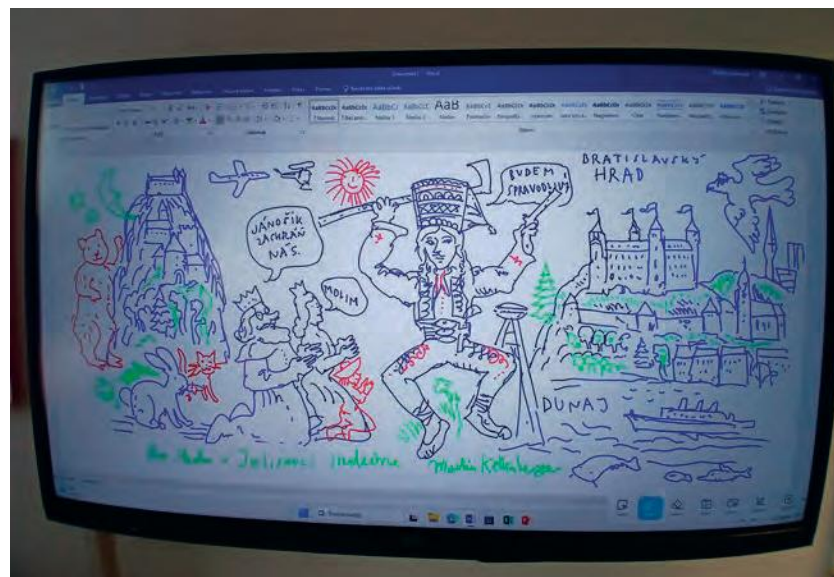

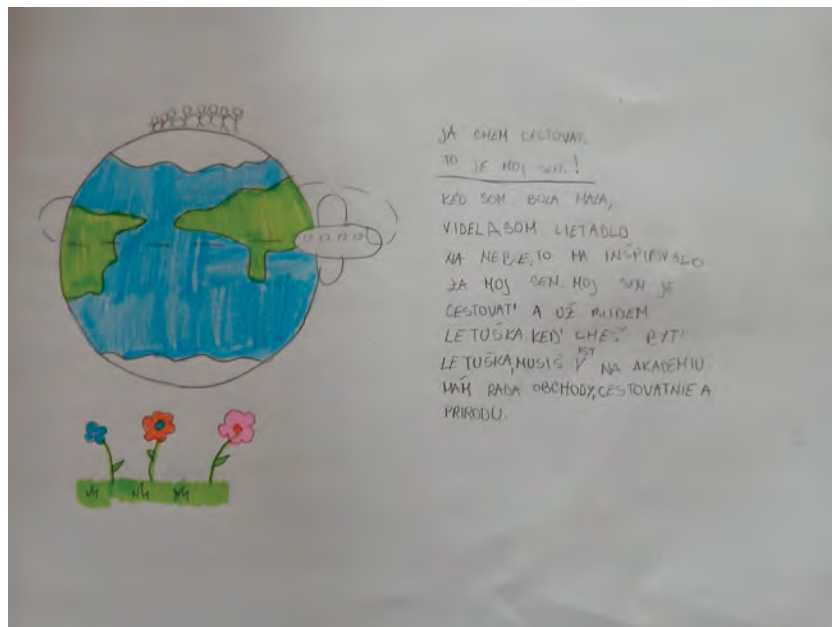

Jelisavec – Ako vzniká kniha

Lipovljani

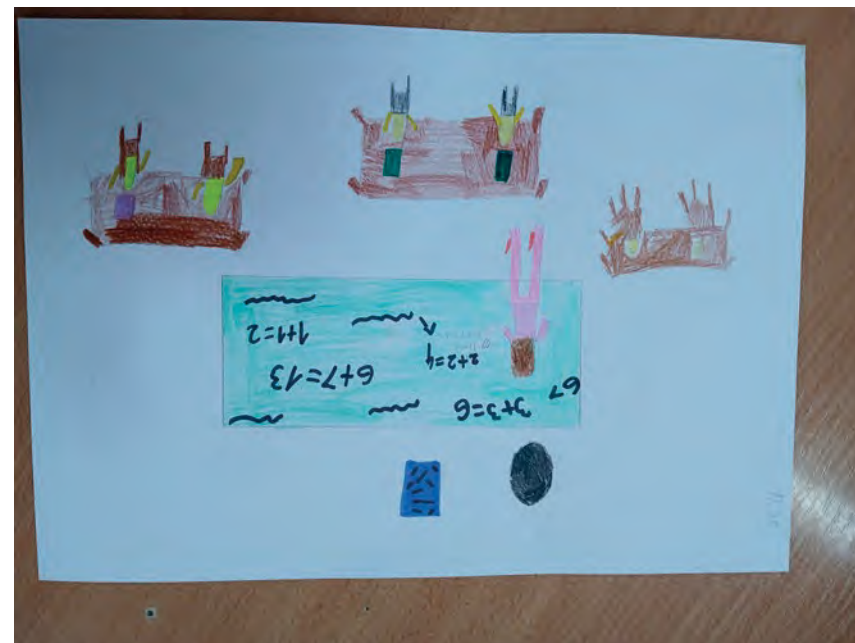

Markovec Našicki – Ako vzniká kniha

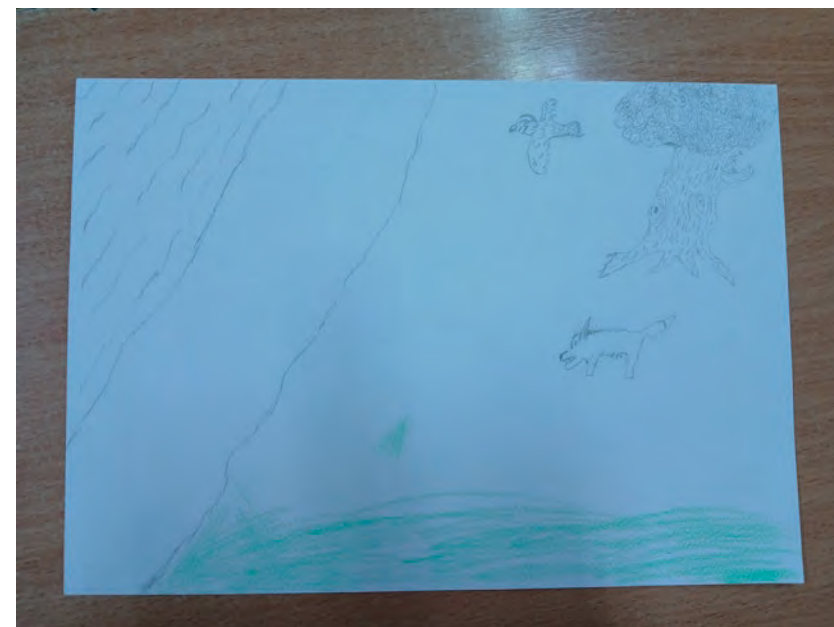

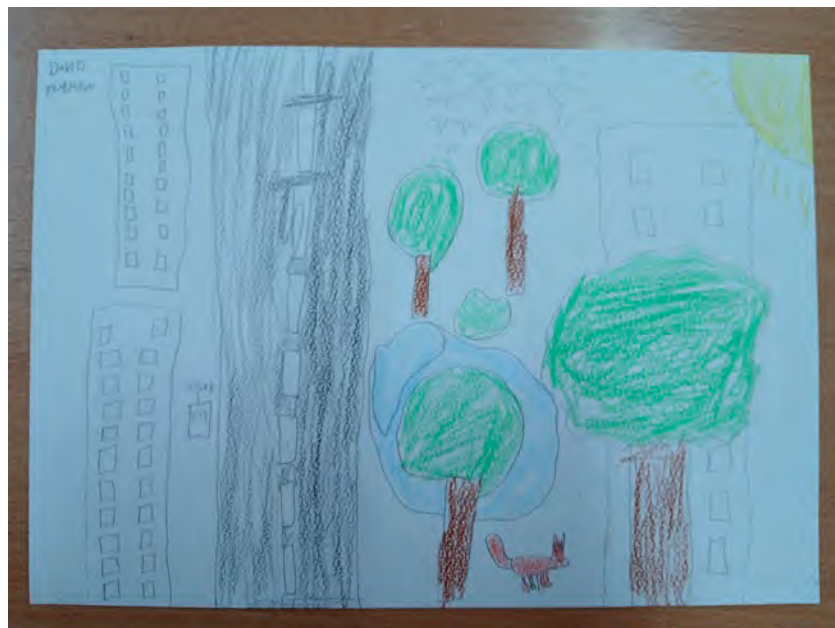
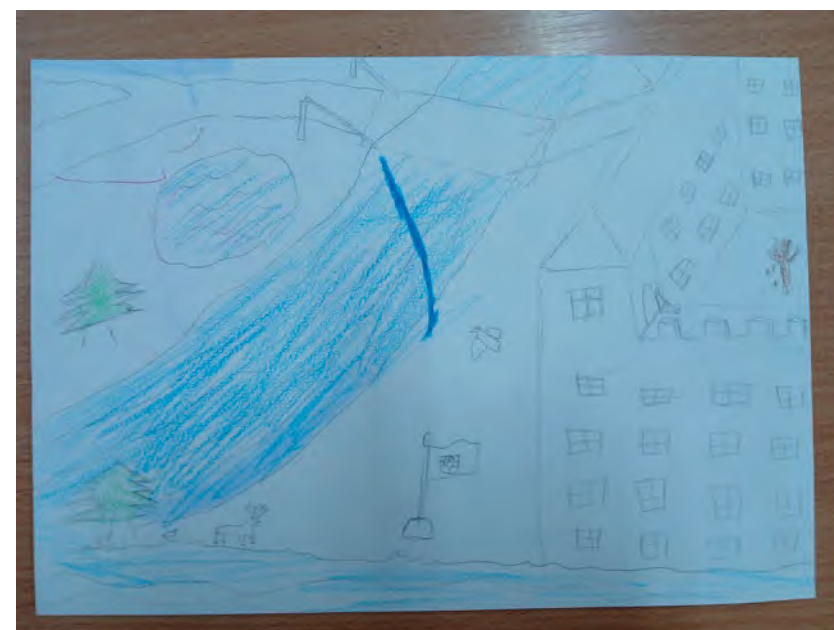

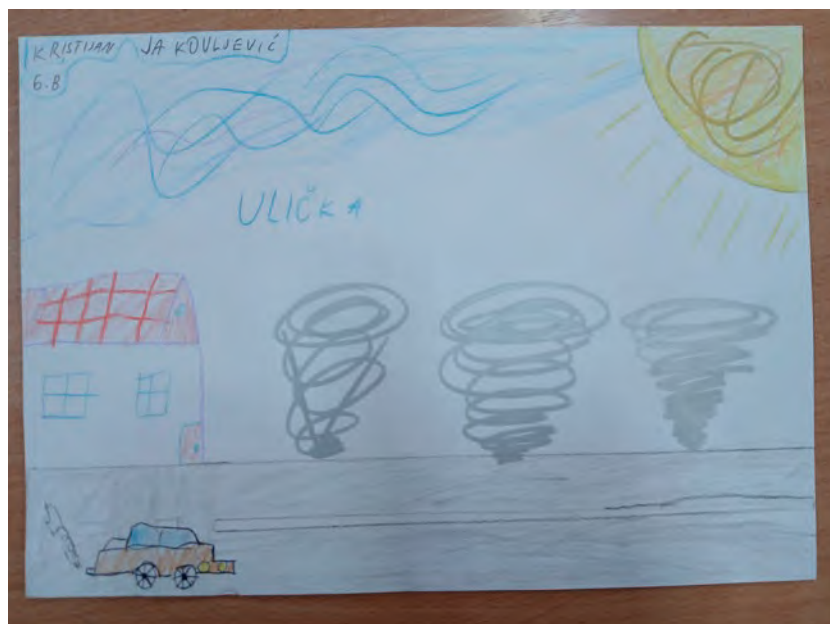
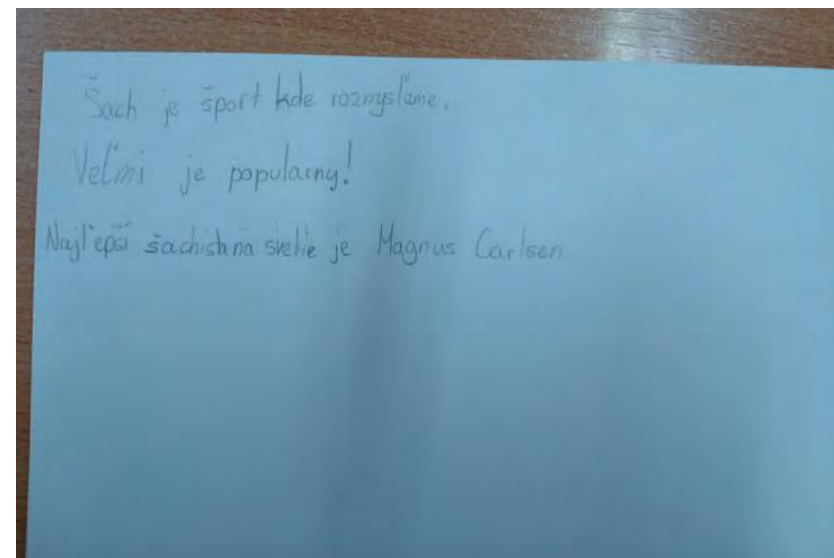
Našice – Ako vzniká kniha

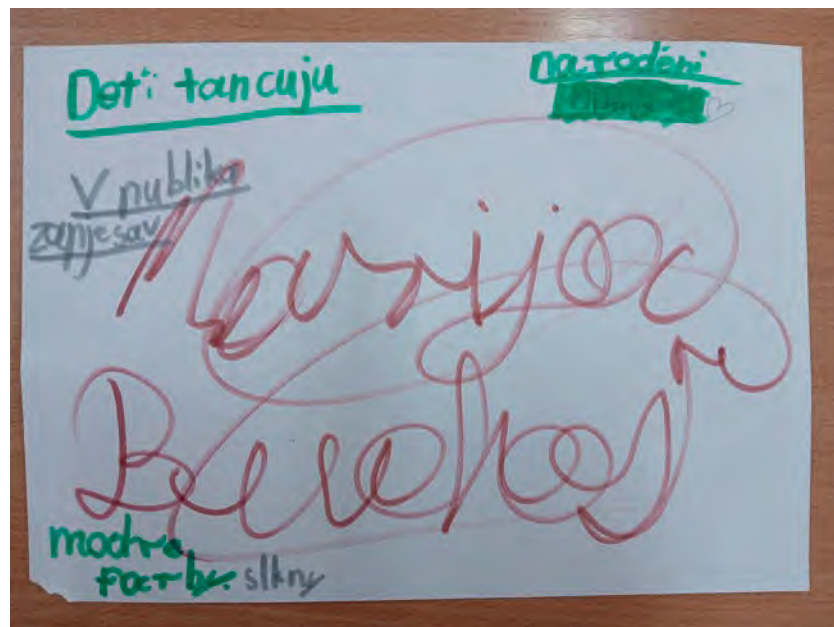

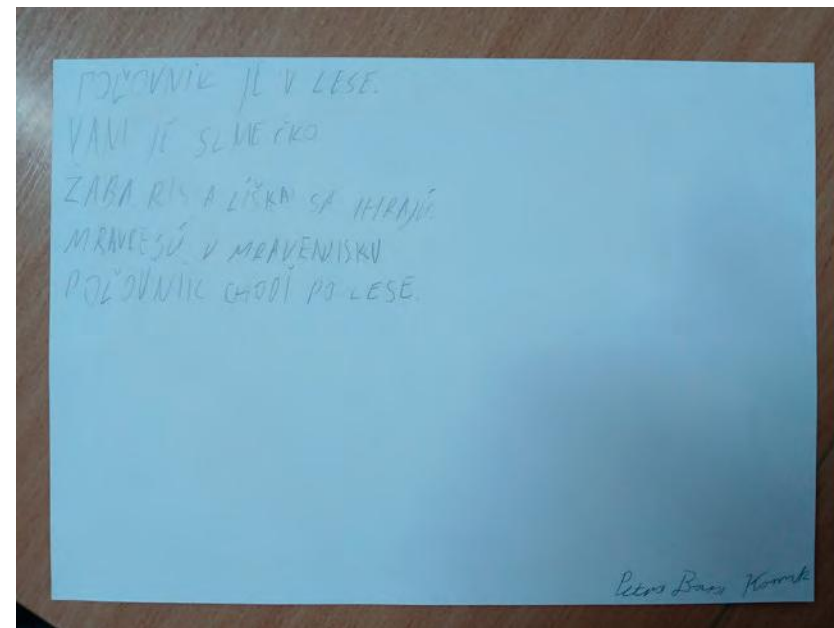
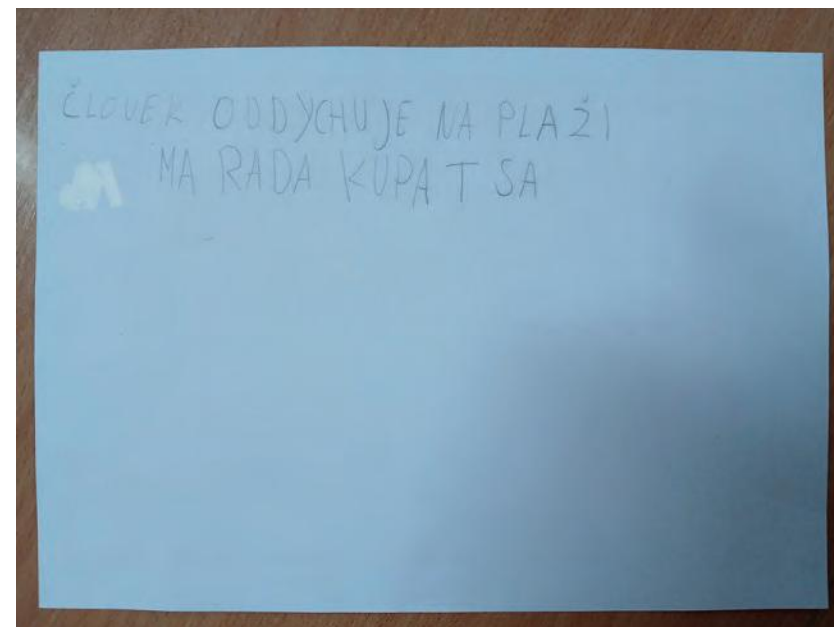

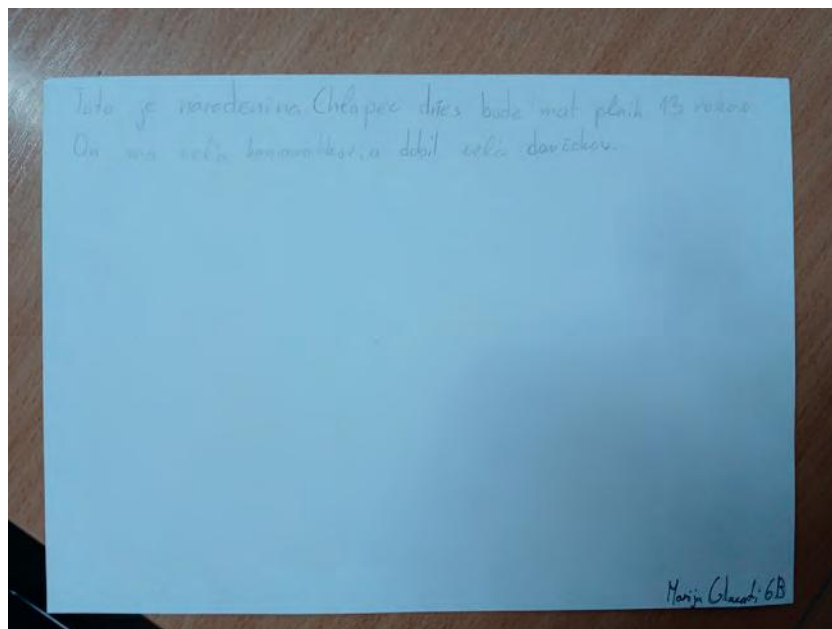

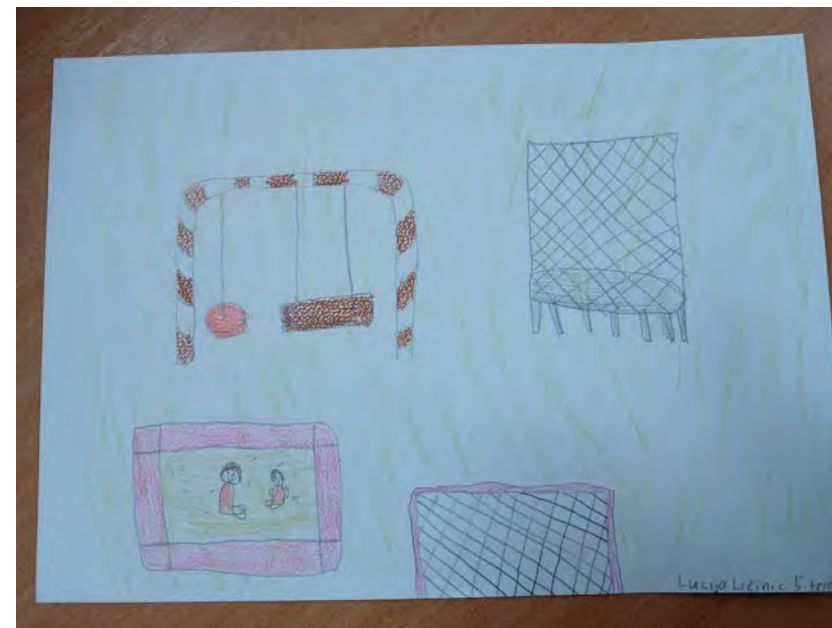
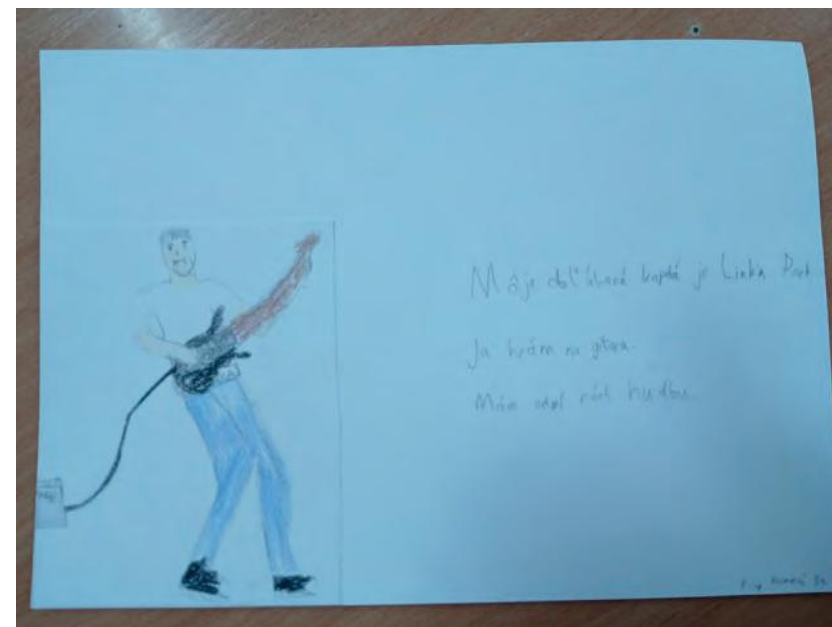

MEDIÁLNE VÝSTUPY 2026

Slovenskí spisovatelia a ilustrátori na cestách po Poľsku

autor | Milica Majeriková-Molitoris

Literatúra a výtvarné umenie majú jedinečnú schopnosť prekračovať hranice, a to nielen tie geografické, ale aj jazykové, kultúrne či generácie. Spájajú ľudí prostredníctvom príbehov, obrazov a spoločných zážitkov, ktoré pretrvávajú v čase i priestore, bez ohľadu na to, kde sa čitateľ práve nachádza. V tomto duchu sa niesla aj aprílová cesta slovenských spisovateľov a ilustrátorov za Slovákmi do Poľska, ktorá sa stala príležitosťou na stretnutia, dialóg i posilňovanie väzieb krajanov k slovenskému jazyku a literatúre.

V rámci projektu Vydavateľstva Maticie slovenskej Literárne stretnutia v Poľsku a Chorvátsku – Slovenskí spisovatelia a ilustrátori na cestách, ktorý sa uskutočnil s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky a Maticie slovenskej, sa slovenskí literáti a ilustrátori vydali najskôr do Poľska.

Riaditeľka spomínaného vydavateľstva Ingrid Majeriková spoločne so spisovateľmi Igorom Váľekom a Lenkou Vranovou i ilustrátormi Martinom Kellenbergerom a Ninou Váľkou navštívili viaceré miesta, kde žije naša slovenská komunita, aby podporili čítanie i tvorivosť v slovenskom jazyku.

Literárny večer v Krakove

Prvé literárne stretnutie sa uskutočnilo v Slovenskom dome Spolku Slovákov v Poľsku v Krakove. Krajanovia, študenti Jagelonskej univerzity i ďalší záujemcovia mali možnosť zoznámiť sa s najnovšou slovenskou literatúrou z dielne Vydavateľstva Maticie slovenskej, novými trendmi

v umeleckej tvorbe na Slovensku i produkciou samotných autorov. Ich diel sa mohli dotknúť všetkými zmyslami, pričom inšpiratívna diskusia o knihách, umení, prekladoch, umelej inteligencii i ďalších zaujímavých témach mala svoje miesto nielen počas besedy, ale pokračovala aj po jej skončení pri slovenskom vine, pohostení a inšpiratívnych obrazoch Lenky Vranovej v Galérii slovenského umenia.

Večerný Krakov následne privítal slovenských umelcov svojou neopakovateľnou atmosférou, v ktorej sa ešte dlho po skončení oficiálneho programu miešali dozvuky diskusii s mestským ruchom, kvapkami dažďa a neformálnymi rozhovormi.

Na druhý deň cesta smerovala za najmladšími krajanmi na Spiš a Oravu.

Tvorivé dopoludnie s knihami a piesňami v Nedeci

Prvou zastávkou bola základná škola v Nedeci, kde do tajov slovenského jazyka zaspávajú takmer päť desiatok žiakov pani učiteľka Halina Milaniaková. Deti mali možnosť sa oboznámiť so slovenskými príbehmi Lenky Vranovej a Igora Váleka i majstrovským umením známeho slovenského ilustrátora Martina Kellenbergera, ktorý spoločne s nimi tvoril ich prvé knižné ilustrácie. Staršie deti si zas

pod vedením výtvarníčky Niny Válka vytvorili svoje prvé komiksy a spoločne s riaditeľkou vydavateľstva Ingrid Majerikovou následne pripravili svoje prvé vlastnoručne vyrobené knižky. Na záver si všetci spoločne, za sprievodu harmoniky, zaspievali viacero slovenských ľudových piesní, ktorými symbolicky uviedli publikácie do života. Všetci účastníci si z podujatia odniesli novinku z Vydavateľstva Matice slovenskej tzv. *Cestovníček*, teda maľovanku s ilu-

stráciami prítomnej Ninky a textami pani riaditeľky, ktoré ich prevedú zákutiami slovenskej histórie a pamiatok.

Kreatívna knižná dielňa v Novej Belej

Poobede viedla cesta spisovateľov a ilustrátorov do Centra slovenskej kultúry v Novej Belej, kde už na nich čakalo takmer štyridsať zvedavých detí pod vedením vedúcej

klubovne Pauliny Zarebczanovej. Po krátkom zoznámení sa s nimi a ich dielami sa začali oboznamovať s procesom tvorby knihy – od nápadu, cez napísanie, tvorbu ilustrácií, až po väzbu a vydanie. Pod rukami detí a ilustrátorov vznikali obrázky, dopĺňané originálnymi básničkami, ktoré boli vytvárané priamo na mieste s pomocou spisovateľov. Výsledné práce sa nakoniec zviazali a vzniklo niekoľko unikát-

ných novobeľských knižiek. Prijemne strávené popoludnie budú deťom pripomínať nielen ich prvé vlastnoručne vyrobené slovenské publikácie, ale aj *Cestovníčky* a v nich podpisy či kresbičky vzácných hostí.

Pohostinnosť a detská fantázia v Kacvine

Ďalší deň pokračovali slovenskí spisovatelia a ilustrátori na svojej ceste do základnej školy v Kacvine, kde sa im dostalo milého privítania od pani riaditeľky Magda-

lény Wenitovej, ako aj pani učiteľky slovenského jazyka Alžbety Górovej i samotných žiakov. Tí si pod jej vedením pripravili na úvod peknú slovenskú básničku o knihe a spoločne zaspievali tiež slovenskú ľudovú pieseň, ktorej

poslednú slohu dokonca sami napísali. Tvorivá atmosféra následne pokračovala spoločnou tvorbou ilustrácií s Martinom Kellenbergerom a Ninou Válka, písaním rozprávkeho príbehu s Lenkou Vranovou a krátkych rýmováčiek s Igorom Válekom. Šikovné deti vytvorili tiež vlastné komiksy. Kreatívna práca vyvrcholila zviazaním a výdaním publikácie, čo mala na starosti riaditeľka vydavateľstva Ingrid Majeriková. Záver patril zvedavým otázkam žiakov, podpisovaniu obrázkov, knižiek i spoločnej fotografii s *Cestovníčkami*.

Rozprávkový svet v Podvlku

Zo Spiša sa slovenskí umelci presunuli na Oravu. V Slovenskom dome v Podvlku už na nich čakali deti, pod vedením vedúcej Boženy Bryjovej, s nabrúsenými pastelkami a otvorenou myslou, ktorá je typická pre krehkú detskú dušu. Očami hltali pekné obrázky skúsených ilustrátorov a následne prenášali svoje vlastné predstavy na papier. V nadväznosti na to vznikol rozprávkový príbeh i veršovačky, ktoré sa skladali do uceleného príbehu zviazaného v originálnej knižke detí z Podvlku. Nechýbal ani *Cestovníček*, ktorý spoločne so zápi-

Vydavateľstvo - Matica slovenská
9. apríl · 🌐

LITERÁRNE BESEDY V POĽSKU A CHORVÁTSKU

Po minuloročnom úspešnom projekte Literárnych besied na Dolnej zemi pokračujeme v cestách za krajanmi aj v tomto roku.

📖 Igor Válek
📖 Lenka Vránová
📖 Martina Janková
✍️ Martin Kellenberger
✍️ Nina Válka

Realizácia projektu:
♥️ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥️ Krajanské múzeum Matice slovenskej
♥️ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

📁 Zaspomínajte si spolu s nami na minulý ročník... **Zobrazit' menej**

**Slovenskí spisovatelia
a ilustrátori na cestách**

📅 **APRÍL – MÁJ 2026** 📅

Čo nás čaká?

Interaktívne stretnutia so slovenskými spisovateľmi a ilustrátormi
v Krakove, Kacvín, Nedeci, Novej Belej, Podviku, Iloku, Josipovaci,
Markovci Našickom, Našiciach, Jelisavaci, Lipovljanoch

**Deti sa zapoja do diskusií, tvorivého písania
a spoznajú, ako sa rodí kniha.**

📖 **Kde a kedy?** 📖

APRÍL:
Krakov, Kacvín, Nedeca, Nová Belá a Podvik (Poľsko)

MÁJ:
Ilok, Josipovac, Markovac Našički, Našice, Jelisavac
a Lipovljani (Chorvátsko)

Vydavateľstvo - Matica slovenská
10. apríl · 🌐

!! LITERÁRNE STRETNUTIA V POĽSKU !!

SRDEČNE POZÝVAME DO KRAKOVA!

Už o pár dní, 14. 4. 2026 (v utorok), otvoríme tohtoročnú sériu literárnych stretnutí s krajanmi v zahraničí prvým stretnutím.

Realizácia projektu:
♥️ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥️ Krajanské múzeum Matice slovenskej
♥️ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky **Zobrazit' menej**

Spolok Slovákov v Poľsku a Vydavateľstvo Matice slovenskej
pozývajú na

LITERÁRNE STRETNUTIE
so slovenskými ilustrátormi
a spisovateľmi

14. apríla 2026 o 17:00 hod.
v Galérii slovenského umenia
Krakov, ul. św. Filipa 7, I. poschodie

Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

Vydavateľstvo - Matica slovenská
16. apríl · 🌐

!! PROJEKT LITERÁRNE STRETNUTIA V POĽSKU !!

Iohtoročný projekt literárnych stretnutí s krajanmi sme odštartovali v utorok v malebnom Krakove. V Galérii slovenského umenia v Spolku Slovákov v Poľsku sme sa stretli nielen s krajanmi, ale aj so študentmi slovakistiky z Inštitútu slovanskej filológie Jagellonskej univerzity v Krakove.

O slovenskej literatúre a knižnej ilustrácii diskutovali:

- ✍ spisovateľ Igor Válek
- 🎨 maliar a ilustrátor Martin Kellenberger
- 🖼 ilustrátorka Nina Válka
- ✍ spisovateľka Lenka Vránová
- 👤 riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majeriková

Realizácia projektu:

- 📍 Vydavateľstvo Matice slovenskej
- 📍 Krajanské múzeum Matice slovenskej

📌 Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

[Zobraziť menej](#)

Vydavateľstvo - Matica slovenská
16. apríl · 🌐

!! PROJEKT LITERÁRNE STRETNUTIA V POĽSKU !!

S deťmi z Novej Belej na Spiši sme spoločne vytvorili knihy o zvieratkách...

Realizácia projektu:

- 📍 Vydavateľstvo Matice slovenskej
- 📍 Krajanské múzeum Matice slovenskej

📌 Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

[Zobraziť menej](#)

Vydavateľstvo - Matica slovenská
19. apríl

!! LITERÁRNE STRETNUTIE V OBCI NEDECA (POĽSKO) !!

Obec Nedeca na Spiši, historická súčasť Uhorska, bola po prvej svetovej vojne na základe rozhodnutia konferencie veľvyslancov v Spa (bez plánovaného plebiscitu) pričlenená v roku 1920 k Poľsku.

V utorok 15. 4. 2026 sme so žiakmi tunajšej základnej školy veľa tvorili - kreslili ilustrácie i korniki, písali básničky, čítali, rozprávali sa i spievali. A to všetko v slovenčine 😊.

✍ spisovateľ Igor Válek
🎨 maliar a ilustrátor Martin Kellenberger
✍ ilustrátorka Nina Válka
✍ spisovateľka Lenka Vránová
👤 riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majeriková

Realizácia projektu:
♥ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥ Krajanské múzeum Matice slovenskej
♥ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Zobraziť menej

Vydavateľstvo - Matica slovenská
19. apríl

!! LITERÁRNE STRETNUTIE V OBCI NEDECA (POĽSKO) !!

Ďakujeme pani učiteľke Halinke, ako aj všetkým deťom z nedeckej základnej školy za krásne chvíle strávené v ich spoločnosti, ako aj za záverečný kultúrny program, pri ktorom sme si všetci spoločne zaspievali i zatancovali 💙💜❤️.

Realizácia projektu:
♥ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥ Krajanské múzeum Matice slovenskej
♥ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Zobraziť menej

Vydavateľstvo - Matica slovenská
23. apríl · 🌐

!! LITERÁRNE STRETNUTIA V POĽSKU !!

Počas troch dní slovenskí spisovatelia a ilustrátori navštívili krajanov v Krakove, Novej Releji, Nedeci, Kacvine a Podvľku. Svojou osobnou prítomnosťou sprostredkovali deťom a mládeži nielen krásu a bohatstvo súčasného slovenského jazyka a literatúry, ale predovšetkým ich utvrdili v tom, že Slovensko, vlast' ich predkov, na nich nezabudlo a nezabúda. ❤️💙

ilustrátor Martin Kellenberger
spisovateľ Igor Válek
ilustrátorka Nina Válka
spisovateľka Lenka Vranová
riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majeriková

Realizácia projektu:
♥ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥ Krajské múzeum Matice slovenskej
♥ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

[Zobraziť menej](#)

Vydavateľstvo - Matica slovenská
12. máj · 🌐

!! LITERÁRNE STRETNUTIA V CHORVÁTSKU ILOK a JOSIPOVAC PUNITOVSKÝ !!

Naše putovanie za krajanmi v Chorvátsku sme začali v Základnej škole Julija Benešiča v Iloku a v Základnej škole Josipa Kozarca v Josipovci Punitovskom.

Ilustrátor Martin Kellenberger, spisovateľ Igor Válek, ilustrátorka Nina Válka, spisovateľka Martina Janková a riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majeriková priblížili deťom fascinujúci proces vzniku knihy – od prvého nápadu až po ilustrácie a finálnu podobu publikácie. Pod ich vedením sa deti premenili na malých spisovateľov či ilustrátorov a vytvárali príbehy, svoje prvé knihy i dvojazyčné slovníky. Tvorivé stretnutia priniesli deťom nielen radosť z tvorby v slovenskom jazyku, ale zároveň posilnili ich vzťah k slovenským koreňom, kultúre a jazyku ich predkov. 🇸🇰❤️🇭🇷

Realizácia projektu:
♥ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥ Krajské múzeum Matice slovenskej
♥ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

[Zobraziť menej](#)

Vydavateľstvo - Matica slovenská
14. máj - 14

!! LITERÁRNE STRETNUTIA V CHORVÁTSKU - JELISAVAC, MARKOVAC NAŠICKÝ, NAŠICK!

Na našich potulkách sme v utorok navštívili základné školy v Jelisavaci, Markovaci Našickom a v Našicki.

Literárne stretnutia s deťmi zo slovenských krajanských komunít, neboli len o knihách, ale najmä o spoločnej radosť z objavovania krás našej materčiny a hľadanie spoločnej identity a hrdosti na to, odkiaľ pochádzame.

Ďakujeme za srdečné privítanie a neútlmivú zvedavosť malých spisovateľov a ilustrátorov. Už teraz sa tešíme na ďalšie kapitoly, ktoré vytvoria v slovenčine, jazyku svojich predkov! 🇸🇰❤️

ilustrátor Martin Kellenberger
spisovateľ Igor Válek
ilustrátorka Nina Válka
spisovateľka Martina Janková
riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majeriková
riaditeľka Krajanského múzea MS Milina Sklabinski

Realizácia projektu:
♥ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥ Krajanské múzeum Matice slovenskej
♥ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Zobraziť menej

Vydavateľstvo - Matica slovenská
14. máj - 14

!! LITERÁRNE STRETNUTIA V CHORVÁTSKU - LIPOVLJANI !!

Posledný deň nášho putovania za deťmi čitateľmi v Chorvátsku... V sprievode predsedu MS Mariána Gešpera, podpredsedu MS Petra Schvantnera a tajomníka MS Viliama Komoru sme navštívili Slovenský etnodom v Lipovljani, kde nás privítali mladí krajanovia, ako aj matičiari na čele s Josipom Krajčim.

Následne sme sa presunuli do miestnej knižnice, kde sme sa stretli s najmenšími čitateľmi.

Ďakujeme Slovenskému kultúrnemu centru v Našicki, predovšetkým pani honorárnej konzulke Sandre Kralj Vušić, ktorá stojí na jeho čele, ako aj ďalším pracovníkom za srdečné prijatie, spoločne strávené chvíle, pomoc pri realizovaní celého projektu a jeho propagácii 🇸🇰❤️

ilustrátor Martin Kellenberger
spisovateľ Igor Válek
ilustrátorka Nina Válka
spisovateľka Martina Janková
riaditeľka Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majeriková
riaditeľka Krajanského múzea MS Milina Sklabinski

Realizácia projektu:
♥ Vydavateľstvo Matice slovenskej
♥ Krajanské múzeum Matice slovenskej
♥ Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Zobraziť menej

Vydavateľstvo - Matica slovenská je s používateľom **Spolok Slovákov** ...
1. máj

🙏 Ďakujeme redakcii krajského časopisu Život za reportáž o projekte literárnych stretnutí s krajskými deťmi a mládežou v Poľsku.

💙❤️ Spolku Slovákov v Poľsku ďakujeme za súčinnosť a pomoc pri ich organizovaní.

Reportáž nájdete tu: 🌟🌟🌟 [Zobraziť menej](#)

[ŽIVOT.PL](#)
Slovenskí spisovatelia a ilustrátori na cestách po Poľsku - Magazín Život

skc.nasice

Realizátori projektu Literárne besedy na návšteve v Slovenskom kultúrnom centre Našice.

#skcnasice #slovakia

23.05.

vmis9_99 Ďakujeme Slovenskému kultúrnemu centru v Našiciach, predovšetkým pani honorárnej konzulke Sandre Kralj Vukšić, ktorá stojí na jeho čele, ako aj ďalším pracovníkom za srdečné prijatie, spoločne strávené chvíle, pomoc pri realizovaní projektu a jeho propagácii.

12.05. 1 Páči sa mi to · Odpovedať

Páči sa to používateľovi [kurtekmo1](#) a ďalším (6)

12.05.

👤 Odkaz komentár...

skc.nasice

Druhý deň projektu literárnych besied sa uskutočnil na Základnej škole Ivana Brnka Slováci v Jelšavci, vyznamom pracovisku Základnej školy kráľa Tomáša Našice v Markovci Našickom, a na Základnej škole kráľa Tomáša v Našiciach.

Realizácia projektu:

- Vydavateľstvo Matica slovenskej
- Krajské múzeum Matica slovenskej
- Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

#skcnasice #slovakia

18.05.

vmis9_99 Ďakujeme Slovenskému kultúrnemu centru v Našiciach, predovšetkým pani honorárnej konzulke Sandre Kralj Vukšić, ktorá stojí na jeho čele, ako aj ďalším pracovníkom za srdečné prijatie, spoločne strávené chvíle, pomoc pri realizovaní projektu a jeho propagácii.

18.05. 1 Páči sa mi to · Odpovedať

Páči sa to používateľovi [goralinga](#) a ďalším (11)

18.05.

skc.nasice

Prvý deň projektu literárnych besied sa uskutočnil na Základnej škole Ľudmila Bilišová v Ilku a na Základnej škole: Jozipa Krizara v Jospovci Punitovskom, kde mali žiaci prostredníctvom interaktívnych diel a diskusií možnosť spoznať slovenských autorov.

Realizácia projektu:

- Vydavateľstvo Matica slovenskej
- Krajské múzeum Matica slovenskej
- Realizované s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

#skcnasice #slovakia

27.05.

vmis9_99 Ďakujeme Slovenskému kultúrnemu centru v Našiciach, predovšetkým pani honorárnej konzulke Sandre Kralj Vukšić, ktorá stojí na jeho čele, ako aj ďalším pracovníkom za srdečné prijatie, spoločne strávené chvíle, pomoc pri realizovaní projektu a jeho propagácii.

27.05. 1 Páči sa mi to · Odpovedať

Páči sa to používateľovi [kurtekmo1](#) a ďalším (9)

27.05.

Projekt Literárne besedy v Chorvátsku

Posted on 14 mája, 2020

Projekt Literárne besedy nadväzuje na minuloročné úspešné literárne stretnutia na Dolnej zemi, v rámci ktorých významní slovenskí spisovatelia a ilustrátori navštívili školy s vyučovacím jazykom slovenským. Projekt bol minulý rok úspešne realizovaný v Maďarsku, Rumunsku a vo Vojvodine v Srbsku. Uskutočnil sa prostredníctvom Vydavateľstva Matica slovenskej v spolupráci s Krajským múzeom a s podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

Tento rok projekt smeroval najprv do Poľska a potom do Chorvátska, kde koordinátorom bolo Slovenské kultúrne centrum Našice. Po oslovení škôl koordinátorom od 13. do 15. mája v spolupráci so ZŠ Julija Benešiča Illok, ZŠ Josip Kozarac Josipovec Puntovski, ZŠ J. B. Slovákia Jelisavc, ZŠ kralja Tomislava Našice, jej vyslaným pracovníkom v Markovci Našickom a Slovenským etnodomom v Lipovčanoch, spomenuté inštitúcie navštívili realizačný tím zo Slovenska Marín Keilenberger – výtvarník a ilustrátor, Nina Váňa – redaktorka a autorka, ktorí sa venujú tvorbe pre deti a mládež, Martina Janková – ilustrátorka a grafička, Igor Valek – spisovateľ a publicista na čele s riaditeľkou Krajského múzea Milnou Sklabinskou a riaditeľkou Vydavateľstva Matica slovenskej Ingou Majerikovou.

V celom procese prípravy projektu sa značne pričínili aj riaditeľky a riaditelia škôl, v ktorých sa vyvíja po slovensky – riaditeľka ZŠ Josip Kozarac Sanja Kansek Kuric, riaditeľka ZŠ kralja Tomislava Vlatka Zanircvič, riaditeľka ZŠ Ivana Brankić Slovákia Ljorka Čoković a riaditeľ ZŠ Julija Benešiča Miroslav Bošnjak. Vďaka učiteľkám, ktoré pripravili žiakov na besedy ako sú Boženka Dasović a Jarmila Mudroň v Illoku, Ana Čašić v Josipovci Puntovskom, Maja Karičurá v Jelisavci či Anja Marošević v Markovci Našickom a v Našiciach boli deti najlepšie pripravené na interaktívne besedy.

V Chorvátsku tento projekt zahŕňal interaktívne literárne stretnutia pre slovenských žiakov a mládež zamerané na rozvoj čitateľských zručností a tvorivého písania v slovenskom jazyku. Súčasťou programu boli besedy a workshopy so slovenskými autormi, ilustrátormi a pedagógmi. Vratane projektu Ako vzniká kniha.

Výstupom projektu bude online pamätnica dokumentujúca priebeh podujatia prostredníctvom fotografií, vyjadrení účastníkov i vlastnej tvorby detí, prípadne spoločný videozáznam zo všetkých literárnych stretnutí.

<https://skc.hr/sk/projekt-literarne-besedy-v-chorvatsku/>

Delegacija Matice slovenskej udeležila predsedom Marilonom Gešperom absolvovala v dneh 13. až 14. maja 2026 poslovni in kulturni ceno po Chorvatsko kora spoila bobaty krajansky, literarny, kulturny i vedecko-spolosnycky program. Návstevy slovenských komunit v Slavónii, stretnutia s deťmi a mládežou, rokovania so Zväzom Slovkov v Chorvatsku i prijatie v sídle Matice chorvátskej v Zahrebe potvrdili, že slovenský krajanský život v Chorvátsku má pevné korene, živú prítomnosť a jasnú perspektívu ďalšieho rozvoja.

Ich čista na Chřivčicku nebala iba protokolárnym nápisom. Bola stretnutím a komunikáciou, ktorej sa naprieč celým pohľadom storočia zverila. Mnoho materinského slovenského učovníka jarky, kultúrnu garantu, školový život i letu k svojim predkom. Zároveň bola potvrdením, že matinská vernosť nebola iba historickým pojmom z učebnice národného osvietenia, ale málo málo konkrétne podoba aj v 21. storočí – v knihách, písniach, vtelenostiach, vetych, hrajúcich sa dobytých stĺpoch.

Typové besedy sa uskutočnili v Iľsku, Jozipovič Puničevskom, Jelševci, Markovci, Nalickem, Naliciach a Lipovčanoch. V týchto prostrediach, ale aj v ďalších lokalitách v Chvatci, majú deti možnosť učiť sa slovenský jazyk podľa modelu C – teda formou pestovania slovenského jazyka a kultúry na základných a stredných školách.

Na čiem prosení pripravujú, ktoré organizácie zastrešovali kadeštek krajskému muzeu: Katarína Slováčková Milica Šatinská, so výnimkou prosení aj kadeštek a kadeštek, v ktorých sa využíva aj persónov: kadeštek 25 Jolana Kozma, Soňa Kaniak, Katarína, kadeštek 25 Katarína Tamišová, Viera Zahrádnicová, kadeštek 25 Jolana Šimková a Šatinská, Jolana Čučková a kadeštek 25 Jolana Benišková, Milica Šatinská, Katarína.

V prospech krajanovych komunit mali tieto stretnutia osobitnu vahu. Slovenscina tu nie je samozrejmosťou každodenného verejného priestoru, a práve preto každé tvorivé stretnutie v materčine získava hlbší význam. Deti v nej hovorili čítali a písali ale celú chu objavovali vlastné korene, rodinné príbehy a vedenie spolupráčnosti so Slovenskom.

© 2014 Wiley Periodicals, Inc. • Volume 115 • Number 1 • January 2014

[Download the PDF](#)
[View the PDF](#)
[Download the PDF](#)
[View the PDF](#)

Kritika dole zrychlovává myšlenku skrze jeho prameny, třeba v něj pokračovat a zůstat? Tradiční Přesmyšlení se tak stalo v případě nepřekonatelné matčiny propasti, který „zakřikoval“ destruktiv. Novinové o Učebných besedách v Panku a Chrástku v apríl a máji, které realizoval na ministerstvu na Dolné zemi.

[illegible][illegible][illegible]

Veľkým úspechom a prínosom pre spoločnosť sú tieto štúdie, ktoré poskytujú špecifické informácie o vývoji OTC. Prístup na úrovni firmy, ktorého zameraním je podnikový a nie len úsekový (makro) pohľad na vývoj OTC, poskytuje podrobný pohľad na to, ako sa jednotlivé spoločnosti správajú vo vzťahoch s klientmi. Táto štúdia poskytuje informácie o tom, ako sa jednotlivé spoločnosti správajú vo vzťahoch s klientmi, a to na úrovni firmy, ktorá je zameraná na podnikový a nie len úsekový pohľad na vývoj OTC. Prístup na úrovni firmy poskytuje podrobný pohľad na to, ako sa jednotlivé spoločnosti správajú vo vzťahoch s klientmi, a to na úrovni firmy, ktorá je zameraná na podnikový a nie len úsekový pohľad na vývoj OTC.

Pravni pomoć *Marije* na temelju zakona o zaštiti osoba ugrožene od nasilja u obitelji pružio joj je i jedan od članova Uprave policije, koji je ujedno i član Odbora za zaštitu žrtava nasilja u obitelji. Marija je u vrijeme prijema u Upravu policije bila u teškoj psihičkoj i fizičkoj situaciji. Nakon što je ušla u Upravu policije, Marija je mogla doći u kontakt s policijom, ali nije mogla doći u kontakt s odvjetnikom. Upravnik policije M. M. kaže: "Nakon što sam saznao da postoji problem s njom, pokušao sam je kontaktirati i obavijestiti je o mogućnostima koje su joj dostupne. Ona je bila vrlo nervozna i plašljiva, ali sam je pokušao utješiti i obavijestiti je o mogućnostima koje su joj dostupne. Nakon što sam saznao da postoji problem s njom, pokušao sam je kontaktirati i obavijestiti je o mogućnostima koje su joj dostupne. Ona je bila vrlo nervozna i plašljiva, ali sam je pokušao utješiti i obavijestiti je o mogućnostima koje su joj dostupne."

[illegible][illegible]

ISBN 978-80-8128-377-2